کتاب هفته

۲

ویژه نامه
حضرت فاطمه زهرا(س)

ISSN:1029-3345

پنج شنبه ۶ مرداد ۱۳۸۴
شماره ۲۵۴ . پیاپی ۶۲۸
۱۶صفحه . ۱۰۰ تومان

www.ketabehafteh.ir

صاحب امتیاز : خانه کتاب ایران
مدیر مسؤول : احمد مسجد جامعی
نشانی : خیابان قائم مقام فراهانی اول فجر (جم)، شماره ۹ ، طبقه دوم
تلفن : ۸۸۳۱۵۷۲۲ ، ۸۸۳۱۸۶۵۹
لیتوگرافی وچاپ : ایرانچاپ

گفت و گو با حجت الاسلام و المسلمین
حسن طارمی راد

اساس و محور برگزاری کنگره

اساس و محور برگزاری این کنگره خطبه حضرت زهرا(س) است. در واقع همین بار محتوایی خطبه بود که ما را برآن داشت تا این کنگره را برگزار کنیم تا بتوانیم به شناخت و دریافت جامع تری از این بزرگوار برسیم

۳

کتاب سال ولایت و آثار فاطمی

۶

نشر ، معرفت و معنویت

دیدگاه های احمد مسجدجامعی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

۲

دیدگاههای مسئول دبیرخانه و دبیر علمی کتاب سال ولایت

۴

منابع بزرگ

تدوین دانشنامه فرهنگ فاطمی

۱۱

دایرة المعارف بزرگ فاطمی

۹

کتابخانه تخصصی حضرت زهرا(س)

۷

آن روح بلند و کوثر جاری

سعود پورسیدآقایی روحانی ۳۵ ساله‌ای که از بنیانگذاران بنیاد فرهنگی حضرت مهدی (عج) و مؤسس پژوهشکده مهدویت در قم است. وی همچنین مدیر مسؤول و سردبیر مجله تخصصی انتظار موعود و انتظار نوجوان است. اما پورسیدآقایی علاوه بر فعالیت تخصصی در موضوع مهدویت، صاحب چند اثر درباره حضرت فاطمه (س) نیز می‌باشد. تالیفاتی از قبیل حور در آتش، با جاری کوثر و چشمه در بستر که تحلیلی از زمان‌شناسی حضرت زهرا(س) می‌باشد و البته همین کتاب آخر، عنوان نشویقی پنجمین دوره کتاب سال ولایت را نیز کسب کرده است.
گفت‌وگوی ما با وی از رویکردش در تالیفات فاطمی و نیم نگاهی به وضع تحقیقات و آثار پیرامون صدیقه طاهره(س) می‌باشد.

۷

ترجمه خطبه فدکیه

برای مخاطبان فرانسوی و انگلیسی

فریده مهدوی دامغانی، قریب به نوزده سال است که به کار ترجمه مشغول است. او تاکنون بیش از صد و هفتاد عنوان کتاب به زبان فارسی ترجمه کرده که اکثر آن، آثار کلاسیک قرون وسطایی اروپا است. در میان علاقه وی به معرفی آثار کلاسیک، ترجمه آثار عرفانی، روانشناختی، دینی و ماورای طبیعی از دیگر زمینه‌های فعالیت او محسوب می‌شود.
مهدوی دامغانی در کنار برگردان متون غربی به زبان فارسی، با توجه به آشنایی که با زبان‌های فرانسه و انگلیسی دارد، به ترجمه متون دینی و شیعی نیز می‌پردازد.
ترجمه کمدی الهی دانته، زندگانی نو دانته، میهمانی دانته، بهشت گمشده میلتون هیچکدام بهانه این گفت‌وگو نبوده است، آنچه ما را پای میز گفت‌وگو با فریده مهدوی دامغانی نشانده، ترجمه خطبه فدکیه حضرت زهرا(س) و خطابه ایشان به زنان انصار به زبان فرانسه و انگلیسی است.

۱۲

گفت‌وگو با سیدمهدی شجاعی:
صاحبنظر، نویسنده و ناشر

معارف ارجمند و مخاطبان این عصر

۸

گفت‌وگو با محمود حکیمی، مؤلف کتاب «داستان هایی از زندگانی حضرت زهرا(س‌د)»

استقبال از یک کتاب

با آثاری که در سال های اخیر خوشبختانه در مورد تاریخ اسلام در ایران منتشر شده است مردم بتدریج به نقش مهم ائمه اطهار(ع) در احیای آموزه‌های اسلام پی برده‌اند

۹

کتاب امام سجاد(ع)

۱۳۸۴ تا ۱۳۷۴

۱۵

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام سیداحمد سجادی

تحقیقات همه جانبه در صحیفه سجادیه

۱۳

دیدگاه های احمد مسجدجامعی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

نشر ، معرفت و معنویت

احمد مسجدجامعی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی طی دوران وزارت خود در محافل گوناگون فرهنگی، هنری، علمی، ادبی، مراسم جوایز کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، نمایشگاههای کتاب و... سخنرانی کرده است.

پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که بیشترین سخنرانی‌های وی در حوزه دین بوده است.

مراسم کتاب سال ولایت از جمله مراسمی است که همیشه با حضور احمد مسجدجامعی همراه بوده است. آنچه در پی می‌آید محورهایی از سخنرانی‌های وی در دوره‌های مختلف برگزاری این مراسم است.

سومین دوره کتاب سال ولایت:

مشعل هدایت

احمد مسجدجامعی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در سومین دوره انتخاب کتاب سال ولایت در تهران با تشکر از بنیانگذاران و برگزارکنندگان این مراسم، از جمله تعاونی ناشران قم که در شکل گیری اولیه این کار همکاری داشته‌اند، از استمرار این طرح ابراز خشنودی کرد و افزود: ما اکنون شاهد شکل گیری نهاد جدیدی هستیم که بررسی کتاب‌های حوزه معارف اسلامی و خصوصاً شیعی را از طریق حوزه‌های علمیه و دانشگاهها پیگیری می کند.

وی داشتن صلاحیت علمی و مقبولیت در میان مردم را از ویژگی‌های داوری کتاب سال ولایت دانست و اظهار داشت: این حوزه،

به دلیل حساسیت‌های آن و ارتباط این معارف با عواطف عمومی مردم، نیازمند داورانی است که علاوه بر صلاحیت‌های علمی از مقبولیت در میان مردم متدین هم برخوردار باشند. بحمدالله نهاد داوری کتاب سال ولایت هر دو ویژگی را دارد.

مسجدجامعی در ادامه اظهار امیدواری کرد که این جریان به سمت و سویی جاری شود که نه تنها در حوزه تألیفات شیعی در داخل کشور، بلکه در حوزه معارف اسلامی در سراسر جهان (به جهت وضعی که امروز در دنیا با آن مواجه هستیم) بتوانیم منشأ آثار ارزنده‌ای باشیم.

وی با اشاره به تعداد آثار منتشرشده در کشور در حوزه اسلامی اعلام کرد: شاید تعداد آثاری که ما در سراسر کشور این حوزه منتشر می کنیم به لحاظ کمی، در مقایسه با سایر حوزه‌ها، از جایگاه خوبی برخوردار باشد، اما متاسب با بیان و زبان نسل امروز نیست.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی افزود: اگر نگاهی به آثار برگزیده کتاب سال در حوزه دین داشته باشید اذعان خواهید کرد که همه آنها بسیار ارزشمندند و بحق از جایزه ویژه ریاست جمهوری برخوردار شده‌اند. لیکن باید دید که چه تعداد از این آثار در حوزه تصحیح بوده و به بازخوانی و بازبینی متون کهنه پرداخته است و چه تعداد از آنها با توجه به نیازهای کنونی جامعه و جوانان امروز به بیان معارف اسلام و تشیع پرداخته است.

وی گفت: در اوضاع فعلی، در داخل و خارج از کشور، گوش‌های بسیاری آماده شنیدن پیام معنوی و روحانی اسلام اند و چشم‌های بسیاری برای درک جمال حق و حقیقت خیره شده‌اند.

وی در خاتمه اظهار امیدواری کرد که کتاب سال ولایت در حد خود، مشعل هدایتی باشد که پرتو آن راه به ره‌جویان نشان دهد و زمینه معنوی و فرهنگی تغییر اساسی عالم را آماده سازد و ایده جهانی ظهور منجی را به مرحله‌ای برساند که همه جهان این نیاز را احساس کنند و قبل از همه، این نیاز را در وجود خود ببینیم.

چهارمین دوره انتخاب کتاب سال ولایت:

امکان بازاندیشی در مفاهیم اساسی

احمد مسجدجامعی همچنین با حضور در مراسم چهارمین دوره انتخاب کتاب سال ولایت ، حدیث حسینی را روایتی شگفت دانست و گفت: راه دانش و رویش این بذر پرثمر هرگز پایان نمی‌پذیرد و آثار و برکات آن حیرت‌افزاست.

وی افزود: روایتی که بارزترین نشانه اراده الهی در تجلی هدایت انسان‌ها، نور و روشنگر ولایت است.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی بر توجه و تأمل در باب عاشورا و افکار حسینی، به دلایل اعتقادی و معنوی و نیز اهمیت آن در حفظ هویت تاریخی ملت ایران تأکید کرد و اظهار داشت: عاشورا از طریق تأثیرگذاری بر اعتقادات و عمق‌بخشی به درک شیعیان از تعالیم خود، از طریق ایجاد مجموعه‌ای از نشانه‌های فرهنگی و هنری در قالب شکل‌ها، رنگ‌ها و شعارهای هویت بخش و یگانه‌ساز، در جامعه شیعی و اسلامی، از طریق ایجاد نهادهای اجتماعی، نظیر اشکال متنوع آیین‌های سوگواری و از طریق ایجاد نمونه‌های آرمانی از قدرت عمل اجتماعی پیروان راه حق و عدالت در فرآیند تحولات جامعه ایرانی دائماً مؤثر بوده است.

وی جامعه جدید را علی‌رغم تحولات عظیمی که در امکانات فرهنگی و اجتماعی صورت گرفته، همچنان نیازمند طراحی‌های شیوه‌های نوینی برای بازاندیشی گروهی و فردی، در نهادهای فرهنگ عاشورا دانست.

وی در ادامه گفت: اقداماتی نظیر طراحی کتاب سال ولایت نمونه‌ای از تلاش‌هایی است که به مقتضای ویژگی جامعه جدید، امکان بازاندیشی در مفاهیم اساسی را برای جامعه ما فراهم می‌سازد.

وی هدف از این بازاندیشی از دیدگاه فرهنگی را یافتن ظرفیت‌های نهفته در نهاد عاشورا و ارجاع یک منبع الهام فکری و عاطفی برای روشنفکر امروزی دانست و اعلام کرد: از این شیوه نه فقط آمیختگی فرهنگ عاشورا با دل و جان ایرانیان، هر دم و هر دم افزونتر می شود، بلکه جریان خلاق تفکر دینی را در میان جامعه روشنفکری دامن خواهد زد.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در ادامه افزود: این امر نه تنها یک امکان ملی، بلکه یک موقعیت جهانی است.

نهاد عاشورا اگر از طریق شیوه‌های مختلف علمی، فرهنگی و هنری مورد بازخوانی قرار گیرد، هدایتگر اصلی گرایش جهانی مسلمانان برای ایستادگی در برابر مظاهر اصلی کفر و ظلم در سراسر جهان کنونی است.

وی گفت: بی‌تردید در تمام طول تاریخ اسلام، پیروان هیچ یک از مذاهب جهان نمی‌توانند نمونه‌ای در حد و اندازه قیام عاشورا به عنوان نهاد رویارویی با باطل ارائه کنند. براساس این دیدگاه است که نهاد کتاب سال ولایت به عنوان یک رویداد جهانی در جهان اسلام بویژه در جهان تشیع طراحی شده است.

مسجدجامعی اظهار داشت: همراهی و همدلی و همفکری روحانیت، نویسندگان و پژوهشگران دردمند حوزه‌های مختلف تفکر شیعی می‌تواند کتاب سال ولایت را به عنوان یک نشان علمی شیعی دارای اعتبار و منزلت جهانی بگرداند که شایسته ساحت نورانی معصومین روات سلام الله علیهم اجمعین است.

وی اظهار امیدواری کرد: به همت همه دوستداران معارف الهی، کتاب سال ولایت به چنان شأن و منزلتی دست یابد که موجبات خشنودی صاحب راستین آن، حضرت ولیعصر حجت بن الحسن عسکری ارواحنا لتراب مقدمه الفدا را فراهم سازد که بی شک وجود مبارک آن نازنین سایه رحمت خود را بر سر جمعی خواهد گسترد که برای بازاندیشی در امور ولایت و هدایت او گرد هم جمع آمده‌اند.

چهارمین دوره کتاب سال ولایت:

غنی ساختن نشر کشور

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در مراسم چهارمین دوره کتاب سال ولایت در استان یزد، هدف از برگزاری کتاب سال ولایت را غنی ساختن نشر کشور با بهره‌گیری از معارف اهل بیت دانست و گفت: در خلق تألیفات در باب سیره و شخصیت و معارف اهل بیت نمی‌توان تنها منتظر تألیفات خودجوش بود و به آن بسنده کرد. این امر بویژه در دوران جدید با گسترش معارف مختلف نیازمند سازماندهی علمی معتبر و مورد وثوق است. اقتضای سیاست‌های دولت در این عرصه، حمایت عام براساس قوانین کلی و با هدف بسترسازی فرهنگی است.

وی گفت: باید توجه داشت که حمایت دولت، همه کسانی را در برمی‌گیرد که علقه و علاقه دینی دارند ولی لزوماً افرادی که این چنین علاقه‌هایی دارند از توانمندی کافی در این زمینه برخوردار نیستند. بنابراین تعداد آثاری که از موضع علاقق دینی است نسبت به آثار که از موضع علاقق دینی همراه با بنیه و توان و مایه علمی است فزونی می‌گیرد.

وی با اشاره به اینکه بحث و گفت‌وگو در حوزه دین باید از طریق منابع و مصادر معتبر علمی صورت گیرد، افزود: بحث و گفت‌وگو در این حوزه علاوه بر این باید در بستر اعتماد اجتماعی نیز هدایت شود. هم استناد علمی لازم است و نیز چون با اعتقادات و باورهای عمومی سر و کار دارد، باید اعتماد برانگیز باشد.

مسجدجامعی بر نیاز به داوری معتبر تأکید کرد و گفت: به این جهت بود که انتخاب کتاب سال ولایت با توجه به سیاست‌های ریاست محترم جمهوری برای تقویت نهاد داوری علمی در ادبیات دینی، به علمای بزرگوار و اساتید محترم و معزز دانشگاه واگذاده شد.

وی انتخاب کتاب سال ولایت را مرهون همت بلند علمای حوزه و اساتید دانشگاهها دانست.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با اشاره به اینکه منزل مؤسس محترم و معزز حوزه علمیه قم حضرت آیت الله العظمی شیخ عبدالکریم حائری یزدی به عنوان دبیرخانه دائمی کتاب سال ولایت انتخاب شده است، به بیان اهداف بلندمدت دبیرخانه کتاب سال ولایت پرداخت و گفت:

۱. معطوف نمودن توجه همگانی در داخل و خارج از کشور به اهمیت فرهنگ تشیع و میراث مکتوب آن

۲. سازمان دادن به مباحث و پرسش‌های تازه در باب مطالعات در حوزه معرفت دینی

۳. شناسایی و ارائه موضوعات، مقولات و منابع مورد نیاز محققان و نشر کشور با توجه به تحولات سریع و گسترده اجتماعی و فرهنگی

۴. بازشناسی روزآمد فرهنگ تشیع و شناساندن آن در سطح جهان

۵. اطلاع‌رسانی و معرفی آثار و کتاب‌های پدیدآمده در خصوص اهل بیت عصمت و طهارت(س)

۶. فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای تأمین مطالعات و انتشارات در حوزه معارف دین از جمله اهداف این مراسم است.

پنجمین دوره کتاب سال ولایت:

مطالعات بیشتر در حوزه تشیع

احمد مسجدجامعی همچنین در مراسم پنجمین کتاب سال ولایت، برگزاری این مراسم در طول این پنج سال را مرهون همت و مشارکت فرهیختگان، دانشمندان و بویژه حوزه‌های علمیه دانست.

وی تشیع را آیین گفت‌وگو دانست و در این خصوص اظهار داشت: در همه زمان‌ها و مکان‌ها انه بزرگوار ما همه اهل گفت‌وگو بودند. مازیر سایه امام هشتم علی ابن موسی الرضا(ع) قرار داریم، مسیری که آن حضرت طی کردند را می‌توان مسیر گفت‌وگو نامید. ایشان حوزه درسی و بحث خودشان را به گفت وگوهای متفاوت با برگزیدگان فکری مختلف زمان خودشان قرار دادند. این مشی را ما در زندگی همه ائمه بزرگوار می‌بینیم. آنها شاگردان خودشان را به گفت وگو تشویق و ترغیب می کردند و جدال احسن داشتند. در مشی پیامبر بزرگوار اسلام هم ما این را می‌بینیم.

مسجدجامعی از توجه حوزه‌های آکادمیک به مطالعات شیعی خبر داد و گفت: این دوره تفاوتی با دوره قبل دارد. دیگر صرفاً نگاههای ژورنالیستی بر نگاههای آکادمیک غلبه ندارد. بلکه دوره جدیدی از مطالعات آغاز شده است. شما در سیر موضوع پایان نامه‌های دانشگاهی تحقیقات مراکز دانشگاهی، این روند و مسیر را می‌بینید و این روند و این مسیر مسؤولیت ما را دو چندان می کند.

وی در ادامه افزود: شیعه محبان اهل بیت قطعاً اهل محبت و ولایت هستند؛ «ولی» هستند و ولی را می شناسند، ولی شناس هستند و به ولی شناسان احترام می گذارند، لیکن تعریفی که از نگاه شیعی است لازم است که خود آنها ارائه کنند. این است که در شرایط امروز وظیفه محافلی که این مسؤولیت علمی را به دوش دارند دو چندان است. ارائه علم و عقل و سیاست و دنیا آخرت به آن نحوی که در کلام بزرگان شیعی بوده است. این وظیفه‌ای است که در دوره جدید برای عالمان دین تعریف می‌شود در این دوره نیاز به حضور جدی‌تر و مشارکت بیشتر در حوزه‌های علمی و فرهنگی جهان وجود دارد.

وی در خصوص گام‌هایی که کتاب سال ولایت می‌تواند در این زمینه بردارد اظهار داشت: می‌توانیم محافل علمی را بیاراییم، می‌توانیم در کنار منزلت حوزه‌های علمیه از تجربیات دانشگاهی بهره بگیریم و از جمع آوری این تجربیات و بهره گیری از این دستاوردها از نظم فکری و عقیدتی تشیع در قالب همان شیوه همیشگی علما به عنوان گفت وگوی مدام از تشیع و نگاه شیعی و نگاه محبان اهل بیت دفاع کنیم و این راهی است که کتاب سال ولایت می‌تواند در این زمینه قدم‌های موثری بردارد.

وی در خاتمه بر نیاز به مشارکت همه خبرنگاران و دست اندرکاران حوزه‌های علمیه و به کارگیری شیوه‌های جدید اطلاع رسانی تأکید کرد و گفت: تصور من این است که ما در آینده با مطالعات بیشتری در حوزه تشیع مواجه خواهیم بود و دبیرخانه می‌تواند زمینه مناسبی برای انتقال این مطالعات به حوزه‌های علمی داخل و انعکاس نظرات حوزه‌های علمیه به پایگاههای مطالعاتی باشد.

گفت و گو با حجت الاسلام و المسلمین حسن طارمی‌راد

احمد امانی

اساس و محور برگزاری کنگره

حجت الاسلام و المسلمین حسن طارمی‌راد، قبل از آنکه وارد حوزه شود، در رشته مهندسی مکانیک فارغ التحصیل شد. وی در سال ۱۳۵۹ همزمان با انقلاب فرهنگی به قم نقل مکان کرد تا به تحصیل در حوزه مشغول شود. در سال ۱۳۶۷ به تهران بازگشت و در مرکز دانشنامه جهان اسلام تا امروز مشغول پژوهش‌های دینی است. از وی تاکنون کتاب‌های «در آستان اهل بیت» ترجمه، «ترجمت» «نقدی بر اندیشه وهابیون»، «علامه مجلسی» و دو کتاب درسی تاریخ فقه و اصول فقه به چاپ رسیده است با وی درباره کنگره حضرت زهرا(س) و کتاب‌های پیرامون این شخصیت بزرگوار گفت و گویی داشتیم.

جناب طارمی قبل از هر چیز درباره تألیفات و مطالعات خود پیرامون شخصیت حضرت زهرا(س) بگویید.

زمانی در مجلسی یکی از بزرگان گفت که هر آنکس به بررسی ابعاد شخصیتی حضرت فاطمه(س) بپردازد بی‌شک احسان و شرف بزرگی است و خود را به واسطه آن حضرت بزرگ کرده. من متأسفانه توفیق چندانی در این راه نداشته‌ام و تنها کار مکتوب که درباره این حضرت دارم به ۲۶ آبی ۲۲ سال پیش برمی‌گردد. یعنی ترجمه کتابی از مرحوم سیدمحسن امین عاملی است.

وی اهل جبل عامل و ساکن دمشق بود. از این عالم شیعه کتاب‌های فراوانی چون اعیان شیعه به جای مانده است. این کتاب در واقع سلسله سخنرانی‌های علمی این بزرگوار در طول سال است. عنوان این کتاب «المجالس السنیه» بود. برخی مطالب از جمله خطبه مشهور در این ماجرا مطرح است، همچنین از نظر تاریخی وی دانستان‌های مربوط به اختلاف حضرت علی(ع) و حضرت زهرا(س) را رد کرده است. این مجموعه در سال ۱۳۶۲ ـ ۱۳۶۳ با نام از هرا چاپ شد و در همین روزها هم جدید چاپ خواهد شد. اما در مناسبت‌هایی که در این چندین ساله شرکت داشتم به سهم خودم سخنرانی و گفت‌وگو انجام داده‌ام و هر بار بعدی از شخصیت این بزرگوار را مورد بررسی قرار داده‌ام. البته محور گفت‌وگوهای من همیشه خطبه مشهور ایشان است.

منظورتان خطبه فدکیه است؟

بله، خطبه‌ای که به این اسم مشهور است که ترجیح می‌دهم از این اسم استفاده نکنم؛ من در یکی از جمع‌های اهل علم که در حال گفت‌وگو بودیم عرض کردم که عنوان خطبه را اگر فدکیه بگوییم اذهان به این سمت سوق داده می‌شود که این خطبه موضوعش و به خاطر فدک است. در حالی که این خطبه بسی فراتر از این حرفهاست و این اعتقاد که این خطبه اعتقادنامه مذهب اهل بیت(ع) است و از این اصطلاح استفاده کنیم، با شاید هم بگویم اعتقاد نامه اسلامی.

درباره کنگره حضرت زهرا(س) توضیح بیشتری بدهید.

بله. همانطور که می‌دانید اساس و محور برگزاری این کنگره همین خطبه ایشان است. در واقع همین بار محتوایی خطبه بود که ما را بر آن داشت تا این کنگره را برگزار کنیم تا بتوانیم به شناخت و دریافت جامع‌تری از این بزرگوار برسیم. در طول این یکسال حدود ۱۵۰ مقاله به دبیرخانه کنگره رسیده است که اغلب آنها مربوط به استادان دانشگاه است و از تمام زوایا ایشان را مورد بررسی قرار داده‌اند. به جرأت می‌توانم بگویم که از این ۱۵۰ مقاله ۱۰۰ مقاله آن کاملاً علمی، دقیق و نکته‌سنجانه است که بعدا به صورت کتابی همه آنها منتشر خواهد شد. حتی مقالاتی به ما رسیده است که از جنبه ادبی خطبه را بررسی کرده‌اند و بر این مسأله تأکید داشته‌اند که خطبه جزو نثرهای بسیار شیوا و روان و زیبای عربی است. من نیز به نوبه خویش این یک سال را به بررسی و مطالعه این مقالات علمی گذرانده‌ام که جای بسی خوشحالی بود چون در مقام یک هیأت علمی که مقالات را بررسی می‌کردم مطالب بسیاری از اسانید گرامی آموختم.

جناب طارمی از ترجمه‌های فارسی این خطبه کدام را بیشتر می‌پسندید؟

از این خطبه تا به حال ترجمه‌های فراوانی هم در گذشته و هم در حال شده است که بنده خودم ترجمه دکتر شهیدی را بسیار می‌پسندم. ایشان نیز در آغاز ترجمه و کتاب خویش بر محاسن ادبی این خطبه اشاره کرده‌اند.

حضرت زهرا بجز این خطبه، خطبه دیگری که حائز اهمیت باشد، ندارند؟

بعد از رحلت پیامبر، عده‌ای از زنان انصار به دیدن ایشان رفتند که در آنجا حضرت زهرا(س) با اینکه مریض احوال بودند خطبه‌ای در سرزنش آنان خواندند که بیشتر عاطفی سخن گفته‌اند. می‌فرمایند چه شده که شما سکوت کرده‌اید و همسرانتان در مقابل این همه بی‌عدالتی سختی بر زبان نمی‌آورند. در این خطبه می‌توانم بگویم بیشتر نوعی جنبش اجتماعی و بیداری اجتماع به چشم می‌خورد.

آیا دخالت زنان در امور اجتماعی و سیاسی با الگوبرداری از ایشان جایز است و چه کتاب‌هایی در این زمینه نگارش شده است؟

بله در این زمینه کاملاً این شخصیت قابل الگوبرداری است. یکی از نکات مهم خطبه اعتقادنامه اهل بیت(ع) (فدکیه) همین مسأله است یعنی یک زن می‌تواند در مقام یک فردی که به فعالیت اجتماعی و سیاسی می‌پردازد، فعالیت داشته باشد. همین که ایشان اولین نفر بوده‌اند که دستگاه خلافت را زیر سؤال می‌بردند خود جای تأمل بسیاری در این زمینه و آزادی عمل زنان است.

ما حکمی نداریم که مانع فعالیت سیاسی و اجتماعی زنان شود اما حدود و نوع این عملکرد از مجموعه دین برمی‌آید به فرض زن باید با حجاب داشته باشد و چون حضرت زهرا در مسائل سیاسی و اجتماعی دخالت می‌کردند به این منظور نیست که زنان بدون حجاب وارد صحن علنی جامعه شوند. در این زمینه هم کتاب‌های بسیاری نوشته شده است، مثل کتاب دکتر شریعتی که هر کدام از منظر و دیدگاه خود قابل بحث هستند.

ملاّ ما از کتاب دکتر شریعتی می‌فهمیم که به حضرت زهرا علاقه داشته و عنوان کتاب همه چیز را بیان می‌کند. در کل کتابی احساسی است که در شرایط زمانه خویش قابل بررسی و تأثرگذار بوده. اما اگر بخواهیم از این کتاب مبنای تصمیمات اجتماعی درباره زن را استخراج کنیم کار اشتباهی است چون اساسا این مسأله کاری فقهی است و علمای درجه یک باید درباره آن نظر بدهند و چنین چیزی را نمی‌توان از آن کتاب استنباط کرد.

مسأله دیگری که باید در این زمینه به آن اشاره کنم این است که ما مباحث اخلاقی را با مباحث فقهی اشتباه نگیریم برای مثال عدم حضور خانم‌ها در استادیوم ورزشی یک مسأله اخلاقی است نه فقهی و هر کدام از این مسائل صاحبنظران مربوطه را می‌طلبد. به نظر من کتاب دکتر شریعتی راهم باید با این دقت مورد سنجش قرار دهیم کما اینکه سخنرانی معروفش در روز عاشورا درباره امام حسین(ع) از حوادث بزرگ تاریخ معاصر ایران است، اما این کتاب هم همه مسائل امام حسین(ع) نیست.

در این خصوص فکر می‌کنم کتاب آیت الله جوادی آملی درباره مسائل زنان یکی از منابع خوب است یعنی کتاب «زن در آئینه جمال و جلال». اصولاً کتاب‌های استاد مطهری بخصوص کتاب «حقوق زن در نظام اسلامی» بسیار راهگشا است. تنها چیزی که نباید فراموش کنیم تفاوت مابین کتاب‌هایی است که از جنبه اخلاقی، فقهی و نظری با هم تفاوت دارند.

جناب طارمی در حال حاضر خطی مابین جوانان ما و این بزرگواران وجود دارد به نظر شما کار مکتوب تا چه حد می‌تواند مفید واقع شود؟

نکته‌ای که باید بگویم این است که جبران این مسأله و خلأ بخشنامه‌ای و دستوری نیست و با تجویزی؛ فقط یک راه دارد و آن هم کار فرهنگی است. یعنی بالا رفتن سطح شعور زنان. زنان تا زمانی که خود به این نتیجه نرسند مشکلی حل نخواهد شد البته همت روشنفکران هم به سوق دادن به این سمت حائز اهمیت است که در درازمدت امکان‌پذیر است. البته نباید از یاد ببریم که با یک چالش کاملاً جدی روبه رو هستیم که بخشی از این حرکت مبارزه است.

در حال حاضر تمام مؤلفه‌ها خلاف جهت ما حرکت می‌کنند؛ کشورهای اطرافمان، فیلم‌ها و رسانه‌ها و حتی بخشی کوچک در داخل و... که مجموعا زنان را به سوی بی‌بند و باری سوق می‌دهند، پس نیازمند صرف انرژی بسیاری در این راه هستیم.

من به نوبه خود به این دیدگاه رسیده‌ام که ما باید ایجاد باور را با فضاسازی سالم جبران کنیم. یکی از مشکلات جامعه ما این بوده که زنان را عقب نگه داشتند و فرهنگ غالب به زنان اجازه ورود به اجتماع را نداده است و در فضایی رشد کرده که پتانسیل هایش به فعل در نیامده است. چه در سطح لباس و آرایش در محدوده خانواده و چه در سطح مشاغلی که می‌توانند عهده‌دار شوند. برای مثال همین فضای نامناسب قبل از انقلاب باعث شدیدتر شدن این مسأله شده است. یعنی یک خانواده مذهبی که ۹۰ درصد به بالای جامعه ما اینگونه هستند اجازه نمی‌دادند که دختران‌شان در محیطی حضور یابند که حدود زن و مرد رعایت نمی‌شده است.

اگر ما فضا را تغییر دادیم و دختران مثل پسران بتوانند در جامعه حضور مثبتی داشته باشند بی‌شک بخش عظیمی از این نگرانی حل خواهد شد چون زمانی که الگوی یک خانم، یک دکتر خانم باشد به کل صورت مسأله و هدف تغییر خواهد کرد. در حال حاضر با یک بررسی می‌توانیم دریابیم که در جامعه عمدتا زنانی که شاغل هستند با اینگونه مسائل درگیر نیستند چون مشغله ذهنی آنها چیز دیگری است.

همین مسأله که در جهان به زنان از بعد جنسیتی و سوءاستفاده نگریسته می‌شود که خود دلیلی واضح و روشن بر وجود اهمیت و فایده حجاب است و این نکته تا زمانی که از سوی خود خانم‌ها درک نشود مشکلی حل نخواهد شد. ببینید خداوند به یوسف(ع) نمی‌گوید تو جرا زیبا هستی؟ بلکه از او نگهداری می‌کند. در این راه بدون شک تولید کتاب و پرداختن به زندگی بزرگوران و البته دیگر مسائل روز مربوط به زنان امری کاملاً جدی و حائز اهمیت است.

در گذشته نه‌چندان دور و حتی در حال حاضر شماری از کتاب‌هایی که درباره زندگینامه بزرگان و ائمه(ع) بوده دارای هیچ استانداردی نبوده و اینگونه کتاب‌ها متأسفانه کمترین توجه را به مسائل ادبی و گرافیکی و حتی نحوه عرضه کتاب کرده‌اند. آیا این رویکرد امری الزامی نیست؟

کاملاً صحیح است اگر کتاب را به عنوان یک رسانه تعریف کنیم بدون شک شناخت و آگاهی بر این رسانه امر الزامی است. به نظر من چه در زمینه داستان چه رمان و چه دیگر شیوه‌ها فرد باید در آن زمینه متخصص باشد یعنی هم بر ادبیات کلاسیک و هم بر ادبیات روز مسلط باشد بویژه در این رابطه که از اهمیت بیشتری برخوردار است. به نظر بنده حتی نوع انتخاب فونت و چیدن آن حائز اهمیت است. آقای محمود حکیمی در جایی می‌نویسد: به همان دلیل که من نمی‌توانم که یک پل بسازم که مورد نیاز مردم است چون امکان خراب شدن دارد، هر کسی هم نمی‌تواند داستان بنویسد. چون نیازمند تخصص است. منتهی در مثال اولی آسیب عینی است و قابل درک برای همه، اما در نمونه دومی که بسیار خطرناک‌تر هم هست آسیب عینی نیست، به همین دلیل متأسفانه تولید چنین کتاب‌هایی صورت گرفته است.

حتی در این گونه کتاب‌ها مسأله‌ای که نباید فراموش شود تسلط فرد نویسنده بر تاریخ و زندگی این بزرگواران است چون در اینگونه کتاب‌ها نمی‌توان بر باب میل خویش قلم زد. این مسأله یعنی تحریف در تاریخ، تاریخی که واقعاً به همین صورتی هم که در دست ماست جای جدل و بحث و بررسی است. تمام افقای‌ها ما در اینگونه داستان‌ها باید دارای سند تاریخی باشد، در غیر این صورت باطل است آن هم سندی که قابل اعتماد و اعتبار همگان باشد.

به نظر بنده ما هنوز در ادبیات به این درجه نرسیده‌ایم که از خودمان ابداع داشته باشیم؛ ما هنوز در تمام شیوه‌ها حتی ادبیات دینی نیازمند گرته‌برداری و استفاده از تجربه دیگران هستیم و به نظر من هنوز در حال طی کردن یک دوره تقلیدی هستیم، چون به آن شناخت عمیق که نیازمند تولید کتاب و خلق ادبیات است نرسیده‌ایم اما باید برسیم و روزی هم خواهیم رسید. شاید کمی اغراق کنم اما من بر این عقیده‌ام.

و حرف آخر...

مسأله‌ای مهم که بدان باید اشاره کنم جلوگیری از تکرار است به نظر من تکرار مسأله‌ای کاملاً خطرناک است و باید به دنبال نوآوری باشیم که امیدوارم این کنگره بتواند نقطه‌ای مناسب برای شروع و دریافت نکات جدید درباره شخصیت این بزرگوار باشد.

انتشارات کنگره

۱. کتاب مجموعه مقالات این مقالات در ۳ جلد کتاب تحت عنوان «شکوه حقیقت» چاپ و منتشر شد.
۲. کتاب «فدک و لعوالی اوالحوائط السبعه فی‌الکتاب والسنة و التاریخ و الادب»
تألیف سید محمد باقر حسینی جلالی، قطع وزیری در ۷۲۸ صفحه، قیمت: ۵۸۰۰ تومان.
۳. کتاب «حیاةالزهراء بعد ابیها الرسول»
تألیف حاج شیخ فضل‌علی قزوینی تنظیم و تحقیق سید احمد حسینی، قطع وزیری در ۳۵۷ صفحه، قیمت: ۳۰۰۰ تومان.
۴. کتابنامه آثار ماندگار تنها پیامبر
تألیف علی‌اکبر مهدی‌پور، قطع رقعی، در ۱۲۸ صفحه، قیمت: ۶۵۰ تومان.
۵. کتاب مجالس فاطمی
مترجم: حسن طارمی راد، قطع رقعی در ۱۳۵ صفحه.

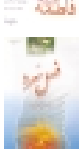

مجله پیام زن
و سه کتاب درباره حضرت زهرا(س)

مجله پیام زن که از نشریات تخصصی ویژه زنان با رویکرد معارف اسلامی است، چندین کتاب نیز درباره حضرت زهرا(س) چاپ و منتشر کرده است. در این گزارش کوتاه به معرفی سه کتاب که به کوشش این نشریه روانه بازار نشر شده است، می‌پردازیم.

«جلوه‌های رفتاری حضرت زهرا(س)» کتابی از عذرا انصاری است که در مدت کوتاهی به چاپ دهم رسیده است. انصاری در توضیحی کوتاه می‌گوید: بررسی و شرح زندگی بانوی بزرگ اسلام، حضرت صدیقه کبری(س)، موضوعی نیست که در یک کتاب بگنجد و یا از عهده کسی برآید. حقیقت شخصیت و ارزش وجودی آن بزرگوار را کسی جز خدای متعال و اولیای خاص او نمی‌دانند. آنچه در این کتاب، طی چند بخش و با عنوان «جلوه‌های رفتاری حضرت زهرا(س)» خواهد آمد، شرحی کوتاه بر جلوه‌هایی از زندگی عملی آن حضرت است که می‌تواند درس‌های فراوانی در بر داشته باشد.

در دو بخش پایانی که با عنوان «ضمیمه» به کتاب افزوده شده، نخست با اجمالی از ولادت آن حضرت آشنا می‌شویم و آنگاه گزارشی از مراسم ازدواج حضرت زهرا(س) را می‌خوانیم.

رفتار با همسر، رفتار با فرزند، رفتار با پدر، سوگنامه پدر، رفتار با مردم و ولادت آفتاب بخش‌های دیگر کتاب خانم عذرا انصاری را تشکیل می‌دهد.

کتاب دیگری که به همت مجله پیام زن منتشر شده، اثری از سیدضیاء مرتضوی با نام «فاطمه گلواژه آفرینش» است. این کتاب صد و هفتاد و شش صفحه‌ای هم که به چاپ دهم رسیده است، مجموعه‌ای از روایات و احادیث در سه زمینه «شخصیت حضرت فاطمه(س)»، «زن، جایگاه و مسؤولیت» و «خانواده و مسؤولیت‌ها» در قالب که «چهل حدیث» است. این کتاب به همراه ترجمه روایات و پاره‌ای توضیحات، تلاش می‌کند چهره‌ای هر چند اجمالی را از سه موضوع یادشده در سخنان اهل بیت(ع) نشان دهد.

«فصل سرد» عنوان کتاب سیدمهدی علیزاده است که در یکصد و بیست صفحه در قالب داستان به بازخوانی مشکلات و مصیبت‌های وارد شده به حضرت زهرا(س) می‌پردازد. عناوین کتاب عبارتند از: اقول خورشید، سایه سقیفه، فدک، ای مردم، من فاطمه‌ام، حکایت گل و سنگ، کوچه‌های غربت، فصل سرد، خداحافظ مدینه، حدیث تلخ تهایی.

دیدگاههای مسئول دبیرخانه و دبیر علمی کتاب سال ولایت

از آغازین سال‌های شکل‌گیری فرهنگ مکتوب در تاریخ اسلام، کسان بسیاری از عالمان، زاویه‌های گوناگون سیره اهل بیت(ع) را به پژوهش نهادند و آثار فاخر و ارزشمندی در گزارش سیره و زندگی امامان(ع) و تبیین آموزه‌های آن بزرگواران و ضبط و نشر آثار و مآثر آن چهره‌های پاک و الهی رقم زدند و فرهنگ مکتوب دینی را شکوه و غنا بخشیدند.

این جریان فرهنگی در درازای تاریخ، فراز و فرود داشته و افت و خیزهایی به خود دیده، اما هرگز به ایستایی دچار نشده است.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جریان کتابت و نشر در ابعاد گوناگون فرهنگی، گسترش کمی و کیفی شایان توجه داشته است و چنین بوده نگارش آثار مختلف درباره امامان(ع)

در سال ۱۳۷۸ و در تقارن میلاد حضرت مهدی(عج) با هفته کتاب، دست‌اندرکاران بخش فرهنگ کشور را بر آن داشت تا روزی را به عنوان «کتاب و انتظار» با انگیزه معرفی آثار منتشر شده درباره امام عصر (عج) و قدردانی از بهترین آثار تعیین کنند. به این منظور و برای نخستین بار، کتاب‌هایی در زمینه سیره و شخصیت امام زمان(عج) از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری مؤسسه امام صادق(ع) و تعاونی ناشران قم انتخاب و معرفی شد.

برگزاری اولین دوره کتاب سال ولایت افق‌های جدیدی در برابر همه کسانی که دغدغه شناختن و شناساندن سیره و شخصیت و معارف و آثار اهل بیت(ع) را داشتند گشود و مقدمات تشکیل و دبیرخانه دائمی کتاب سال ولایت را در بیت مرحوم آیت‌الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی، بنیانگذار حوزه علمیه قم، با تشکیلات مدون فراهم ساخت.

از دوره دوم به بعد، این نهاد به عنوان یک نهاد مستقل با آیین‌نامه مشخص و هیأت مؤسس معین، با همکاری مؤسسات فرهنگی غیردولتی در هر دوره، کار خود را تداوم بخشیده است و در هر سال به انتخاب و معرفی کتاب‌هایی که در سال قبل از آن، برای اولین بار در زمینه سیره و شخصیت و آثار چهارده معصوم(ع) در دو حوزه بزرگسال و کودک و نوجوان در سطح ملی و بین‌المللی در اشکال تألیف و ترجمه و تصحیح منتشر شده‌اند، مبادرت می‌ورزد.

در آستانه هفتمین دوره کتاب سال ولایت و برای آشنایی بیشتراز فعالیت‌های دبیرخانه و کمیته علمی آن، به سراغ حجت‌الاسلام و المسلمین محمدمهدی معراجی مسؤول دبیرخانه کتاب سال ولایت و حجت الاسلام و المسلمین محمدعلی مهدوی‌راد، دبیر علمی کتاب سال ولایت رفته‌ایم تا از این جریان دینی- فرهنگی بیشتر بشنویم:

حجت‌الاسلام و المسلمین محمدمهدی معراجی
مسؤول دبیرخانه کتاب سال ولایت

سوال نخست را در رابطه با ضرورت تشکیل دبیرخانه کتاب سال ولایت و بسترهایی که باعث شد این کار شکل بگیرد مطرح می کنم.

کتاب سال ولایت که الان هفتمین دوره‌اش را در پیش رو داریم در حقیقت با این هدف وانگیزه شروع به کار کرده در ارتباط با آثار و شخصیت و معارف و کلماتی که از اهل بیت علیهم السلام رسیده یک حرکت جدیدی را در جامعه و در میان مردم ایران که ، سرشار از عشق به آل الله و اهل بیت هستند و وجودشان آکنده از محبت به این خاندان است، شاهد باشیم.

یادم نمی‌رود علامه شیخ باقر شریف قرشی یک صحبت زیبایی داشت، ایشان می‌گفت: در زمان اهل بیت آنها شدیداً از حاکمان و ستمگران آسیب دیدند و لطمه خوردند و ستم به آنها شد و زجر کشیدند و ستم و زجر و آسیبی که به آنها رسیده بود شاید قابل بیان نباشد اما خداوند در مقابل آن همه زجر و ستم و آسیبی که به آنها رسید و به پاداش آنها، مردم ایران و ملت ایران را به آنها هدیه داد که وجودشان آکنده از عشق و سرشار از محبت به آنهاست. خوب این جمله قشنگی بود و اتفاقاً واقعیت هم دارد مردم ایران صمیمانه به خاندان عصمت و طهارت عشق می‌ورزند احساس می‌شد که برای نسل امروزی و حتی برای آیندگان نیاز هست که در ساحت مقدس اهل بیت آثاری استوارتر و مهمتر و قویتر و آثاری که در خور و در شأن و شایسته و بایسته شخصیت آنها هست تألیف و تدوین بشود. گذشتگان ما در سابق آثار ارجمندی را در مورد اهل بیت و درباره معارف و سیره و شخصیت و آثار این بزرگواران پدید آوردند، امروز هم کم نیستند عزیزانی که در این وادی قلم می‌زنند و با عشق و ارادت خاصی هم قلم می زنند و با فعالیت می کنند مراکز و مؤسساتی را می‌بینیم که با چه شور و شوقی کارشان را شروع کردند و به هر شکلی دارند دین خودشان را به این خاندان ادا می کنند اما شاید بعضی از این آثار از استواری آن چنان که مورد انتظار اهل علم و جامعه فرهیخته ما هست، برخوردار نمی باشد؛ لذا این فکر به وجود آمد که برای تشویق نویسندگان و اهل قلم یک مرکزی (یک نهاد یا مؤسسه‌ای) شکل بگیرد که آثار برتر تشویق شوند که در این زمینه بهتر و بیشتر و والاتر فعالیت کنند. فقط در جهت تشویق و ترغیب نویسندگان محترم و ارجمند کتاب سال ولایت پایه گذاری شد که آثار لایق و شایسته‌ای را آن شاءالله تقدیم خاندان رسالت کنند، این اصل هدف و انگیزه بود که به هر شکل باعث شود که این حرکت هم شتاب بیشتری به خودش بگیرد و هم کیفیت کار بالا برود اگر چه به لحاظ کمیت وضعیت نسبتاً رضایت‌بخش است، ولی باز خیلی فضاهای خالی و ظرفیت زیادی وجود دارد که باید کار بشود.

کتاب سال ولایت در این هفت سالی که برگزار می‌شود برای تامین اهدافی که گفتید، چه میزان موفق بوده است؟

احساس ما این است که موفقیت نسبتاً خوبی داشتیم. البته موفقیت رامن در حدبالا ارزیابی نمی کنم، چون امکاناتمان بسیار کم بوده خود شما با امکانات این تشکیلات از ساهلمت که آشنایی دارید و می‌دانید با امکانات کم و با وسائل اندکی یک چنین حرکت بسیار ارجمندی در کشور شکل گرفته است اگر بتوانیم امکانات بیشتری داشته باشیم و از ظرفیت‌هایی که وجود دارد بیشتر استفاده کنیم، فکر می کنم موفقیتمان خیلی بیش از این خواهد بود که الاعن داریم. اما در حال حاضر نیز احساس می کنیم که این حرکت کاملاً در رگ‌های جامعه مخصوصاً جامعه علمی و جامعه نویسندگان نفوذ کرده و ما شاهد نوعی شتاب در خلق آثار معتبر از داخل و خارج کشور هستیم که بسیاری از آنها از تاثیرات کتاب سال ولایت است.

کم نیست ارتباطاتی که از داخل و خارج با دبیر خانه بر قرار می شود و توجهی که به اهداف ترسیم شده از سوی کتاب سال ولایت در نوشته‌های جدید اعمال می شود. به نظر ما، همه اینها، نشان از یک موفقیت نسبی است وترسیم دور نما و آینده روشن‌تر و بهتر.

فکر اولیه کتاب سال ولایت مربوط به چه شخص یا جریانی بود؟

خوب این هم سؤال خوبی است، من شاید می‌خواستم در یکی از بخش‌های عرایضم به آن اشاره کنم از باب «من لم یشکر الناس لم یشکر الله» اگر چه «مشهور «لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» است ولی آن چه در متون روایی آمده این است که «من لم یشکر الناس لم یشکر الله» یا «من لم یشکر الله من لم یشکر الناس» . به هر حال لازم می دانستیم به نحوی سپاس بگوییم و تشکرگذاری کنیم از انسان‌های خادم، فداکار، بزرگوار و دارای اندیشه والا که چنین فکری را بنیاد نهادند این قدر که من به خاطر دارم اصل این فکر مربوط به جناب آقای احمد مسجد جامعی است در زمانی که ایشان قائم مقام وزارت ارشاد بودند. ایشان هم یک شخصیت واقعاً ولایی است و هم خودش با کتاب و نوشتن حسابی سر و کار دارد و اهل قلم را می شناسد و فضاهای خالی را هم می داند، احساس خلا می شد و ایشان این فکر را در جمعی از فرهیختگان و دانشوران و اهل علم ارائه داد که خوشبختانه به بار نشست. شاید روزهای اولی که این فکر از سوی آقای مسجد جامعی ارائه شد و این حرکت باجمعی محدود آغاز گردید، شاید فکر نمی شد که بالاخره تبدیل به کانونی برای توجه نویسندگانی شود که واقعاً برای ولایت می سوزند و برای محبت اهل بیت قلم می زنند عزیزان دیگری که در رشد و بالندگی کتاب سال ولایت سهیم بودند، بیش از همه باید از مراجع عظام تقلید که واقعاً با زبان و قلم خودشان مشوق دبیرخانه کتاب سال ولایت بودند و با الفاظ و عبارات و جملاتی که واقعاً هر کدام از آن الفاظ و جملات و عبارات یک معانی بسیار ارجمندی را در خودش دارد مشوق دست اندرکاران بودند، ازمعاونت محترم فرهنگی باید نام برد این‌ها در شکل گیری و در شتاب این حرکت و در به ثمر نشستن این درخت سهم داشتند، و همین‌ها باعث شده که هیأت علمی‌ای که کار را پیگیری می کرده اند، با شوق و ذوق بیشتری کار را ادامه دهند.

کتاب سال ولایت در ابتدا فقط آثار داخلی را آثاری که در ایران منتشر می‌شد، ارزیابی می‌کرد؛ چه شد که در سالهای اخیر به این نتیجه رسید که باید آثار خارج از ایران هم ارزیابی بشود و این کار چه نتایجی داشته است؟

همانطور که اشاره کردید، در سالهای اول فقط کتابهایی که در داخل ایران نوشته شده بود مورد ارزیابی قرار می گرفت اما از سال دوم به خاطر اهداف کتاب سال ولایت، و تعریفی که انجام گرفت که، ولایت یک بحث بسیار گسترده‌ای است و همان طور که عرض کردم اگر چه ایرانی‌ها عشق به اهل بیشان زیاده و ضرب المثل است و در این قضیه شک و تردیدی نیست، اما این ملغ از این نیست که ما در جاهای دیگری از دنیای بهتاور هم اگر کسانی به ساحت مقدس اهل بیت عشقی ورزیدند و اثری را پدید آوردند و اثری را تقدیم کردند از آثار آنها غافل بشویم. این مهمترین عاملی بود که در سال دوم دبیرخانه و هیأت علمی آن را به این نتیجه رساند که آثاری که در سراسر دنیا در رابطه با اهل بیت تالیف می شود و تا جایی که امکان دارد فراخوانی شود و به این ترتیب در دومین سال نویسندگان و مهمانان خارجی نیز شرکت داده شدند. در همان سال پدید آورندگانی از کشورهای لبنان و انگلستان برگزیده شدند. این قسمت سؤالتان هم قابل توجه است که باز ما احساس می کنیم که بسیار تأثیرگذار بوده دلیلش ارتباطات گسترده‌ای است که این‌ها با ما دارند، علی رغم این که هنوز ما از امکانات ارتباطی خیلی قوی برخوردار نیستیم، اما نویسندگان خارج از کشور، مرتب با ما تماس دارند.

به نظر می رسد حرکت کتاب سال ولایت به عنایات الهی، یک حرکت خوب و گسترده‌ای شده و در سالی که همو طنان گیلانی میزبان بودند یادم است که تلویزیون المنار لبنان مراسم کتاب سال ولایت را پخش می کرد و در سال‌های دیگر هم موارد این چنین بوده و امسال هم احتمالاً شبکه‌های مختلف حضور خواهند داشت. البته دوباره به همان نکته‌ای که در آغاز عرایضم عرض کردم بر می گردم و آن این که توقعات ما و انتظارات ما هنوز برآورده نشده و برای رسیدن به اهدافی که ترسیم شده، بایستی بیشتر کار بشود.

در فراخوان کتابی که در داخل یا خارج انجام می دهید، فکر می‌کنید چند درصد آثار در رابطه با ائمه و اهل بیت در آن سال را می‌توانید گردآوری کنید یا برای شما ارسال کنند یا شما خودتان تهیه کنید؟

به لحاظ عدد و رقم شاید من نتوانم درصد دقیقی را به شما بگویم، ولی تمام تلاش دبیرخانه بر این است که تا می‌تواند بیشترین آثاری که در زمینه اهل بیت نشر یافته را شناسایی کنند گامی برای پیدا کردن یک ناشری در خارج از کشور، یک هفته هم تلاش کرده‌ایم.

برای فراخوان معمولاً از چه کانال‌هایی استفاده می‌کنید؟

از برخی روش‌های معمولی که در کشور مرسوم هست و با بگوییم ولی تمام تلاش دبیرخانه بر این است که تا می‌تواند بیشترین همین امکاناتی که هست مانند روزنامه‌ها و جراید کثیر الانتشار، که چند نوبت فراخوان چاپ می‌شود از طریق اینترنت، در آخرین مراسم کتاب سال هر سال هم که شخصیت‌های فراوانی شرکت می کنند دومرتبه این فراخوان اعلام می‌شود. علاوه بر این‌ها با ناشرین و با مؤلفین تا آنجایی که ما می‌دانیم این مؤلف یا این نویسنده و یا این

ناشر وجهه همتش آثار اهل بیت است، تماس می گیریم، تا مطمئن شویم که آیا فراخوان به دستشان رسیده یا نه.

اشاره کردید که دبیرخانه دائمی کتاب سال ولایت در منزل مؤسس حوزه، حاج شیخ عبدالکریم حائری است؛ آیا انتخاب این مکان دلیل خاصی داشت ؟

به پیشنهاد حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای شهرستانی منزل مرحوم آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری که مدت‌ها قبل توسط وی برای کارهای فرهنگی از خانواده ایشان خریداری شده بود، به مرکز دائمی دبیرخانه کتاب سال ولایت تبدیل شد. به نظر ما استقرار در چنین مکانی هم با توجه به شخصیت معنوی برجسته و کم‌نظیر حاج شیخ عبدالکریم که در تاریخ تشیع، شخصیت‌هایی مثل ایشان شاید کم باشند؛ نوعی توفیق مضاعف است.

اگر بخواهید مقایسه‌ای بکنید بین سطح و میزان استقبال ناشرین و مؤلفین از کتاب سال ولایت نسبت به جشنواره‌های دیگر کتاب مثل کتاب سال جمهوری اسلامی، جایزه جهانی کتاب جمهوری اسلامی وکتاب سال حوزه که چند سالی است شکل گرفته، چه ارزیابی هم از سطح و هم از میزان استقبال از کتاب سال ولایت و جایگاه آن در بین جشنواره‌های دیگر کتاب دارید؟

کتاب سال ولایت همانطور که از اسمش پیداست مخاطبان خاصی بر خلاف کتاب سال جمهوری اسلامی دارد که همه نوع کتاب و همه نوع نوشته‌ای داخل این حرکت عظیم علمی می شود. کتاب سال ولایت فقط مخاطبش نویسندگانی هستند که در زمینه ولایت اهل بیت و آثار معصومین صلوات الله علیهم قدمی برداشته و اثری را پدید آورده‌اند. بنا بر این نمی‌توانیم مقایسه جامعی بکنیم بین یک چنین حرکت گسترده فرهنگی که کتاب سال جمهوری اسلامی که مخاطبان بسیار و حوزه‌های خیلی گسترده دارد با کتاب سال ولایت که حوزه‌اش یک حوزه نسبتاً محدودی است. من فکر می کنم کتاب سال ولایت در حوزه محدود خودش بسیار موفق بوده است. یعنی از نظر مقایسه با این نگاه اگر بخواهیم مقایسه کنیم شاید بتوانیم بگوییم می‌توانده‌ها و همطراز کتاب سال جمهوری اسلامی از یک جهت هایی حرکت کند مخاطب هایش مخاطب های ارجمندی هستند شخصیت هایی که از کشورهای خارجی تا کنون در این مراسم شرکت کردند، همه این‌ها نقاط برجسته‌ای برای این رویداد است. نسبت به کتاب سال حوزه و اینها باز ما احساس می کنیم که در سطح بالاتری قرار دارد.

بعضی نقدها می‌شود که کتاب سال ولایت در واقع همان بخش دین در کتاب سال جمهوری اسلامی است یا بخش مطالعات ایرانی اسلامی در جایزه جهانی کتاب جمهوری اسلامی و عملاً کتاب سال ولایت را شاید آن بخش دین کتاب سال جمهوری اسلامی پوشش می‌دهد، شما برای این ایراد چه پاسخی دارید؟

اگر چه ممکن است که بگوییم کتاب سال ولایت یک مقداری از کتابهایش داخل در بخش دین می‌شود ولی از آنجا که آنها هم برای گزینش بعضی از آثار محدودیت‌هایی داشته باشند. تا اتجا که من مطلع هستم این‌ها از بخش دین سه چهار اثر را برمی گزینند. و شما می بینید که بخش دین آنها چقدر گسترده می‌شود؛ قرآن با آن همه علوم مختلفی که در خودش دارد، علوم حدیث با آن همه علوم مختلفی که دارد، تاریخ اسلام با همه علومی که در خودش دارد و بقیه معارف دینی که وجود دارد، باید ببینیم که سهم خاص کتاب ولایت، خیلی خیلی اندک می شود. لذا این احساس که این‌ها جوابگو نیست و با توجه به عشق و علاقه ای که مردم ایران به خاندان رسالت دارند و تعداد نویسندگان و آثار قلمی پیرامون اهل بیت ضرورت پایه‌گذاری کتاب سال ولایت با شاخه‌های مختلفی که کتاب ولایت دارد دو چندان شد.

یکی از تفاوت‌های کتاب سال ولایت با سایر جشنواره‌های کتاب این است که دوره‌های آن در یک جای ثابت بر گزار نمی شود بلکه در استان‌های مختلف است این ایده چطور شکل گرفت و چه مزیت‌هایی دارد؟

سؤال خوبی است سال اولی که کتاب سال ولایت پایه‌گذاری شد قرار بوده که دبیرخانه دائمی‌اش همان بیت آقای حائری باشد و ظاهراً هم در ذهن کسانی که هیأت علمی و هیأت مدیره هستند بنا بوده که حتماً در قم برگزار بشود، اما سال دوم که در قم برگزار شد هیأت علمی به این نتیجه رسیدند که هدف این است که در سراسر کشور این موج ایجاد بشود و همه متوجه بشوند و اساسا هدف از تشکیل کتاب سال ولایت همین است و وقتی که در قم باشد، که خودش کانون اهلیت است، شاید آثاری که مورد نظر بود، حاصل نشود. بنا بر این، قرار شد برای این که عطر ولایت در سراسر کشور اسلامی منتشر شود، هر سال کتاب ولایت به یکی از استانها برده بشود تا مردم آنجا و شخصیت‌های علمی و فرهنگی آنجا در جریان قرار بگیرند و همه متوجه این حرکت بشوند. آثار خوبی هم داشت. سال اول در تهران مؤسسه فرهنگی دار الحدیث و تولیت حضرت عبدالعظیم جناب آقای ری‌شهری سال بعد در یزد با مشارکت آقای صدوقی در بنیاد فرهنگی صدوق، سال دیگر، حوزه علمیه گیلان و امام جمعه محترم آنجا میزبان بودند و سال گذشته هم، امام جمعه، استاندار و ارشاد کرمان میزبان بودند. در روزهایی که کتاب سال ولایت در استان‌هایی که نام بردم بر گزار می شد، احساس می‌شد که در این چند روزی که قرار بود این مراسم در آنجا برگزار بشود فضای شهر، فضای اهل بیتی وفضای ولایی شده است. در و دیوار شهر پر شده بود از تراکتها، تابلوها، بیلبوردهای تبلیغاتی گسترده‌ای که سر چهارراه‌ها نصب شده بود و رادیو تلویزیون‌های استان ها، رسانه‌های نوشتاری مثل روزنامه‌های محلی، مرتب گزارش تهیه می‌کردند و مردم استان متوجه می‌شدند که یک حرکت خوب و ارزشمند ولایی دارد در استان شکل می‌گیرد خود آقایانی که مسئول کار بودند بعدها به ما مرتب تلفن می‌زدند که آثار این حرکت هنوز که هنوز است در شهرها و استان ما موجود است، ما هم به دنبال همین هدف بودیم و هدف دیگری مد نظر نبود.

از روند برگزاری دوره هفتم که امسال در مشهد برگزار می شود و همزمانی آن با روز میلاد حضرت زهرا و بر گزاری کنگره‌ای با نام حضرت زهرا بگویید، و اینکه چه شد که کتاب سال ولایت که معمولاً در تیمه شعبان برگزار می‌شد، امسال یک مقدار از نظر زمانی جلو افتاده است؟

اولین فراخوان دور هفتم را در مراسم سال گذشته در کرمان و در جمع فرهیختگان اعلام کردیم و بعد از چند ماه دو مرتبه در روزنامه‌ها اعلام کردیم به همان شیوه‌ای که عرض کردم، اما امسال چون کنگره حضرت زهرا هم که در حقیقت بانی اولیه‌اش کتاب سال ولایت است ولی به خاطر این که یک نوع استقلالی داشته باشد دارای هیأت علمی مستقل و دبیرخانه مستقلی است در مشهد بر گزار می شود، تشخیص داده شد که بهترین مکان تشکیل کتاب سال ولایت، جوار بارگاه ملکوتی فرزند پاک گوهر حضرت زهرا سلام الله علیها علی بن موسی الرضا علیه السلام مشهد مقدس است. و چون قرار بود که کنگره در پایان سال گذشته یعنی در حدود ۲۴ ذیحجه و با این انگیزه که روز ماهله هم احیا شود، برگزار شود؛ اما به دلیل این که هنوز فراخوان کاملی برای مقالات حضرت زهرا انجام نشده بود و احساس کردیم کارها هنوز از پیشرفت لازم برخوردار نیست، با تصویب هیأت علمی و هیأت مدیره قرار شد کنگره حضرت زهرا در روز میلاد حضرت در بیستم جمادی الثانی که برابر با پنجم مرداد است در مشهد برگزار شود.

هیأت علمی که کتاب سال ولایت دارد و هیأت علمی که کنگره حضرت زهرا داشت تقریباً شخصیت‌هایشان مشترک بودند نکته دیگر این بود که ما می خواستیم به فاصله حدوداً چهل یا چهل و پنج روز دیگر در ماه شعبان کتاب سال ولایت را برگزار کنیم. بررسی کردیم و به این نتیجه رسیدیم که برای صرفه جوئی در امکانات و هزینه ها و به لحاظ وقتی که شرکت کنندگان می گذارند، امسال استثنائاً هر دو کنگره در یک مکان و تقریبا یک زمان برگزار شود. به همین خاطر، مراسم کتاب سال ولایت درست یک روز بعد از کنگره حضرت زهرا در جوار بارگاه ملکوتی حضرت رضا علیه السلام برگزار می شود.

یعنی ششم مرداد؟

بله. به عبارت دیگر بیست و یکم جمادی الثانی یک روز بعد از ولادت حضرت زهرا سلام الله علیها. البته پوسترها و کارت‌های دعوت مستقل خواهد بود اما بسیاری از مهمانان مشترک هستند و صاحبان مقالاتی که برای کنگره حضرت زهرا مقاله نوشته اند، آنها هم امسال اضافه بر مهمان‌های هر ساله کتاب سال ولایت حضور خواهند داشت.

شما در صحبت‌هایتان گفتید که از امسال دبیرخانه کنگره حضرت زهرا هم مستقل شده...

البته این پیشنهاد هست که یک دبیرخانه دائمی هم برای حضرت زهرا سلام الله علیها در مشهد با اشراف حضرت آیت الله سبدان و هیأت علمی کنونی آن و کتاب سال ولایت شکل بگیرد. این هنوز تصویب نشده ویک پیشنهاد است . بر این اساس، یک کنگره دائمی سالیانه برای حضرت زهرا با اعضای هیأت علمی خاص خود، در مشهد برگزار می‌شود.

در ارتباط با کنگره حضرت زهرا(س) و اهداف آن هم توضیح دهید.

این کنگره بیشتر باهدف احیای میراث علمی و معنوی حضرت زهرا سلام الله علیها برگزار می شود که بیشتر حول و حوش سخنان حضرت، خطابه‌های حضرت و آثاری است که از حضرت باقیمانده و متأسفانه آن چنان که باید و شاید به آن پرداخته نشده است. برای برگزاری این کنگره، فراخوان گسترده‌ای در بیست و یک موضوع به نویسندگان و اندیشمندان و اهل فکر و قلم ارائه شد و انصافاً استقبال بسیار بسیار گسترده‌ای از آن به عمل آمد. استقبالی که برای هیأت علمی هم قابل انتظار نبود دانشگاه‌های سراسر کشور بسیار خوب شرکت کردند، هیأت‌های علمی دانشگاهها، حوزه‌های علمیه، بانوان محترم، مقالات خیلی محکم و استواری دادند و بر اساس آماری که دبیر کنگره ارائه داده، بیش از ۱۸۸ مقاله واصل شده که من فکر می کنم بسیار ارزشمند است و حدود سه جلد کتاب مقالات کنگره خواهد شد. کتاب فدک و العوالی او الحوائط السبعه فی الکتاب و السنة والتاریخ و الادب تألیف سید محمد باقر حسینی جلالی از مشورات کنگره است.

اضافه بر آن قرار شد که احیای آثار ارجمندی که هنوز به شکل مخطوط هستند و چاپ نشده‌اند در دستور کار کنگره قرار بگیرد که امسال در کنگره یک اثر به نام حیات الزهرا سلام الله علیها نوشته مرحوم شیخ فضل علی قزوینی با تحقیقات جناب آقای اشکوری چاپ می‌شود. و این برای نخستین بار است که احیای آثار مخطوط هم در دستور کار کنگره حضرت زهرا قرار گرفت. آثار محکم، آثار پخته و آثار ارجمندی که تا به حال چاپ نشده و امید واریم این حرکت ادامه داشت باشد و محدود به زمان برگزاری کنگره نشود.

اگر صحبت خاصی دارید بفرمایید.

اجازه بفرمائید چون کتاب هفته به حمد الهی جایگاه خوبی پیدا کرده در این جا تقاضایی بکنم که نویسندگان و ناشران هر کدامشان که حالا این نکته را مطالعه خواهند کرد، عنایتی بکنند که دبیرخانه دائمی کتاب سال ولایت در قم در بیت مرحوم آیت الله العظمی آقای حاج شیخ عبدالکریم حائری رضوان الله تعالی علیه، مؤسس حوزه علمیه قم مستقر است و هر سال در آستانه ماه شعبان یا نیمه ماه شعبان مراسم کتاب سال ولایت را بر گزار می کند، عنایت بفرمایند هر چه که در مورد اهل بیت و در مورد آثار و سیره و شخصیت و معارف اهل بیت به صورت تألیف و تحقیق و تصحیح متون کهن و ترجمه و مخصوصاً تأکید می کنم آثاری که مربوط به کودکان و نوجوانان نگاشته اند را، برای ما ارسال کنند و یا ما در تماس باشند و آنها هم در این حرکت دینی و فرهنگی سهیم باشند.

حجت‌الاسلام محمدعلی مهدوی‌راد
دبیرعلمی کتاب سال ولایت

چه معیاری باعث می‌شود که شما کتابی را به عنوان برتر در زمینه ولایت انتخاب و معرفی کنید؟

در زمینه کتاب، از هر جهت که قابل تصور باشد که یک تحقیق تا ترجمه را بتوان امتیازبندی کرد، به آن فکر می کنیم. مثلاً در ترجمه به نکاتی از قبیل: میزان وفاداری مترجم به متن اصلی، گویای و روانی نثر در بیان مقصد، فهم صحیح و طبیعی زبان مبدأ به گونه‌ای که نهادهایی که در برابر واژگان متن مبدأ می گذارد در متن مقصد که مثلاً به فارسی ترجمه شده است، گویا و روان و به‌روز به سامان باشد. همچنین به کارآمد و روزآمد بودن محتوایی که برای ترجمه برگزیده شده است و برخی معیارهای دیگر توجه می‌شود.

به همین ترتیب، تألیف را هم از تمام جهات، حتی از لحاظ جلد و صفحه آرایی، پردازش روی جلد و نوع جلد و قطع آن بررسی می کنیم تا نوبت به بررسی محتوا، ادغام محتوا، استوار بودن و مستند و دقیق بودن محتوا، ارجاع درست و بازگشت به منابع مرجع و اصیل، صرفاً گزارش اقوال و احوال دیگران و سرگذشت گذشتگان نبوده باشد.

همچنین در تحقیق بررسی می‌شود که آیا متن به درستی خوانده شده است و با نسخه‌های پیشین و اصلی تا آنجایی که امکان داشته باشد خوانده شده است یا خیر؟ یا در مواردی که نسخه‌های اصیلی وجود دارد ولی دسترسی بدان نیست، بررسی می شود که مثلاً اگر منبعی در ایران موجود و در دسترس بوده، آیا مؤلف یا محقق، اقدام به جست و جوی آن کرده و آن را دیده است و از آن بهره گرفته است یا خیر. همه اینهایی تواند برای یک اثر امتیاز باشد. همچنین بررسی می‌شود که نسخه‌هایی که در کشورهای اروپایی موجود است و همه می‌دانند که براحتی با یک مکاتبه می‌توان به آنها دسترسی پیدا کرد و به درستی آنها را مقابله نمود، مورد تحقیق و پژوهش واقع شده‌اند یا خیر.

تحقیق و تصحیح از دیدگاه ما این است که محقق یا مصحح بکوشد، اگر نه متنی که مؤلف باز گذاشته، بلکه حداقل متن نزدیک به آن را بازگو کرده باشد. همچنین استخراج منابع و ماخذ و مصادر خیلی اهمیت دارد. رسم پیشینیان، تا همین سال‌های اخیر این بوده که مطالب را نقل می کردند، استنادی هم به اصل منبع نمی کردند، فقط در برخی موارد می گفتند که در فلان کتاب هم آمده. استخراج فنی و دقیق این منابع به گونه‌ای که منابع قبل از مؤلف را استخراج کند، از امتیازات مهم دیگر است.

یکی از کارهایی که متأسفانه در تصحیح متون منسوخ و کهن خیلی متداول شده، این است که برخی افراد با کمک رایانه‌هایی که امروزه هم زیاد شده، تعدادی متن روایت را می ریزند در پاورقی و... اینکه نمی شود تصحیح! اگر کسی بخواهد منابع کتابی را که در قرن پنجم نوشته شده است، مورد تحقیق و بررسی قرار دهد، باید منابع قبل

از آن را بررسی و مدنظر قرار دهد، همه اینها معیارهایی است که در گزینش یک کتاب مورد دقت قرار می گیرد تا یک اثر به مرحله نهایی و معرفی به عنوان برتر، نایل آید.

معمولاً هدف اصلی از انتخاب کتاب سال و جوایز ادبی و جوایزی که بدین شکل در سطح جهان داده می‌شود، یک نوع جهت‌دهی و سوژه‌دهی است. مثلاً پایان‌نامه‌ها یا رساله‌های دکتری که تنظیم می‌شود براساس معیارهایی که جشنواره‌ها معرفی می‌کنند، انتخاب و دفاع می‌شوند. پژوهش‌ها هم به همان سمت سوق پیدا می‌کنند. می‌خواستم بدانم که در انتخاب کتاب سال ولایت، آیا چنین هدفی از ابتدا مدنظر بوده است. چنانچه پاسخ مثبت است آیا در این زمینه موفقیت داشته‌اید یا خیر؟

هدف و اساس در ابتدا، تکریم و تجلیل از خادمان فرهنگ اهل بیت(ع) و شناسایی و شناساندن پژوهش را ایجاد و از طرف دیگر این جریان را گسترش دهند و با برنامه‌ریزی آن را تعقیب کنند.

خوب، این خیلی طبیعی است که وقتی یک مؤلف یا محققی در این اندیشه باشد که یک جریانی وجود دارد که آثار و کتاب‌ها را مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌دهد، حالا فرض کنیم که به این ارزیابی چیز مادی هم تعلق می‌گیرد، این مسأله برای صاحب اثر یک نکته بسیار مهم است که ببیند کتابش در میان سایر آثار چه جایگاهی دارد و از این مهمتر آن است که می‌بیند در پی این آثار، یک جریانی وجود دارد که آنها را مطالعه می‌کند و این مسأله علاوه بر دقت بیشتر، در بهبود کار وی نیز مؤثر است.

بنده خودم مکرر شنیده‌ام که برخی افراد تماس می گیرند و می‌پرسند که مثلاً برنامه دو سال آینده شما چیست؟ این کار برای آن است که اگر بخواهند موضوعی را در رابطه با ائمه تحقیق کنند با جهت‌دهی کتاب سال برگزینند. همین فراخوانی که در حال انجام است، مرتب نوع برخورد و تعامل آن بیشتر مشهود می‌شود حالت فراگیری آن مشخص‌تر می‌گردد. حتی در زمینه تحقیق متون نیز با ما تماس می‌گیرند و در ارتباط با متنی که به نحوی مربوط به ائمه است سؤال می‌کنند که آیا در حوزه کاری و مورد بررسی و ارزیابی کتاب سال است یا خیر؟ طبیعی است که اگر اطلاع‌رسانی ولو از کارهایی که در حال انجام است، به طور روزآمد صورت بگیرد، تأثیر مطلوب خود را خواهد گذاشت. البته این تأثیر نهایی نیست و متولیان این کار هم به این مقدار تأثیر قانع نمی‌باشند و فکرشان این است که بتوانند یک جریان‌سازی فرهنگی عظیمی در خلق آثار مکتوب در حوزه‌های مختلف درباره ائمه(ع) به وجود آورند.

علی‌الله سلیمی

کتاب سال ولایت و آثار فاطمی

اولین دوره طرح «کتاب سال ولایت» به منظور شناسایی و معرفی و گرامیداشت فرهیختگانی از ایران و دیگر کشورها که در حوزه فرهنگ مکتوب به ضبط و نشر آثار و معارف اهل بیت علیهم‌السلام همت گمارده‌اند در سال ۱۳۷۸ آغاز شد.

اولین دوره به معرفی آثار برگزیده درباره حضرت ولی عصر (عج) و قدردانی از آنها اختصاص یافت پس از برگزاری دوره اول، مقدمات تشکیل دبیرخانه دائمی کتاب سال ولایت در خانه مرحوم آیت‌الله‌العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی، بنیانگذار حوزه علمیه قم فراهم شد.

از دوره دوم به بعد، در هر سال دبیرخانه با همکاری یکی از مؤسسات علمی و فرهنگی معتبر، کار خود را تداوم بخشید و در نیمه شعبان هر سال، به انتخاب و معرفی کتاب‌هایی که در سال قبل از آن، برای اولین بار در زمینه سیره و شخصیت و آثار چهارده معصوم(ع) در حوزه «بزرگسال» و «کودکان و نوجوانان» در سطح ملی و بین‌المللی و در اشکال تألیف و ترجمه و تصحیح منتشر شده بودند، مبادرت ورزید.

دوره دوم در شهر قم و با همکاری مؤسسه آل البیت(ع) دوره سوم در شهر ری و با مشارکت مؤسسه فرهنگی دارالحدیث، دوره چهارم در شهر یزد و با همکاری مؤسسه فرهنگی صدوق و دوره پنجم نیز با مشارکت مدیریت حوزه‌های علمیه گیلان در شهر رشت برگزار شد. در این دوره، به آثار برگزیده از میان کتاب‌هایی که از سال ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۸۲ در سه حوزه و سطح یادشده درباره حضرت فاطمه زهرا (س) منتشر شده بودند، جوایز ویژه اهدا شد. در این دوره ۸۶۴ عنوان کتاب منتشرشده درباره حضرت زهرا پس از پیروزی انقلاب شناسایی و مورد ارزیابی قرار گرفت که از میان آنها ۲۸۵ اثر به مرحله دوم و گزینش آثار برتر از میان ۷۵ کتاب راه یافته به مرحله سوم انجام گرفت.

در پنجمین دوره کتاب سال ولایت، ۴ کتاب به عنوان برگزیده

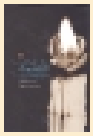

و ۱۸ کتاب به عنوان «در خور تشویق» از سوی داوران معرفی شد که از میان آنها ۳ کتاب به گروه سنی کودک و نوجوان تعلق داشت.

کتاب «حقیقة مصحف فاطمه علیهاالسلام عندالشیعه» تألیف شیخ اکرم برکات العاملی، از جمله آثار برگزیده در این کتاب سال ولایت است.

شیخ اکرم برکات العاملی در منطقه جبل عامل لبنان در سال ۱۳۴۷ خورشیدی متولد شد، فراگیری علوم حوزوی را از سنین نوجوانی آغاز کرد. در نزد آیت الله سیدکاظم حائری دروس سطح و عالی را آموخت و به موازات آن، تحصیلات دانشگاهی را در فلسفه تا مرحله دکتری پی گرفت.

اکرم برکات به فعالیت های متعدد در لبنان اشتغال دارد. همچنین سرپرستی مرکز فرهنگی حزب الله لبنان بر عهده اوست.

برخی آثار منتشر شده از وی عبارتند از: حقیقة الحجر عندالشیعه، دروس فی علم الدرایه، المبانی الکلامیه لولایة الفقیه، حاضرات عاشورائیه، کیف ترجع کما ولدتک امک، المسائل المصطفاة، التبلیغ من وحی التجربه، احکام النساء، الصلوة فی الاسلام و احکام الاسلام.

اما کتاب «حقیقه مصحف فاطمه(ع) عندالشیعه» تلاش ارزشمندی در شناخت و اثبات حقیقت مصحف مزبور است که متضمن پاسخ به سؤالات گوناگونی است که در مورد این کتاب وجود دارد. سؤالاتی از قبیل آیا با توجه به عنوان این کتاب، قرآنی است که به حضرت زهرا(س) اختصاص دارد؟ علت نسبت دادن این مجموعه به حضرت زهرا (س) چیست؟ محتوای آن چیست؟ اکنون کجا و در نزد چه کسی است؟ و مهمتر آن که آیا مصحف فاطمه براساس روایات معتبر و پذیرفته شده است یا در روایات ضعیف و اخبار نامعتبر آمده است؟ اثر این کتاب مشتمل بر آن چیزهایی است که به توسط جبرئیل بر فاطمه(ع) نازل شده، با انقطاع وحی پس از رحلت پیامبر(ص) چگونه جمع می گردد؟

کتاب حاضر بر شایستگی به این سؤالات پاسخ داده و در هفت فصل نشان داده است که با توجه به معنای کلمه «مصحف» در زمان پیامبر (ص) و بعد از ایشان و در لسان صحابه و تابعین، این کلمه به چه معناهایی آمده است و ارتباط این مصحف با دیگر آثار منقول از حضرت زهرا(س) همچون کتاب اخلاق، لوح فاطمه و کتاب الوصیة، چیست. سرانجام مصحف فاطمه در فصل دوم تشریح شده و اساتید مصحف و به دقت تحلیل و اثبات شده است. هویت مصحف از حیث محتوای مطالب آن در فصل سوم بررسی شده و در فصل چهارم این مصحف و مصاحف صحابه که در واقع جمع هایی از آیات قرآن بوده مورد بررسی قرار گرفته و با اثبات عقیده به عدم تعریف قرآن در نزد شیعه و تأیید تنزیه قرآن، نشان داده شده است که اساسا مصحف فاطمه قرآن نیست.

فصل پنجم به مصحف امام علی(ع) و خصوصیات آن، فصل ششم به بررسی شبهه القای وحی از سوی جبرئیل و دیدگاههای اهل سنت درباره محدث بودن برخی از صحابه اختصاص داده شده است.

فصل هفتم به بررسی مواردی می پردازد چون: علت نزول این مصحف و اهمیت موضوع نسلی دادن به حضرت زهرا(س) و همراهی این مصحف با هر یک از ائمه اطهار(ع) و مراجعه آنان به کتاب مزبور و اینکه مصحف اکنون در نزد امام مهدی(عج) قرار دارد. در پایان کتاب فهارس مختلف ارائه شده است.

حدود ۱۹۰ اثر معتبر که در پایان کتاب ذکر شده، بیانگر منابع و مصادر کتاب است.

فهرست آثار فاطمی تشویقی در کتاب سال ولایت:

فاطمه علیهاالسلام در آئینه کتاب

این کتاب نوشته اسماعیل انصاری زنجانی خوئینی است که در ۸۷۲ صفحه در قطع وزیری چاپ شده و در بردارنده بیش از ۲۴۰۰ کتاب مستقل درباره حضرت زهرا علیهاالسلام است که به ۲۷ زبان در طول پانزده قرن هجری تدوین شده است.

شرح خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام

این کتاب دوجلدی از آثار آیت الله سیدعزالدین حسینی زنجانی است که در قطع رقعی، جلد اول ۵۰۴ صفحه و جلد دوم ۳۴۲ صفحه تنظیم شده است. کتاب مزبور، شرح و تحلیل عالمانه و مفصل خطبه حضرت زهرا سلام الله علیها پس از رحلت پیامبر اکرم(ص) و در مقابله با غصب فدک و بیان حقوق اهل بیت(ع) و پایمال شدن این حقوق پس از رحلت نبی مکرم اسلام و سکوت سنگین و دردآور بعضی اصحاب در قبال اهل بیت(ع) است.

زندگانی فاطمه زهرا سلام الله علیها

نویسنده کتاب دکتر سیدجعفر شهیدی است که کتابش از پرشمارگرانترین آثار در مورد حضرت زهرا(س) می‌باشد. به گونه‌ای که تاکنون چهل بار تجدید چاپ شده است. دکتر شهیدی این کتاب را در ۲۹۲ صفحه تدوین کرده است. کتاب وی، گزارش محققانه از زندگی دختر گرانقدر پیامبر اکرم(ص) و تحلیل تاریخی رویدادها و حوادث دوران آن حضرت است.

فاطمه زهرا(ع) در پرتو خورشید محمدی(ص)

عبدالفتاح عبدالمقصود، نویسنده شهیر عرب این کتاب را در دو مجلد تألیف کرده است و دکتر سیدحمید طبیبیان نیز آن را در دو جلد ۵۱۲ صفحه‌ای و ۵۵۰ صفحه‌ای در قطع رقعی به فارسی برگردان کرده است. این اثر، شرحی ادبی و شورانگیز درباره زندگی حضرت زهرا(س) و ترجمه کتاب «فی نور محمد، فاطمة الزهراء» است.

فاطمه زهرا علیهاالسلام از ولادت تا شهادت

مؤلف کتاب مرحوم سیدمحمد کاظم قزوینی است که کتاب خود را با عنوان «فاطمة الزهراء من المهد الی اللحد» تدوین کرد. این اثر گزارشی تحلیلی از زندگانی حضرت فاطمه زهرا(س) در دو بخش: از میلاد فاطمه تا وفات پیامبر و از وفات پیامبر تا شهادت فاطمه زهرا است. مترجم کتاب، دکتر حسین فریدونی است که آن را در ۸۳۰ صفحه وزیری تنظیم و ارائه کرده است.

چشمه در بستر

این کتاب تحلیلی از زمان‌شناسی حضرت زهرا (س) است. مسعود پورسیدآقایی کتابش را در ۷۰۴ صفحه وزیری نگارش کرده و در آن به شرح مواردی چون: از زندگی و موضع‌گیری‌های حضرت زهرا در مقاطع زمانی مختلف پرداخته است. کتاب پورسیدآقایی دارای سه پیوست: حور در آتش، دعا و توسل است.

بهشت ارغوان

سیدابوالقاسم حسینی ژرفا مترجم کتابی از نویسنده عرب به نام کمال السید با عنوان «و کانت صدیقة» است. این کتاب ۲۶۴ صفحه‌ای در قطع رقعی، بازشناسی جنبه انسانی شخصیت حضرت زهرا سلام الله علیها و جلوه‌ای از حیات تابناک آن وجود مقدس به زبانی شورانگیز و ادبی است.

محسنة فاطمه بعد وفاة رسوالله صل الله علیه وآله

این اثر شرح وصایای نبی اکرم اسلام (ص) درباره اهل بیت، فضائل حضرت زهرا و مصائب وارده بر ایشان پس از رحلت پیامبر اکرم با استفاده از نصوص و منابع معتبر اهل سنت است.

مؤلف کتاب شیخ عبدالله الناصر است که اثر خود را در ۲۴۶ صفحه وزیری منتشر کرده است.

اللمعة البیضاء فی شرح خطبة الزهراء علیهاالسلام

این کتاب تألیف مولی محمد علی بن احمد القراجه‌داغی التبریزی الانصاری است که از فاطمة علیها السلام للتحقیق و سیدهاشم میلانی آن را تحقیق کرده‌اند. کتاب، شرح تحقیقی و مفصل خطبه معروف حضرت زهرا سلام الله علیها و فضائل و زندگانی آن حضرت است. تعداد صفحات کتاب ۹۱۲ و قطع آن وزیری است.

روضة الواعظین

مؤلف کتاب «روضة الواعظین» علامه محمدبن فتال نیشابوری

است و غلامحسین مجیدی و مجتبی فرحی اقدام به تحقیق آن کرده‌اند. کتاب در دو جلد ۵۸۰ صفحه‌ای و ۶۹۲ صفحه‌ای و در قطع وزیری تنظیم شده است. جلد اول در بیان معارف حقه الهیه و تاریخ زندگانی ائمه اطهار(ع) تا امام حسن عسکری(ع) و تاریخ حضرت فاطمه زهرا(س) در سی مجلس و جلد دوم درباره امام زمان(ع)، مناقب آل محمد(ص)، فضائل برخی از اصحاب برجسته ائمه اطهار(ع)، فضائل امت رسول اکرم(ص)، اعمال حسنه، صفات مذموم و شرایط قیامت و معاد است.

فاطمه چه گفت؟ مدینه چه شد؟

بررسی تحلیلی عصر بعثت، قریش، پیامبر اکرم(ص) و فاطمه زهرا (س)، مدینة النبی و تفاوت آن با مدینة العرب و حوادث پس از رحلت پیامبر اکرم(ص) و مواضع حضرت زهرا(س) در مقابله با معاندان و حریم شکنان است.

نویسنده کتاب، محمد حسن زورق است که با مقدمه محمدرضا حکیمی کتابش را آغاز می کند. این اثر در ۷۴۰ صفحه وزیری تدوین شده است.

الرکب الحسینی فی الشام و مئه الی المدینة المنوره

این کتاب جلد ششم از «موسوعه تاریخی مع الرکب الحسینی من المدینة الی المدینة» است که توسط مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران در دست انتشار است. نویسنده این جلد، شیخ محمدامین امینی است که آن را در ۵۲۰ صفحه وزیری نگارش کرده است. در این مجموعه، حرکت کاروان حسینی در شام و بازگشت کاروان اهل بیت(ع) به کربلا و سپس مدینه بررسی و تحقیق شده است.

کلبه احزان

کتاب معروفی از حاج شیخ عباس قمی است که توسط محمد باقر محبوب القلوب ترجمه شده است. این اثر ۳۱۸ صفحه‌ای، داستان زندگی و مصائب بانوی بزرگ هستی حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها و ترجمه دیگری از کتاب «بیت الاحزان من مصائب سیدة النسوان» است.

کشتی پهلو گرفته

شرحی ادبی و شورانگیز از مظلومیت و مصائب صدیقه کبری حضرت فاطمه زهرا است. نویسنده توانا، سیدمهدی شجاعی این کتاب را در ۱۶۰ صفحه رقعی عرضه کرده است.

پیشوایان معصوم علیهم السلام

این کتاب به همت تحریریه مؤسسه در راه حق در ۶۳۲ صفحه وزیری تدوین شده و گزارش تاریخی و فشرده از زندگانی پیامبر اکرم(ص) و فاطمه زهرا(س) و دوازده امام معصوم (ع) و تبیین فضائل و مناقب و فرازهایی از سخنان هر کدام است.

تو از بهشت آمده‌ای

قصه‌ای زیبا و دلنشین درباره زندگی و شخصیت حضرت فاطمه (س) مبتنی بر واقعیات تاریخی برای نوجوانان است.

فریبا کلهر که پیش از این کتاب «آن سه مرغابی» را پیرامون زندگانی و شخصیت حضرت علی(ع) نوشته است، این بار با تکیه بر همان واقعیت‌های محدود، رمان «تو از بهشت آمده‌ای» را برای نوجوانان قلمی کرده است.

او در این اثر تلاش کرده است که در فضایی خیالی و دلنشین، واقعیت‌های زندگی الگوترین زن تاریخ اسلام را در پیش دیدگان مخاطبانش به تصویر بکشد.

کتاب فریبا کلهر در ۲۳۴ صفحه رقعی تدوین شده است.

مسعود پورسیدآقایی روحانی ۳۵ سال‌ه‌ای که از بنیانگذاران بنیاد فرهنگی حضرت مهدی (عج) و مؤسس پژوهشکده مهدویت در قم است. وی همچنین مدیر مسؤول و سردبیر مجله تخصصی انتظار موعود و انتظار نوجوان است. اما پورسیدآقایی علاوه بر فعالیت تخصصی در موضوع مهدویت، صاحب چند اثر درباره حضرت فاطمه (س) نیز می‌باشد. تالیفاتی از قبیل حور در آتش، با جاری کوثر و چشمه در بستر که تحلیلی از زمان‌شناسی حضرت زهرا(س) می‌باشد و البته همین کتاب آخر، عنوان نشویقی پنجمین دوره کتاب سال ولایت را نیز کسب کرده است. گفت‌وگوی ما با وی از رویکردش در تألیفات فاطمی و نیم نگاهی به وضع تحقیقات و آثار پیرامون صدیقه طاهره(س) می‌باشد.

گفت و گو با حجت الاسلام و المسلمین مسعود پورسیدآقایی: پژوهشگر و مؤلف

آن روح بلند و کوثر جاری

چطور شد که دست به تألیف، پیرامون حضرت زهرا (س) زدید؟

برای این کار دلائل متعددی داشتم. از جمله اینکه حضرت زهرا(س) الگوی همه انسان‌ها بویژه زن مسلمان است و حتی الگوی امام زمان (عج) و این سخن مستند است به حدیثی از بحارالانوار که می‌فرماید: «فی ابنة رسول الله لی اسوة حسنة»، از این رو در جهت تبیین الگوی رفتاری آن حضرت،هر چه کار بشود، باز هم جا دارد. چون اینگونه افراد،هیچون منشورهایی هستند با ابعاد نامتناهی، نه مثل شیشه یک بعدی.

من هر بار که به زندگی آن حضرت بویژه زمان‌شناسی و مدافعات آن حضرت از امام زمان خود، علی(ع) نگاه می کنم، بی‌اختیار درود و صلوات به آن روح بلند و کوثر جاری خداوند می‌فرستم.

از طرف دیگر نوشته‌هایی که در این زمینه بود، چندان مرا قانع نمی‌کرد چه به لحاظ تتبع و چه به لحاظ تحلیل و زاویه دید و چه به لحاظ نثر پخته و مناسب. در این زمینه جای کارهای خوب به قدری خالی است که یک کار ارزشمند مانند کتاب «کشتی پهلو گرفته» در مدت کوتاه به شمارگان چندصدهزار می رسد که شاید در تاریخ نشر ما بی‌سابقه باشد. این نشانه عشق و علاقه مردم و عطش آنان به شناخت هر چه بیشتر این بی‌بی دو عالم است.

چه رویکردی در تألیف خود داشتید؟

بیشتر سعی کردم، رویکردی تحلیلی داشته باشم. حال تا چه اندازه موفق شده باشم، باخوانندگان است.

اگر بخواهیم در یک نوشته خوب، زندگی حضرت زهرا(س) را به گونه‌ای مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهیم که برای قشرهای مختلف الگو و نماد زن و انسان کامل باشد، رعایت چه نکات و جهاتی را الزامی می‌دانید؟

توجه به جایگاه رفیع و والای حضرت زهرا و اینکه او به دلایل متعدد از آیات قرآن و روایات دارای مقام عصمت است؛ از این رو هرگونه سخن و برخورد و موضع گیری آن حضرت کاملاً حکیمانه و سرشار از نکات مهم و اساسی است. این سخن من نباید باعث این توهم شود که آن حضرت مافوق انسان است، بلکه انسان مافوق است و همین باعث می‌شود که برای همه انسان‌ها بویژه مسلمانان و به خصوص برای شیعیان بهترین الگو باشد.

در تألیف کتاب «چشمه در بستر» به دنبال ترسیم و ارائه چه نقش و چهره‌ای از دخت گرامی پیامبر اکرم(ص) هستید؟

بیشتر به دنبال ترسیمی از زمان شناسی و مدافعات آن بی‌بی از امام زمان خود، علی(ع) بوده‌ام و اینکه چگونه فاطمه به تنهایی در آن شرایط وانفسای پس از رحلت پیامبر اکرم و کودتای سقیفه، دوازده اقدام بزرگ در دفاع از ولی زمان خود انجام می‌دهد، تا آنجا که جان خود را هم بر سر این راه می گذارد و عنوان اولین شهید ولایت را برای خود تا روز قیامت به ثبت می‌رساند و این پیام را به گوش همه شیعیان می‌رساند که؛ ولایت حقی نیست که تعطیل بردار باشد و به عنوان محوری‌ترین پیام وحی است و بدون امام، زندگی سراسر تباهی و جاهلیت است و این یعنی امام رمز حیات و هویت شیعه است.

بسیاری از صاحبنظران و نویسندگان آثار دینی، معتقدند ما در زمینه ارائه منابع و آثار در خور، با توجه به مقام و منزلت و جایگاه حضرت زهرا(س) عاجز و ناتوان بوده‌ایم. این وضعیت به خصوص در بخش کودک و نوجوان، به خاطر برخی جهات مانند در ستر و حجاب و زن بودن حضرت و عدم وجود منابع تاریخی و در نتیجه محدودیت تخیل و قصه‌پردازی به مراتب بدتر است ارزیابی شما از این وضعیت چیست و چه راهکارهایی را قابل طرح و ارائه می‌دانید؟

ضمن قبول نظر شما، باید بگویم متأسفانه همین اندازه هم که هست ما از آن بهره برداری نکرده‌ایم؛ با قلم مناسب نوشته‌ایم و با زبان هنر آن را عرضه نکرده‌ایم. علی رغم اینکه بیش از ربع قرن از انقلاب اسلامی می گذرد، هنوز هیچ کار در خوری در عرصه هنر و رسانه در مورد این شخصیت بزرگ که امام زمان(عج) آن را الگوی خود معرفی می کند، انجام نگرفته است. شاید بارها پیشنهاد تولید یک سریال تلویزیونی در مورد این بی‌بی از منظر فقه را مطرح کرده‌ام و با وجود پیگیری هایی که در این مورد داشته‌ام و حتی برخی از تحقیقات آن را در کتاب «چشمه در بستر» انجام داده‌ام،اما باز هم هیچ اقدامی نشده. امیدوارم حضرت از ما و همه کسانی که به نحوی کوتاهی کرده‌اند، درگذرد.

وضع تحقیقات و تألیفات پیرامون حضرت زهرا(س) جهت ارائه تصویری روزآمد برای دختران و بانوان جوان، با توجه به حجم گسترده تبلیغات و محدودن شمردن آزادی زن در جوامع مسلمان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

باید متواضعانه اعتراف کنیم که تولیدات در این قسمت مثل بسیاری از بخش‌های دیگر، در برابر حجم عظیم و سنگین تهاجمات غرب ناچیز است؛ این در بخش پژوهش، امادر بخش هنر و پیوند این مقوله‌ها با هنر، اوضاع خیلی دهشتناک است. وقتی که دیگران از دخترکی به نام «برناندت» که شخصیتی خیالی بیش نیست، فیلمی بسیار تاثیرگذار با نام «آهنگ برناندت» می سازند و او را به عنوان یک قدیسه جا می‌اندازند، ما باید از همه دست‌اندرکاران هنر و رسانه سؤال کنیم و در حقیقت آنها را استیضاح کنیم که شما برای معرفی این الگوها و برخی دست‌پرورده‌گان آنها چه می کنید؟ آن هم در برابر این عشق و علاقه شدید و تقاضای فراوانی که در بین مردم و بلکه عطش جهانی نسبت به شناخت این بانو هست.

جای چه نوع آثار و کتاب‌هایی را پیرامون شخصیت فاطمه زهرا(س) خالی و ضروری برای کارهای جدی می‌بینید؟

از آنجا که نگاه ما به فاطمه زهرا(س) به قدر درک خود ما است و نه به اندازه آنچه که شایسته آن حضرت است، باید اعتراف کنیم که تاپایان تاریخ، همیشه جای نگاههای جدید و مختلف و از ابعاد گوناگون، در مورد این منشور بی‌نهایت و تولد بالغ هستی وجود خواهد داشت. بخصوص نگاهها و تحلیل هایی عمیق که برخاسته از معرفت به منزلت حضرت زهرا(س) و جایگاه بلند اهل بیت علیهم الاسلام باشد.

به نظر شما چه آسیب‌ها و مشکلاتی، تألیفات و آثار پیرامون حضرت فاطمه زهرا(س) و زن را تهدید می کند؟

مانند همه تألیفات دیگری که در مورد اهل بیت(ع) انجام می گیرد از دو سو آسیب و مشکل جدی وجود دارد. یکی از جهت سطحی نگری و حرف‌های سست و کم مایه و بدون تتبع جدی و یکی هم از جهت غلو که متأسفانه هر دو مسأله که امروز آفتی برای پژوهش و تحقیق در معارف اهل بیت شده است.

چه راهکارهایی را برای توسعه و ترویج کتابخوانی پیرامون حضرت زهرا پیشنهاد می کنید؟

توجه به سطوح مخاطبان برخورداری از اتقان و استحکام کتاب‌ها، نثر مناسب، پرهیز از تطویل، چاپ زیبا و شکیل، ایجاد فضا و بستر مناسب در جامعه با استفاده از ابزارهای مختلف رسانه‌ای و تشویق و ترغیب مردم و توجه به اهمیت و نقش بی‌بدیل این الگوها در زندگی انسان‌ها و از همه مهمتر، کاربردی کردن شیوه‌های رفتاری حضرت برای مردم.

آیا تحقیق یا تألیفی پیرامون اهل بیت(ع) و حضرت زهرا(س) در دست دارید؟

البته نوشتن در مورد این بزرگواران توفیق می خواهد و گرچه الان نوشته‌ای در دست ندارم،اما امیدوارم به زودی کاری را شروع کنم.

کتابخانه تخصصی حضرت زهرا(س)

سیدخلیل میرطاوسی

تدوین مجموعه‌ای بزرگ که تمامی ابعاد زندگی و شخصیت حضرت فاطمه زهرا(س) را در طول حیات بانوی گرامی در بگیرد با عنوان «الموسوعه الکبری عن فاطمه الزهرا علیهاالسلام» که به فارسی «دایرةالمعارف حضرت فاطمه» معروف گشت انگیزه‌ای برای جمع آوری کلیه مدارکی بود که درباره حضرت زهرا(س) به رشته تحریر درآمده است و به دنبال آن آقای اسماعیل انصاری زنجانی اقدام به ایجاد کتابخانه‌ای تخصصی در این زمینه نمود.

وی از سال ۱۴۱۵ هجری قمری شروع به جمع آوری کتاب‌هایی که مستقلاً درباره حضرت زهرا(س) تألیف شده است نمود بطوری که در سال اول حدود پانصد جلد کتاب تهیه نموده است و تا مدت یازده سال نزدیک به دو هزار عنوان کتاب در این زمینه جمع آوری کرده است که شامل کتاب‌های چاپی و همچنین کتاب‌های خطی نایاب می‌شود.

همانطور که از اسم کتابخانه مشخص است کتاب‌های موجود در کتابخانه شامل کتاب‌هایی است که با بطور مستقیم و یا به طور ضمنی به موضوع حضرت فاطمه زهرا پرداخته و مباحثی تاریخی، حدیثی، ادبی و اخلاقی را در این زمینه بیان کرده‌است مجموعه کتاب‌های کتابخانه تخصصی حضرت زهرا را می‌توان در چند بخش تقسیم‌بندی نمود:

۱. کتاب‌های تاریخی، ۲. کتاب‌های حدیثی، ۳. کتاب‌های اخلاقی، ۴. کتاب‌های ادبی ، ۵. شبهات و ردود، ۶. کتابنامه‌ها.

۱. کتاب‌های تاریخی: این دسته از کتاب‌ها عمدتاً شامل مولودیه‌های آن حضرت، فضایل و مناقب و حوادثی که در طول زندگی حضرت زهرا(س) اتفاق افتاده است، می‌شود و از آن جمله می‌توان موضوعاتی چند را در کتاب‌های ذیل یافت:

الف. مولودیه‌ها: شامل کتاب‌هایی است که به تولد آن حضرت و چگونگی ولادت ایشان پرداخته است.

ب. تسمیه‌ها: شامل کتاب‌هایی است که به بحث و تحلیل پیرامون نام‌های حضرت زهرا و وجه تسمیه آن پرداخته است.

از جمله:

ج. دوران کودکی و چگونگی ازدواج آن حضرت

د. مصائب، مناقب و مقاتل: شامل کتاب‌هایی است که درباره چگونگی شهادت حضرت زهرا نوشته شده است.

و. کتاب‌هایی که درباره فضائل حضرت زهرا نوشته شده است:

ز. تک‌نگاری‌های تاریخی

ز. تک‌نگاری‌هایی که به جریان شهادت و قبر آن حضرت پرداخته است.

۲. کتاب‌های حدیثی: شامل کتاب‌هایی است که در آن به احادیث منقول از فاطمه زهرا(س) پرداخته و یا احادیثی را که از سوی معصومین در شأن آن حضرت عنوان شده است جمع‌آوری کرده است.

۳. کتاب‌های اخلاقی: شامل کتاب‌هایی است که حضرت زهرا و زندگی مشترک ایشان را با حضرت علی به عنوان الگویی برای پیروانشان بیان کرده و یا به برخی از فضائل اخلاقی آن حضرت در عرصه‌های مختلف اجتماعی و خانوادگی پرداخته است.

۴. کتاب‌های ادبی

مجموعه تالیفاتی که به گردآوری اشعار نغز درباره حضرت زهرا از شعرای مختلف پرداخته و به موضوعاتی همانند ولادت، شهادت، شجاعت، ولایت و یا مرثیه‌هایی را که درباره آن حضرت سروده شده است، در بر می‌گیرد. این مجموعه که بیش از هشتاد عنوان می‌باشد برخی از آنها مجموعه‌ای از یک شاعر شامل قصیده، مثنوی، رباعی، تک‌بیتی و شعر نو در مدح و مرثیه و سینه‌زنی و سرور به زبان‌های فارسی، عربی، اردو و ترکی را شامل می‌شود.

۵. شبهات وردود

در طول تاریخ دشمنان درباره مسائل مختلف مربوط به آن حضرت اقدام به تحریف و حذف حقایق نموده‌اند اما نویسندگان حقیقت‌طلب با تدوین پاسخ‌هایی در مقابل آن ایستادگی نموده‌اند و پاسخ‌های دندان‌شکن به آنان داده‌اند و به صورت‌های مختلفی از جمله با ذکر فضائل و مناقب آن حضرت از کتب مخالفین و یا با ذکر جنایات غاصبین و مظلومیت آن حضرت از منابع مخالفین و یا با بیان بحث‌های کلامی و مباحث علمی و تحلیل تاریخی پاسخ داده‌اند.

۶. کتابنامه‌ها .

شاید بتوان گفت یکی از بخش‌های بسیار ارزشمند کتابخانه تخصصی حضرت زهرا کتاب‌های مرجع است.

در کتابخانه تخصصی حضرت زهرا علاوه بر کتاب‌های فارسی کتاب‌های بسیاری به زبان‌های اردو، عربی، ترکی، انگلیسی و تک‌نگاری‌هایی به دیگر زبان‌ها وجود دارد.

۲ اثر انتشارات برگ رضوان

۱ دراسة و تحلیل حول الهجوم علی بیت فاطمة(س) تالیف: عبدالزهراء مهدی

مسأله حمله به خانه حضرت زهرا و حرمت‌شکنی بیت وحی از سیاه‌ترین فرازهای تاریخ اسلام است که ابعاد مختلف آن در منابع اسلامی ثبت شده است. از آنجا که اثبات و تعیین جواب دقیق این ماجرا تحقیقی در یکی از ابعاد زندگی آن بزرگ بانوی جهان به حساب می‌آید، این کتاب در شش فصل به بررسی این موضوع پرداخته است. در قسمت اول پیش بینی قرآن از آینده است و در معرض خطر انحراف بودن آنان است که استبعادهای بیجا درباره مسأله هجوم به خانه وحی را از میان بر می‌دارد.

بخش دوم شدت گمراهی مردم بعد از پیامبر تا حد کفر و ارتداد در بعضی از مردم را با استناد به قرآن و احادیث بیان داشته که تحلیل مسأله هجوم را آسان‌تر می‌نماید.

در بخش سوم صورت داستانی ماجرای هجوم به خانه وحی تنظیم شده است.

در قسمت چهارم نصوص و متون مربوط به مسأله هجوم عینا با ذکر آدرس‌های بسیار آن از منابع شیعه و اهل سنت آورده شده است.

در بخش پنجم به عنوان اثبات تاریخی ماجرا، مواردی که اهل بیت به عنوان دادخواهی و تظلم از ماجرای هجوم یاد کرده‌اند ذکر شده است.

قسمت نهایی کتاب پاسخ به شبهاتی است که درباره مسأله هجوم مطرح می‌شود.

این کتاب در ۵۶۶ صفحه وزیری توسط انتشارات برگ رضوان به چاپ رسیده است.

همزمان با کنگره حضرت زهرا(س) منتشر می‌شود

۲ حیاة الزهراء(س) بعد ابیها الرسول(ص) تالیف: شیخ فضل علی قزوینی، تحقیق: سیداحمد حسینی.

این کتاب از تالیفات ارزشمند قرن چهاردهم است که با احیای نسخه خطی آن در شمار میراث فرهنگی احیا شده شیعه قرار گرفته است. مولف آن از بزرگان علمای قزوین بوده و تا،لیفات دیگری هم دارد کتاب «حیاةالزهراء» در واقع ادغام دو کتاب از تا،لیفات این عالم بزرگ است: بخش اول آن به مصائب حضرت زهرا بعد از پیامبر پرداخته است. بخش دوم که در واقع کتاب دوم است درباره فدک و خطبه حضرت زهرا است و پس از بررسی اصل مساله فدک به شرح خطبه حضرت پرداخته است. محقق محترم برای آماده‌سازی این کتاب زحمات فراوانی را متحمل شده و گذشته از ناخوانا بودن نسخه خطی آن و مقابله‌های مکرر که برای استخراج متن منقح آن به انجام رسانده، تحقیق برای یافتن منابع درباره مطالب مذکور در متن نیز وقت و تلاش زیادی را به آن اختصاص داده است.

این کتاب در ۳۸۵ صفحه وزیری توسط کنگره آثار علمی و معنوی حضرت زهرا در دست چاپ است.

حسن امیری

گفت‌وگو با سیدمهدی شجاعی، صاحبنظر، نویسنده و ناشر

معارف ارجمند و مخاطبان این عصر

سیدمهدی شجاعی در شهریورماه ۱۳۳۹ در تهران به دنیا آمد. در سال ۱۳۵۶ پس از اخذ دیپلم ریاضی وارد دانشکده هنرهای دراماتیک شد و در رشته ادبیات دراماتیک به تحصیل پرداخت. همزمان وارد دانشکده حقوق دانشگاه تهران شد و پس از چند سال تحصیل در رشته علوم سیاسی، پیش از اخذ مدرک کارشناسی، آن را رها کرد و به طور جدی کار نوشتن در قالب‌های مختلف ادبی را ادامه داد.

حوالی سال‌های ۵۸ و ۵۹ یعنی حدود بیست سالگی اولین آثار او چه در مطبوعات و چه در قالب کتاب منتشر شد. حدود هشت سال مسؤولیت صفحات فرهنگی و هنری روزنامه جمهوری اسلامی و سردبیری ماهنامه صحیفه را به عهده داشت. سال‌های متمادی نیز سردبیری مجله رشد جوان را به عهده داشت و همزمان در سمت مدیر انتشارات برگ و انتشار کودک و نوجوان و جشنواره مطبوعات از فعالیت‌های هنری و فرهنگی او طی سال‌های ۶۵ تا ۷۵ به شمار می‌رود.

او اگر چه رشته تحصیلی اش ادبیات نمایشی بوده و چند نمایشنامه هم به دست چاپ سپرده، اما بیشتر بر روی داستان‌نویسی متمرکز شده و مجموعه‌های متعددی از داستان‌های کوتاه و بلند را به کاروان تاریخ ادبیات ایران، هدیه کرده است.

از دیگر آثار هنری سیدمهدی شجاعی، قطعات ادبی اوست که در قالب چند کتاب روانه بازار نشر شده است. فیلمنامه‌های «یدوک»، «دیروز باراتی» و «پدر» کارهای سینمایی مشترک او با مجید مجیدی و فیلمنامه «چشم خفاش» و «قله دنیا» کارهای سینمایی مشترک او با بهزاد بهزادپور است. از دیگر فیلمنامه‌های سیدمهدی شجاعی می‌توان به «کمین» و «آخرین آبادی» اشاره کرد که توسط کانون پرورش فکری کودکان ساخته شده‌اند.

شجاعی، در زمینه ادبیات مذهبی، باب تازه‌ای را گشود و قالب‌های نوین داستان نویسی را در این عرصه تجربه کرد. کتاب‌های «کشتی پهلوگرفته»، «پدر، هش و پسر»، «آفتاب در حجاب»، «از دیار حبیب»، «شکوای سبز»، «خدا کند تو بیایی» و «دست دعا چشم امید» حاصل تجربیات او در این زمینه است. ادبیات کودک و نوجوان بخش دیگری از فعالیت‌های ادبی جدی و مستمر سیدمهدی شجاعی به شمار می‌رود. او در این زمینه تاکنون به تألیف و ترجمه بیش از صد کتاب مبادرت ورزیده است. سرپرستی دایرةالمعارف امام حسین(ع) از دیگر فعالیت‌های تحقیقی او به شمار می‌رود که تاکنون ۱۰ مجلد آن منتشر شده است. او هم اکنون نگارش فیلمنامه سریالی شهید چمران را به پایان برده و فیلمنامه سریالی حضرت یوسف(ع) را در ۲۶ قسمت نوشته است.

سیدمهدی شجاعی ضمن عضویت در هیأت مدیره کانون پرورش فکری، هم اکنون مدیرمسؤول انتشارات «بستان» می‌باشد. کتاب «کشتی پهلو گرفته» او شرحی ادبی و شورانگیز از مظلومیت و مصائب صدیقه کبری حضرت فاطمه زهرا(س) است که در مدتی اندک شمارگان آن به چندصدهزار رسید که شاید در تاریخ نشر ما بی‌سابقه باشد. گفت وگوی کوتاه ما درباره بانوی دو عالم را بخوانید.

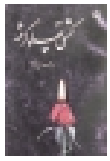

جه ارزیابی از تحقیقات و تألیفات پیرامون حضرت زهرا دارید؟

واقعیت این است که کم‌کاری کرده‌ایم. همه؛ از گذشتگان تا معاصرین و از محققان و پژوهشگران تا مولفان و نویسندگان. در مقابل بانویی که عالم به تیمن وجود او پدید آورده است و پروردگار همه مخلوقات دیگر را طفیل هستی او قلمداد کرده است، آنچه در بستر تحقیق و تألیف انجام شده، به صفر نزدیک‌تر است تا یک، چه رسد به اعداد و ارقام بالاتر. و وقتی در کنار این تساهل و کم‌کاری، تحرکات دشمنان و معاندان را هم قرار دهید، از قبیل کتمان‌ها و تحریف‌ها و کتاب‌سوزی‌ها، می‌بینید که ما کم‌کاری نکرده‌ایم، جفا کرده‌ایم. نه به ساحت آن بانو که به خودمان و به بشریت.

این فرمایش صریح معصوم(ع) است که اگر مردم علوم و معارف و اندیشه‌های ما را بشنوند و ببینند و بدانند به یقین سر از این آستان برنمی‌دارند.

مبنای این حرف کجاست؟ فطرت بشری است. بشر فطرتاً به دنبال پاکی است، به دنبال روشنی است، به دنبال سعادت است، به دنبال آرامش روانی است و همه اینها را به بهترین نحو و کامل‌ترین شکل، در این جایگاه می‌توان پیدا کرد و اگر بشر منبع نور را رها کند و پشت به روشنی به دنبال شمعک و کرم شب‌تاب بگردد، خودش زیان کرده و خسارت دیده است وگرنه خورشید با ندیدن و نشناختن، نه زیان می‌کند، نه از نورش کاسته می‌شود و نه در انجام رسالت روشنی بخش‌اش کم می‌گذارد. این است که من کم‌کاری در این زمینه را جفا به خود و به بشریت می‌دانم.

بخصوص که شناخت شخصیت و معارف اهل بیت علیهم السلام یک تفاوت ماهوی با عموم علوم و معارف دیگر دارد.

آموختن و فرا گرفتن بسیاری از علوم، تغییری در وجود انسان ایجاد نمی‌کند. کوله‌بارش را برای طی مسیر بهتر، مفیدتر یا سنگین‌تر می‌کند ولی شناخت نسبت به اهل بیت و درک معارفشان در انسان تغییر و تحول اساسی پدید می‌آورد. مس وجود انسان را به طلا تبدیل می‌کند. کاستی‌ها و کژی‌ها و تیرگی‌ها را از وجود انسان می‌زداید و نه تنها به انسان بال پرواز عطا می‌کند که آسمان انسان را دگرگون می‌کند و ما از این اعجاز شگفت‌انگیز محرومیم و یا لااقل کم‌بهره‌ایم.

حال در این محیط جفاآلود و کم‌کار، چه موضوعاتی را برای شروع دارای اولویت می‌دانید؟

این منشور هزار وجه آنقدر مهجور و مکتوم مانده که هر نگاهی نسبت به آن از هر سو تازه و مفید و ارزشمند است ولی شاید ضروری‌ترین مسأله اصل دین باشد. دینی درست و محکم و بدون خدشه که از مسیر اهل بیت علیهم السلام و از خانه حضرت زهرا(س) گرفته شده باشد.

خودشان می‌فرمایند: «ینا عبدالله و بنا عرف الله». خداوند به واسطه ما شناخته می‌شود و عبادت می‌گردد.

و خود ما براساس آموزه‌هایمان در زیارت جامعه عرض می‌کنیم.

«بکم علمنا الله معالم دینا. خداوند به واسطه شما دینش را به ما می‌فهماند.»

به همین دلیل، بزرگترین علما و دانشمندانی که عمرشان را صرف کسب علوم دینی و معارف اسلامی کرده بودند، از هر فرصتی استفاده می‌کردند که دیدشان را به امام معصوم(ع) عرضه کنند و با این ملاک و محک، میزان صحت و خلوص اعتقاداتشان را دریابند.

ما تنها در صورتی می‌توانیم به درستی و استواری اصول و فروع دینمان مطمئن بشویم که آن را از سرچشمه اصلی یعنی بیت المعمور فاطمه گرفته باشیم.

هر چه غیر از این، اگر از خطر تعریف هم معصون باشد از شائبه تفسیر فردی، ناصحیح و غیرحقیقی مصون نیست.

بخش مهم و دیگر تعمیق و توسعه فرهنگ فاطمی لایه‌های عمومی جامعه هستند، چه راهکارهایی را برای تحقیق مطالعات و پژوهش‌های در خور پیرامون حضرت زهرا(س) و توسعه کتابخوانی پیرامون آن حضرت در بخش فرهنگ عمومی جامعه، پیشنهاد می‌کنید؟

اصلی‌ترین وظیفه برعهده پژوهشگران، مؤلفان، هنرمندان و نویسندگان است. اینها هستند که می‌توانند معادن طلای معارف اهل بیت را شناسایی و استخراج کنند و در بهترین شکل و قالب در اختیار مردم بگذارند. این معادن به شکل موجود برای بسیاری از مردم قابل دسترسی و استفاده نیست.

بسیاری از مردم نه می‌توانند به منابع اصلی و اصیل، مراجعه کنند و نه در صورت مراجعه می‌توانند از آنها بهره ببرند. منابع اصلی جای خود، حتی کتابی که با ادبیات دو قرن پیش نوشته شده، برای قشر کتابخوان امروز قابل استفاده نیست.

این وظیفه اهل تحقیق، اهل قلم و اهل هنر است که آن معارف ارجمند را برای مخاطب این عصر، قابل استفاده کند.

هیچکس شمش طلا را به گردن نمی‌آویزد ولی اگر آن شمش به گردنبندی زیبا تبدیل شود، عموم بانوان طالب استفاده از آن خواهند شد.

در جایی اشاره کرده‌ام که اگر همه مخلوقات، صنعت خداوندند، حضرت زهرای مرضیه(س) هنر خداوند است. این هنر فقط با زبان و بیان هنری می‌تواند قابل درک بشود و ذائقه‌های زیباپسند را معطوف خود کند.

اگر اجازه بدهید، نگاهی هم به تألیفات بخش کودک و نوجوان بکنیم. ارزیابی جنابعالی از کتاب‌هایی که با هدف آشنایی کودکان و نوجوانان با شخصیت و زندگی حضرت فاطمه(ع) نگارش یافته چیست؟ و چه زمینه‌هایی را در این بخش خالی یا مناسب برای کار می‌بینید؟

چنانکه گفتم، ما اهل قلم در این زمینه کاری شایسته و بایسته نکرده‌ایم. ما و به تبع، مخاطبین ما در این زمینه اغلب دچار اشباع کاذبیم.

گمان می‌کنیم که می‌دانیم و براساس گمان، احساس بی‌نیازی می‌کنیم.

حالق متعال، خود، شخصیت حضرت زهرا(س) را در لفافه قرار داده است و با حجاب‌هایی از انوار مختلف و متفاوت آن را پوشانده است. برای اینکه از دستیابی نامحرمان در امان بماند. گاهی و اغلب این حجاب‌های نورانی ما را دچار اشتباه می‌کنند. گمان می‌کنیم که نوری بر آن تندیس مجرد تابیده و آن را روشنتر و محسوس‌تر ساخته است، غافل از اینکه آن نور، خود مانع رسیدن دست ما، دست اندیشه و تعقل ما، دست احساس ما و حتی دست تخیل ما به آن وجود لطیف‌تر از نور شده است. و این شاید رمز بسیاری از برداشت‌های غلط و انحرافی پیرامون آن حضرت باشد.

ما- من و بسیاری از دوستان و سروران اهل قلم- در عموم آثاری که حول شخصیت حضرت برای کودکان و نوجوانان و حتی بزرگترها تألیف و منتشر کرده‌ایم، اغلب در سطح و لایه اول مانده‌ایم و حتی به لایه‌های دوم و سوم نرسیده‌ایم، چه رسد به عبور از حجاب‌های نورانی و دستیابی به لایه‌های درونی.

همچنانکه عرض کردم خداوند دستیابی به ابعاد وجودی آن حضرت را دشوار فرموده، ولی غیرممکن نساخته است.

یکی از راهها برای رسیدن به یکی از لایه‌ها شاید این باشد که کلمات و فرمایشات پیامبر و معصومین(ع) دیگر درباره آن حضرت، با وسواس و دقت از احادیث و روایات استخراج و مثل قطعات یک بازل کنار هم چیده شود تا تصاویری از منشور هزار وجه شخصیت حضرت به دست بیاید.

ذات نایافته از هستی بخش
کی تواند که شود هستی‌بخش

ما زمانی را به ارائه تصویری نیمه روشن نه مخاطب، توفیق خواهیم یافت که خود به تصویری روشن از حقیقت دست‌یافته باشیم وگرنه همچون قطعات آینه‌ای شکسته، هر کدام تصویری ناقص و غیرواقعی از حقیقت ارائه خواهیم داد.

در پایان اگر مایل هستید از چگونگی راه اندازی انتشارات نیستان و برنامه هایتان در این انتشارات و آخرین اثرتان هم صحبتی بکنید.

از سال ها پیش اقدام به راه‌اندازی انتشارات کتاب نیستان کردم، انگیزه‌ام نیز از راه اندازی انتشارات کتاب نیستان این بوده که بهترین آثار نویسندگان و شعرای معاصر خود را در قالب آلبومی چاپ و منتشر کنم. اکنون بیش از دویست جلد از این مجموعه اعم از شعر و داستان و نمایشنامه و نثر ادبی منتشرشده و پیش‌بینی می‌شود که تعداد این کلکسیون در آینده‌ای نزدیک به دویست و پنجاه عنوان برسد.

آخرین اثر من که در هجدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران عرضه شد، اثری است به نام «آینه‌زار» که شامل چند تابلوی نمایش است.

گفت و گو با یدالله سعدی ناشر آثار فاطمی

یدالله سعدی در سال ۱۳۳۸ در قم متولد شد. فعالیت فرهنگی و نشر کتاب خود را در پیش از انقلاب ضمن همکاری با انتشارات «مکتب» این شهر و بساط کردن کتاب در حیاط مدرسه حجتیه آغاز کرد.

سعدی آنگونه که خود می‌گوید چاپ حدود ده عنوان کتاب در حوزه انقلاب اسلامی را از نویسندگان مطرح آن دوره مانند امام خمینی(ره)، دکتر شریعتی و جلال الدین فارسی، در شمارگان بالای صدهزار نسخه به انجام رسانده است.

از ابتدای تأسیس موسسه چاپ و نشر الهادی در سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۷۸ با آن همکاری مستمر داشت و از سال ۷۹ خود بنیانگذار انتشارات دلیل ما شد. سعدی با انتشارات دلیل ما به عنوان ناشر آثار اعتقادی، تاریخی، فقهی، ادبی و میراث مکتوب، توانست در مدتی اندک و با چاپ و نشر صدها عنوان کتاب، جایگاه مناسبی در عرصه نشر کشور به دست آورد. به گونه‌ای که تاکنون ۲۷۰ عنوان کتاب در موضوعات کلیات، اعتقادات، تاریخ، ادبیات، فقه، میراث مکتوب و آثار استاد محمدرضا حکیمی را روانه بازار نشر کرده است. سعدی با انتشارات دلیل ما، حائز رتبه‌های متعددی در نشر کشور شده است: ناشر برگزیده سال ۱۳۷۹، ناشر نمونه سال ۱۳۸۰، ناشر نمونه سال ۱۳۸۱، ناشر برگزیده سال ۱۳۸۲ و انتخاب ناشر برتر کتاب سال ولایت از افتخارات وی است. دلیل ما از جمله ناشران فعال در تألیفات فاطمی(س) است و تاکنون ۲۰ عنوان کتاب از آن منتشر شده است. موسوعه ۲۰ جلدی حضرت فاطمه(س) که تاکنون ۴ جلد از آن منتشر شده، فاطمه در آینه کتاب، ریحانه پیامبر و... عناوین برخی از آنهاست. با یدالله سعدی از نشر آثار فاطمی و ویژگی‌های آن گفت و گو کرده‌ایم.

گفت‌وگو با محمود حکیمی، مؤلف کتاب «داستان‌هایی از زندگانی حضرت زهرا(س‌ذ)»

استقبال از یک کتاب

محمود حکیمی نویسنده، پژوهشگر و مترجم از جمله نویسندگانی است که کتاب‌های دینی بسیاری برای نوجوانان تألیف کرده است. داستان‌های پرهیجان او از زندگانی پیامبران، زندگانی ائمه اطهار(ع) و نهضت‌های آزادیبخش اسلامی در جهان از دهه ۵۰ با استقبال نوجوانان و جوانان روبه‌رو شد. کتاب‌های دینی حکیمی حتی پس از انقلاب اسلامی محبوبیت خود را همچنان حفظ کرده‌اند. او در دهه ۷۰ آثار بیشتری در زمینه زندگانی امامان منتشر نمود. نشر نامک کتاب «داستان‌هایی از زندگانی حضرت زهرا(س)» را در سال ۱۳۸۲ از وی منتشر ساخت. استقبال نوجوانان از این کتاب موجب شد با وی در این زمینه به گفت وگو بنشینیم.

با آثاری که در سال‌های اخیر خوشبختانه در مورد تاریخ اسلام در ایران منتشر شده است مردم بتدریج به نقش مهم ائمه اطهار(ع) در احیای آموزه‌های اسلام پی برده‌اند

آقای حکیمی، تاکنون چند کتاب درباره زندگانی ائمه اطهار(ع) منتشر نموده‌اید؟

تاکنون ۸جلد کتاب در این زمینه منتشر کرده‌ام. اولین اثر من در این زمینه کتاب «نگاهی به زندگانی پیشوای آزادگان حسین بن علی(ع)» بود که انتشارات امیرالمومنین (ع) در سال ۱۳۵۱ آن را منتشر ساخت. زندگانی زینب کبری(ع) نیز یک سال بعد توسط همان ناشر منتشر گردید.

در دهه ۱۳۷۰ نشر نامک به مدیریت آقای منیت کاران با ترتیبی خاص مجموعه‌ای از زندگانی اهل بیت (ع) را از من منتشر ساخت.

کدام یک از این آثار بیشتر از کتاب‌های دیگر توجه نوجوانان را جلب کرد؟

کتاب «داستان‌هایی از زندگانی حضرت زهرا(س(ع)» با استقبال فراوان روبه‌رو شد. من نامه‌های بسیاری از خوانندگان این اثر مخصوصا دختران جوان دریافت کرده‌ام. آنها نوشته‌اند که این داستان‌ها در شناخت سیره زندگانی و سلوک حضرت فاطمه (س) بسیار مؤثر بوده‌اند.

فکر می‌کنید چه عاملی موجب استقبال نوجوانان از این کتاب شد؟

عوامل متعددی موجب استقبال از این کتاب شد. قبل از هر چیز رویکرد عجیب و غیرقابل تصور نوجوانان از آغاز دهه ۸۰ به کتاب‌های دینی است. البته این رویکرد یک موج جهانی است؛ موجی که در جهان «احیای اندیشه‌های مذهبی» نام گرفته است و من در مقدمه کتاب «مبانی ادبیات دینی کودک و نوجوان» به تفصیل آن را شرح داده و به تحلیل علل آن پرداخته‌ام. اما اینکه پرسیدید چه عاملی موجب استقبال بیشتر نوجوانان به کتاب «داستان‌هایی از زندگانی حضرت زهرا(س(ع)» شده است، در پاسخ به آن باید به یک تحلیل اساسی بپردازیم. من عقیده دارم با آثاری که در سال‌های اخیر خوشبختانه در مورد تاریخ اسلام در ایران منتشر شده است مردم بتدریج به نقش مهم ائمه اطهار(ع) در احیای آموزه‌های اسلام پی برده‌اند، در این میان اهمیت موضع‌گیری‌های اجتماعی حضرت فاطمه (س) پس از فوت حضرت محمد (ص) برای پژوهشگران جوان تا حدودی آشکار شده است. این موضع‌گیری نشان دهنده بینش بسیار پیشرفته آن بانوی بزرگوار در شناخت عوامل آغازین انحطاط جامعه مسلمین و تلاش برای جلوگیری از آن انحطاط بود.

نام کتاب خویش را داستان‌هایی از زندگانی حضرت زهرا(س) گذاشته‌اید و درباره آثار دیگری که راجع به زندگانی امامان نوشته‌اید به همین ترتیب عمل کرده‌اید. چه اصراری دارید که رفتار و سلوک امیر مؤمنان(ع) و حضرت زهرا(س) و فرزندان آنها را به صورت داستان بنویسید. کتابی که اخیراً نیز نشر نامک از شما منتشر کرده است «فرازها و داستان‌هایی از زندگانی امام حسین(ع(ع)» نام دارد.

همانطور که می‌دانید اغلب آثار من برای کودکان و نوجوانان است و آنها علاقه عجیبی به خواندن داستان دارند. از همین روست که عقیده دارم نویسندگان ادبیات کودکان و نوجوانان باید بحثی از فعالیت‌های ادبی خود را به خلق آثاری در زمینه شیوه زندگی ائمه اطهار(ع) و مخصوصاً حضرت فاطمه (س) اختصاص دهند. این داستان‌ها تا «دیراتی شگفت بر زندگی و رفتار اجتماعی نوجوانان خواهد داشت. بگذارید به عنوان مثال داستانی را که از کتاب «ریاحین الشریعه» اقتباس کرده و در کتاب خود آورده‌ام به عنوان نمونه نقل کنم. پیامبر اسلام (ص) روزی به دخترش فاطمه(س) می‌گوید که هم اکنون فرشته وحی در کنار من است و از طرف خدا پیام آورده است تا هر چه بخواهی تحقق پذیرد. حضرت فاطمه (س) پاسخ می‌دهد که «لذتی که از خدمت حق می‌برم، مرا از هر خواهشی باز داشته است. حاجتی جز این ندارم که پیوسته ناظر جمال زیبا و والای خداوند باشم.» و جالب اینجاست که فاطمه زهرا(س) خدمت به حق را در عمل همان خدمت به خلق می‌داند و پیوسته به فرزندان خویش سفارش می‌کند که به مردم که مخلوقات خداوند هستند عشق بورزند. در کتاب «المحجة البیضاء (ج۵، ص ۹۰) از قول آن بانوی گرامی می‌خوانیم که فرمود: «اگر نمی‌توانید به وسیله ثروت خود گشایشی برای مردم فراهم نمایید تلاش کنید که با اخلاق حسنه خویش، غم و اندوه آنان را برطرف سازید.»

و براستی جاودانگی سیرت این بانوی بزرگوار همان خدمت به خلق است. فصل سوم کتاب «داستان‌هایی از زندگانی حضرت زهرا (س(ع)» به سیره حضرت فاطمه (س) اختصاص یافته است. سیره حضرت فاطمه همان سیره پیامبران توحیدی و حضرت محمد(ص) است. عشق به مردم، خدمت به مردم و تلاش برای آسایش آنان در مسیر خدمت به حق است و ای کاش ما در مسیر سیره فاطمه زهرا(س) باشیم.

فصلی از کتاب خود را به فضیلت آن حضرت از زبان شاعران اختصاص داده‌اید، ممکن است بگویید که از اشعار کدام یک از شاعران استفاده کرده‌اید؟

تعداد شاعرانی که در فضیلت بانوی اسلام که بوی عطرآگین اخلاق و سلوک وی جهان را پر کرده است اشعاری سروده‌اند، بسیار زیادند و من به عنوان نمونه اشعاری از حکیم سنایی، حکیم ناصرخسرو قبادیانی، حسام الدین خوسفی، عبدالرزاق لاهیجی، علامه اقبال لاهوری، شیخ مهدی مازندرانی، جعفر ابراهیمی(شاهد) رودابه حمزه‌ای و محمد کاظم مزینانی آورده‌ام.

دایرة المعارف بزرگ فاطمی

نگاه انتشارات دلیل ما در نشر آثار مربوط به حضرت زهرا چیست؟

در آئین تشیع، سخن از صدیقه طاهره(س)، صرف یک نگاه عاطفی و محبتی نیست. ارادت شیعیان به ایشان فقط از آن جهت نیست که او دختر پیامبر و همسر امیرمومنان و مادر حسنین است. فاطمه زهرا در مذهب شیعه ملاک ومعیار حق و باطل و نشانگر رضایت و غضب خداوند است. به همین دلیل مطالعه و تحقیق درباره حضرت زهرا و تبلیغ فرهنگ و اندیشه فاطمی، بر همه ما فریضه و تکلیف است. بر همین اساس انتشارات دلیل ما که از نخستین روز تاسیس با نمسک به لطف و عنایت دخت معصوم پیامبر، پیش آمد و رشد کرد، کوشیده است تا در حوزه نشر کتاب و فرهنگ مکتوب، گامی هر چند کوچک در ادای دین و تکلیف شیعی خود بردارد. به قوت و جرأت تمام لازم است به عرض برسانم که در حوزه فعالیت‌های انتشارات دلیل ما، نگاه و رویکرد به کارهای مربوط به صدیقه طاهره نگاهی از سر تجارت نیست بلکه رسالت است.

انتشارات دلیل ما در چه بخش‌هایی اقدام به نشر کتاب کرده است؟

آنچه تاکنون درباره حضرت زهرا(س) منتشر کرده‌ایم به دو بخش عمومی و تخصصی قابل تقسیم است. در قسمت عمومی آثاری منتشر شده‌اند که زبان آن‌ها فارسی و روان و عموم‌پسند است، محتوای آن آثار هم مختلف است. تعدادی به مشروح زندگانی آن حضرت پرداخته‌اند؛ تعدادی به بیان مصیبت‌ها و ظلم‌های وارد شده بر ایشان پرداخته‌اند و تعدادی هم براساس اسوه بودن آن شخصیت عظیم کوشیده‌اند تا با بحث‌های اجتماعی فرهنگ فاطمی را کاربردی کرده و به متن جامعه وارد کنند.

آثاری مانند مادر **گلها فاطمه(س)**، مادر خوبی داشتیم، گزارش لحظه به لحظه از ماجرای فدک، فدک معتبرترین سند تاریخ، فاطمه(س)، بانوی بهشت، صدای فاطمی فدک، شهادت حضرت زهرا واقعیتی انکارناپذیر، بانوی بانوان، این فاطمه است که سخن می‌گوید، اما دخترم فاطمه، از این قبیل هستند و دو کتاب «از میان شعله‌ها» و «قبر مادرم کجاست؟» از ادبیات داستانی به شمار می‌آیند.

در بخش تخصصی، حوزه کار ما در سه محور تالیفات تحقیقی، تصحیح و احیای میراث فرهنگی، موسوعه نگاری و دایرةالمعارف‌نویسی تقسیم شده است.

آثاری مانند اسرار فدک، سیما و سیره ریحانه پیامبر(س)، مصحف فاطمی، منشور دادخواهی، محبه فاطمه(س) بعد وفات رسول الله مربوط به تألیفات تحقیقی است.

در بخش احیای میراث کوشیده‌ایم تا نسخ خطی مهم را پس از تصحیح و تحقق منتشر کنیم، کتبی مانند «اللمعة البیضاء» از این موارد هستند.

فاطمه(س) در آینه کتاب به عنوان معرف آثار تالیفی درباره حضرت زهرا در چهارده قرن آخرین آمارها را در این باره ارائه داده که چاپ آن از افتخارات انتشارات دلیل ما است.

به فعالیت موسوعه‌نگاری و دایرةالمعارف‌نویسی اشاره کردید در این ارتباط و آخرین کارهای انجام شده نیز توضیح دهید.

یکی از مهم‌ترین کارهایی که در حوزه فعالیت‌های نشر دلیل ما قابل تامل و بررسی است، طرح تدوین دایرةالمعارف بزرگ فاطمی است. کتاب «الموسوعة الکبری عن فاطمة الزهرا(س)» که در نوع خود بی نظیر است، به انجام این مهم پرداخته است. این کتاب در ۲۰ جلد، در بر دارنده دوره‌ای کامل از حیات حضرت زهرا ومسائل مربوط به آن است. جلد اول و دوم این کتاب درباره خلقت نورانی آن بانوی بزرگوار در آغاز خلقت است و جلد بیستم این اثر به دوران پس از این عالم و مسائل مربوط به حضرت زهرا(س) در قیامت است. جلد ۱۳ تا ۱۹ این اثر به زندگانی حضرت در این عالم و حوادث رخ داده در آن پرداخته است.

انتشارات شما چه تعداد کتاب درباره حضرت زهرا(س) منتشر کرده است؟

تاکنون مجموعه منشورات دلیل ما، درباره حضرت زهرا(س) به بیست کتاب رسیده است.

به نظر شما، در تالیفات و آثار فاطمی تا چه میزان به مخاطب سنجی و زبان روز توجه شده است؟

به گمان من در حوزه کلان منشورات فاطمی، این ضعف به چشم می‌خورد که بین محتوا و زبان و زمان هماهنگی و همخوانی نیست. ما تلاش کردیم تا در بخش فعالیت‌های عمومی دلیل ما، از قلم‌هایی استفاده کنیم که مناسب با نسل حاضر و عصر حاضر باشد. این هنر است که یک نویسنده بتواند همان مطالب مربوط به هزاران سال قبل را در لباس و طرحی نو عرضه کند که احساس پژمردگی و مندرس بودن برای مخاطبان نداشته باشد.

بسیاری از آثار خوب فارسی است که توسط عالمان بزرگوار شیعی در سال‌های قبل نوشته شده که بسیار پخته و تحقیقی است ولی امروز کارآیی ندارد، چرا که زبانش با زبان امروز متفاوت است. البته آن آثار را می‌توان با بازنگاری دوباره با لباسی جدید به مخاطبان ارائه کرد.

فاطمه، فاطمه است

گفت‌وگو با جهانبخش ثواقب

دکتر جهانبخش ثواقب در رشته تاریخ تحصیل کرده و استادیار رشته تاریخ در دانشگاه شیراز است. از وی تاکنون کتاب‌های فراوانی چون تمثیلات و تشبیهات در قرآن کریم، دو امانت جاوید (قرآن و عترت)، نگرشی تاریخی بر رویارویی غرب با اسلام، تاریخ‌نگاری عصر صفویه، اندوه‌های جان‌گداز و مقالات متعددی به چاپ رسیده است. با وی گفت و گویی پیرامون کتاب‌های تاریخی درباره حضرت زهرا(ع) داشتیم.

جناب دکتر در کتاب دو امانت جاوید اشاره‌ای نیز به فاطمه زهرا داشته‌اید، درباره کتاب برایمان توضیح دهید.

این کتاب براساس حدیث ثقلین که در آن پیامبر می‌فرماید من دو یادگار در میان شما به جای می‌گذارم یکی قرآن و دیگری عترت است، که اگر بدان دست یابید هرگز پس از من گمراه نخواهید شد. کتاب ضمن اینکه به بررسی این حدیث می‌پردازد، در فصلی از آن سیمای قرآن براساس قرآن تنظیم شده است، در همین فصل قرآن در بیان پیامبر(ص) و ائمه (ع) مورد بررسی قرار گرفته است. فصلی دیگر به سیمای عترت در قرآن و سخنان پیامبر می‌پردازد یعنی آیاتی که در قرآن از نظر شیعه دلالت بر امامت دارند. البته عترت در کلام خود ائمه نیز بررسی شده و بدین ترتیب رابطه قرآن و عترت نمود یافته است.

اولین کتابی که درباره شخصیت حضرت زهرا(ع) سخن گفته، قرآن کریم است زیرا به آیاتی استدلال می‌شود که شأن نزول و تفسیر آن را به ایشان نسبت می‌دهند

خب در این میان آیاتی که اشاره به فاطمه زهرا(ع) دارند و حدیث گرانقدر ثقلین که فاطمه(ع) را هم در بر می‌گیرد، بررسی کرده‌ام.

جناب دکتر این حدیث آیا در منابع حدیثی اهل تسنن روایت شده است؟

بله روایت شده است. این حدیث جزو احادیث به اصطلاح قطعی با سندهای معتبر فراوان است. هم از طرف شیعیان و هم از طرف اهل سنت و کسانی چون بخاری، مسلم، احمد ابن حنبل و مالک ابن انس آن را روایت کرده‌اند.

این حدیث در تفاسیر، سیره‌ها و تواریخ و کتب لغت به وفور ذکر شده است، در اهل سنت کسانی چون ترمذی در کتاب سنن، سنن داوودی، کتاب مستدرک حاکم، طبقات ابن سعد، اسد الغابه ابن‌اثیر، شرح نهج البلاغه ابن الحدید، تفسیر فخر رازی، و سایر کتب اهل سنت روایت شده است. در واقع کمتر کتابی روایی به این حدیث اشاره نکرده است.

مرحوم سیدهاشم بحرینی در کتاب غایة المرام با ۳۹ سند از دانشمندان اهل سنت و با ۸۰ سند از دانشمندان اهل تشیع این حدیث را روایت کرده است. میرحامد حسین از دانشمندان شیعه هم این حدیث را به نقل از ۲۰۰ نفر از علمای اهل تسنن روایت کرده، علمای شیعه با استناد به احادیث امام باقر(ع)، امام رضا(ع)، امام موسی کاظم(ع)، امام صادق(ع) و نهایتاً رسول خدا این حدیث را نقل کرده و می‌کنند.

شما در مقالات و کتاب‌های خویش چه ویژگی از این بزرگوار را نمایان ساخته‌اید؟

آنچه من همیشه بر آن تأکید کرده‌ام شخصیت جامع و کامل حضرت زهرا(ع) بوده، به نظر من ایشان نمونه یک انسان کامل قرآنی است و از این دیدگاه باید شخصیت وی را مورد بررسی قرار دهیم.

همانگونه که قرآن به تمام ابعاد وجودی انسان و جامعه پرداخته است، ایشان نیز دارای چنین خصوصیاتی است. سیره نظری و عملی وی شاهد این ادعاست، وی هم در اعتقادات و مسائل نظری اسلام بصیرت کامل داشت و هم در احکام عملی تعبد؛ همچنین به فضائل اخلاقی آراسته بود.

ایشان در مدیریت، نظام زندگی شخصی و نیز در عرصه فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی حضوری فعال داشتند. نه شخصیتی زاهد و انزواگرا و صرفا معنویت گرا بود و نه صرفا یک مبارز سیاسی بی‌اعتنا به معنویات، بلکه همه موارد را همانگونه که دین مطرح کرده بود، در خود جمع داشت.

خطبه فدکیه ایشان حاکی از جامع نگری دینی است، وی در این خطبه موارد متعددی همچون تحمید و تسبیح پروردگار، مسائل اعتقادی مانند توحید، رسالت پیامبران پیشین و پیامبر اسلام معادشناسی و نظام امامت را مطرح کرده‌اند.

من در مقاله خویش با عنوان «جامعیت دین و جامعه‌نگری دینی در خطابه فاطمی» به این مسائل و همچنین سیره عملی ایشان مانند ایمان، تصدیق رسالت پیامبر، ایستادگی در کنار پدر و شوهر بخصوص در ایام صدر اسلام و تحمل مشکلات این دوره و مسائلی دیگر اشاره کرده‌ام. وی زنی بود که هم از مسائل و وظایف شخصی و خانوادگی غافل نمی‌شد و هم به مسؤولیت‌های اجتماعی خویش به عنوان یک زن کامل پایبند بود.

در کتاب دو امانت جاوید به این مسأله اشاره کرده‌ام که تا چه حد ایشان قرآن را نیکو می‌دانست و با آن مأنوس بود. در این باره گفته‌اند که ایشان مصحفی از قرآن داشته‌اند که حتی حضرت علی(ع) هم برای وی نوشته‌اند. وی در خطبه مشهور خود استنادهای بسیاری به قرآن کرده‌اند که نشان دهنده عمق آگاهی ایشان از این کتاب والامقام است. در این خطبه آیاتی چون آیه ۱۷۹ از سوره بقره، نور/ ۲۳، توبه/۱۲۹ و ۲۹ و ۱۳، مائده/ ۵۰، انعام/ ۶۷، ابراهیم/ ۸، شعراء و... اشاره شده است.

حضرت در بخشی از خطبه به این مسأله اشاره دارند که خداوند قرآن خویش را نازل گردانید و بر ما و ائمه رسول خداست تا کتاب را تاویل و تفسیر نماییم.

جناب دکتر درباره کتبی که پیرامون این حضرت در گذشته و حال مطالبی نگاشته شده بفرمایید و اینکه چه دیدی نسبت به ایشان دارند؟

اگر از دیدگاه شیعی به موضوع نگاه کنیم اولین کتابی که درباره شخصیت حضرت زهرا(ع) سخن گفته، قرآن کریم است زیرا به آیاتی استدلال می‌شود که شأن نزول و تفسیر آن را به ایشان نسبت می‌دهند آیاتی چون آیه مباهله (آل عمران/ ۵۵) آیه تطهیر (احزاب / ۳۳)، آیه مودت (شورا/ ۲۳)، آیه امانت (احزاب/ ۷۲/۷۳)، (بقره/ ۳۷ و ۱۲۷)، سوره کوثر و دیگر آیات.

در کتاب‌ها و سخنان سایر ائمه(ع) مطالبی درباره ایشان آمده که در کتاب‌های حدیثی موجود است و کتاب‌هایی چون امالی شیخ طوسی، اصول کافی کلینی، سفینة بحار و بویژه بحار الانوار که یک جلد آن در رابطه با این معصوم است. در احادیث بسیاری که مشترک مابین شیعه و سنی است نیز اشاره‌هایی به این حضرت شده است. در متون ادعیه، زیارت‌ها و تسبیحات یادکردی از حضرت فاطمه زهرا(ع) به میان آمده است. در منابع تاریخی سیره‌ها در کتاب‌هایی چون تاریخ طبری، تاریخ یعقوبی، انصاب یعقوبی، انصاب الاشراف بلاذری، سیره ابن هشام، طبقات ابن سعد، عقدالفرید ابن عبدربه و غیره، در ذکر حوادث زمان پیامبر اسلام و تحولات پس از او به تناسب نامی و یادی از این حضرت به میان آمده است.

در برخی متون چون بلاغات النساء احمد ابن ابی طاهر مروزی (سده دوم و سوم هجری) سخنان بلیغ زنان را جمع آوری نموده و تعدادی از خطبه‌های حضرت زهرا(ع) بویژه خطبه فدکیه و خطبه‌ای که در حضور زنان مهاجر و انصار عیادت کننده ایراد کرده، آورده است که نمایانگر شخصیت علمی، فرهنگی و سیاسی آن حضرت است و امروزه موضوعات مهمی از این خطبه‌ها رهیافت می‌شود که در شناخت شخصیت ایشان بسی مهم است. در احتجاج طبرسی و علل الشرایع علامه حلی نیز خطبه حضرت نقل شده است.

یکی از منابع دیگری که می‌تواند برای محققین و علاقه‌مندان به این حضرت جالب توجه باشد اشعار شاعران عرب و پارسی است. شاعرانی چون کمیت اسدی، سیداسماعیل حمیری، منصور نهری، دعبل خزاعی، سلامة موصلی، ابن حماد، مهیار دیلمی و دیگران، از پارسی زبانان کسانی چون ناصرخسرو (سده پنجم هجری)، سنایی (سده ۵ و ۶)، قوامی رازی (سده ۶)، خواجوی کرمانی (سده ۷ و ۸)، ابن یمین (سده ۸) و همچنین شاعران معاصر که مجموعه ارزشمندی را درباره آن حضرت تشکیل می‌دهند، اشاره کرد.

جناب دکتر در میان این کتاب‌ها، کدامیک از آنها نگاه ویژه و صحیح‌تری به این حضرت دارند؟

از این آثار که بگذریم، بخصوص ناسخ التواریخ لسان الملوک محمدتقی سپهر که جلدی از آن در احوال فاطمه زهرا(س) است و با احوال این حضرت در کتاب بحارالانوار مجلسی و کتاب بیت الاحزان، پژوهش‌های متعددی در دوره معاصر درباره این حضرت به عمل آمده است که هر کدام با رویکرد خاصی به این شخصیت بزرگوار نگریسته‌اند؛ کتاب‌هایی چون زندگانی صدیقه کبرا از شهید عبدالحسین دستغیب، راز بندگی شرح خطبه فدکیه از همان مرحوم، فاطمه(س) از نصرالدین امیرصادقی، فاطمه الزهرا م ابیها از فاضل الحسینی المیلانی، فاطمه الزهرا من المهد الی اللحد از سیدکاظم قزوینی، فاطمه الزهرا والفاطمیون از عباس محمود عقاد، فاطمه دختر محمد(ص) از دکتر سیدجعفر شهیدی، فاطمه زهرا از سیدهاشم رسولی محلاتی، فاطمه زهرا ترجمه علی اکبر صادقی، فاطمه زهرا بانوی نمونه اسلام از آیت الله ابراهیم امینی، زندگانی فاطمه زهرا دکتر سیدجعفر شهیدی، فاطمه(س) برترین بانوی اسلام از دکتر علی قائمی و کتاب فاطمه فاطمه است از مرحوم دکتر علی شریعتی اشاره کرد.

به ویژگی تعدادی از این کتاب‌ها که ذکر کردید اشاره کنید.

دکتر شهیدی در کتاب زندگانی فاطمه زهرا(ع) با رویکردی تاریخی تحلیلی، گزارشی از زندگانی دختر پیامبر به دست داده است و زندگی او را در متن حوادث تاریخ اسلام بویژه حوادث پس از رحلت پیامبر(ص)، دسته‌بندی‌ها و کشمکش‌هایی که در جامعه اسلامی رخ داد اشاره کرده و موضوع درگیری‌های حضرت زهرا را در این دوران پرتلاطم تبیین نموده است و سعی کرده در این کتاب نظرات خود را با اسناد تاریخی مستند سازد. از ویژگی‌های این کتاب نقل خطبه فدکیه حضرت از کتاب بلاغاتون النساء و ترجمه شیوای آن می‌باشد.

علامه امینی در کتاب فاطمه زهرا با رویکردی نقلی با نص‌گرا شخصیت ایشان را در دو بخش ابتدا از دیدگاه قرآن و سپس از دیدگاه روایات تبیین کرده‌اند. او آیات متعددی از قرآن را که متون حدیثی و تفسیری آنان را در شأن اهل بیت (ع) بویژه در منقبت حضرت زهرا(ع) ذکر کرده‌اند با ذکر آن احادیث مطرح نموده و شخصیت آن بزرگوار را از دیدگاه قرآن و سپس اخبار و احادیث مورد اطمینان که شیعه و سنی آن را قبول دارند، مورد بررسی قرار داده است.

بخشی از این احادیث همانهاست که در ذیل آیات قرآن مورد بحث قرار گرفته‌اند، اما بخش دیگر به روایاتی اختصاص دارد که در شأن حضرت فاطمه آمده یا در فضیلت سایر معصومین روایت شده که حضرت زهرا(س) هم در آن فضایل اشتراک دارند که احادیث اشتراکی (بین پنج تن) را در پانزده موضوع رده‌بندی و مورد بحث و بررسی قرار داده است و سپس از این ۱۵ موضوع چهل منقبت که بسیاری از آنها از شؤون ولایت و از خصوصیات ولی الله است، در شأن حضرت زهرا(س) می‌داند. بنابراین رویکرد علامه امینی در این کتاب رویکردی براساس نقل یعنی آیات و اخبار است.

کتاب آیت الله ابراهیم امینی دارای چه رویکردی است؟

کتاب فاطمه زهرا بانوی نمونه اسلام با رویکردی مبتنی بر سیره عملی آن حضرت که در متون حدیثی و روایی آمده، ویژگی‌های عملی بانوی اسلام را مطرح نموده و به عنوان بانوی نمونه اسلام از ایشان یاد می‌کند. زندگی، عبادت، ازدواج، خانه‌داری، شوهرداری و فرزندداری و رسیدگی به مستمندان و غیره از محورهایی است که در سیره عملی آن حضرت در این کتاب مورد توجه قرار گرفته است.

از دیگر کتاب‌های خوب کتاب دکتر علی قائمی است که ترسیمی از چهره حضرت فاطمه و تبیین مکتب او به ابعاد مختلف شخصیتی حضرت فاطمه و معرفی مقام او پرداخته و ضمن اینکه ایشان را به عنوان یک میزان سبب ادامه رسالت و الگوی سنت شکنی مطرح کرده، نقش‌های متعدد او را مورد توجه قرار داده؛ وی از جهان بینی فاطمه زهرا(س)، دانش آموزی، هدف‌داری، زندگی خصوصی، عدالت‌خواهی، حالات روانی و غیره در این کتاب سخن به میان آورده و شخصیت او را در این نقش‌های متفاوت تبیین کرده و او را به عنوان الگوی امروزین زن مسلمان که دارای مکتب سازنده است معرفی نموده.

کتاب دکتر شریعتی دارای چه ویژگی‌هایی است؟

مرحوم دکتر علی شریعتی نیز در کتاب فاطمه فاطمه است با رویکردی جامعه‌شناختی و تحلیلی، ضمن تبیین وضعیت جامعه عرب هنگام بعثت و نقش پیامبر اسلام در تحول آن جامعه و نیز تبیین وضعیت زن در تمدن جدید غرب، به تحلیل شخصیت حضرت زهرا(ع) در دوران بعثت پیامبر، ایام حضور مکه، حوادث پس از هجرت و آنگاه حوادث بعد از رحلت پیامبر اسلام پرداخته و او را منبع الهام آزادی و حق‌خواهی و عدالت‌طلبی و مبارزه با ستم و قساوت و تبعیض دانسته و درباره‌اش می‌نویسد: فاطمه یک زن بود، آنچنان که اسلام می‌خواهد که زن باشد وی در همه ابعاد گوناگون زن بودن نمونه شده بود.

مظهر یک دختر در برابر پدرش، مظهر یک همسر در برابر شوهرش، مظهر یک مادر در برابر فرزندش، مظهر یک زن مبارز و مسؤول در برابر زمانش و سرنوشت جامعه‌اش. وی خود یک امام است یعنی یک نمونه مثالی، یک تیپ ایده آل برای زن، یک اسوه، یک شاهد برای زنی که می‌خواهد شدن خویش را خود انتخاب کند... و ورای همه اینها فاطمه فاطمه است.

در روایات چه فضایلی برای حضرت فاطمه زهرا ذکر شده و در متون مختلف راه یافته است؟

فضایل و مناقب بسیاری در روایاتی که در کتب حدیثی آمده در شان حضرت فاطمه زهرا وارد شده که خلاصه از آن‌ها را با حذف روایات متعدد آن می‌توان بدین صورت فهرست نمود:

۱. آفرینش حضرت زهرا همانند پدر و همسر و فرزندانش قبل از خلقت دیگران

۲. آفرینش زهرا(ع) از نور عظمت حق تبارک و تعالی

۳. حضرت زهرا(س) سبب آفرینش آسمان‌ها و زمین و بهشت

در کتاب دو امانت جاوید به این مسأله اشاره کرده‌ام که تا چه حد ایشان قرآن را نیکو می‌دانست و با آن مانوس بود

و دوزخ و عرش و کرسی و فرشتگان و انس و جن بوده است

۴. نامگذاری حضرت زهرا از طرف خداوند متعال

۵. مشتق شدن نام فاطمه از اسمای خدای تبارک و تعالی

۶. توسل انبیا به فاطمه و نام‌های او

۷. نوشته شدن نام فاطمه بر ساق عرش و درها بهشت

۸. وجود شیخ حضرت زهرا در راستای عرش الهی و تصویرش در بهشت

۹. راهنما و مرجع و پناهگاه مومنان بودن

۱۰. دارا بودن مقام عصمت و طهارت

۱۱. امانت الهی بودن (همانند پدر و همسر و فرزندان) که بشر آن امانت را پذیرفت

۱۲. مقام رکن بودن نسبت به حضرت علی(ع)

۱۳. مجاز بودن به ورود به مسجد پیامبر(ص)

۱۴. محدثه بودن، یعنی سخن گفتن با فرشتگان و سخن گفتن فرشتگان با او

۱۵. حضرت زهرا بشارت نجات به مومنان می‌دهد

۱۶. سواره محضور شدن در قیامت در بهشت و در هنگام سیر در مواقف دیگر

۱۷. سخن گفتن با مادرش آنگاه که در رحم او بود

۱۸. لب به شهادتین گشودن هنگام تولد

۱۹. عالم بودن به آنچه در گذشته اتفاق افتاده و آنچه در آینده به وقوع خواهد پیوست

۲۰. تولد از مادر با طهارت و پاکیزگی

۲۱. تلألؤ نور او هنگام تولد در خانه‌های مکه و در شرق و غرب

۲۲. فرشتگان میلاد او را بشارت و تهنیت گفتند.

۲۳. واجب بودن حب فاطمه بر همگان حتی بر رسول خدا

۲۴. شریک بودن حضرت زهرا در مقام ولایت با امیرالمومنین و حسنین و این که جنگ و صلح با فاطمه و دوستی یا دشمنی نسبت به او عینا همانند جنگ و صلح با علی و حسنین است

۲۵. استقلال حضرت فاطمه در موضع صلوات فرستادن بر آن حضرت و کیفیت زیارتش که همانند صلوات بر پیامبر(ص) و حضرت علی و حسنین و زیارات آنان است .

و موارد دیگر.

علامه امینی در کتاب فاطمة‌الزهرا روایات متعددی را درباره مناقب حضرت زهرا آورده که می‌توان به آن مراجعه نمود.

تدوین دانشنامه فرهنگ فاطمی

دانشنامه، گستره‌دنگاشته‌ای است از خانواده دایره‌المعارف‌ها که شامل مجموعه‌های جامع و نظام‌مند از مقالات صاحبنظران برجسته در یک حوزه فکری یا دانش است و معمولا با بالاترین درجه از اتقان و استواری و به صورت گزیده و فشرده تألیف می‌گردد. در ایران معاصر، اگر چه پدیداوری مجموعه‌هایی از سنخ دانشنامه‌ها کمتر مورد توجه بوده اما در وضع موجود، ایجاد فرهنگ دانشنامه‌نویسی در مراکز علمی کشور، دارای ارزش و راهگشا می‌باشد و موجب تحول در توسعه و تعمیق فرهنگ و اندیشه دینی و ملی خواهد شد.

معرفی تخصصی زوایای مختلف زندگانی، سیره و تعالیم حضرت فاطمه زهرا (س) به عنوان الگوی عینی زن مسلمان از یک سو و ابراز دیدگاه اسلام در خصوص تازه‌ترین مسائل زن و خانواده از دیگر سو موجب گردیده تا تالیف این دانشنامه که گامی است بلند در جهت ارتقای جایگاه زن مسلمان در جهان معاصر، در دستور کار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی قرار گیرد.

حجت الاسلام احمدعلی یوسفی مدیر دانشنامه فرهنگ فاطمی با اشاره به پیشینه و انگیزه نگارش آن می‌گوید: بعد از اتمام تالیف دانشنامه امام علی(ع) همایشی با عنوان «پاسداشت از پدیدآورندگان دانشنامه» برگزار شد که در آن آیت الله جوادی آملی پیشنهاد نمود که دانشنامه‌ای نیز درباره سیره و اندیشه‌های بلند حضرت فاطمه تدوین شود. این درخواست در ملاقاتی با رهبر انقلاب مطرح شد و ایشان نیز از رئیس پژوهشگاه خواستند تا این درخواست عملی شود و بدین ترتیب تمهیدات لازم برای نگارش دانشنامه فرهنگ فاطمی فراهم شد.

یوسفی در تعریف دانشنامه فرهنگ فاطمی می‌گوید: دایره‌المعارفی است دارای ساختار موضوعی هشت جلدی و مشتمل بر یکصد و پنجاه مدخل کلی در سه بخش ۱ تاریخ و سیره حضرت فاطمه(س) به مثابه الگوی عینی زن مسلمان ۲ تحلیل و بررسی علمی و نظری مباحث مربوط به حقوق زن و هویت و منزلت خانواده ۳ تبیین مباحث فلسفی، اعتقادی، اخلاقی و عبادی با استناد به گفتار آن حضرت.

مدیر دانشنامه فاطمی در توضیح اهداف آن نیز به سه هدف کلی اشاره می‌کند و می‌گوید: اولیه هدف نگارش دانشنامه مزبور، تبیین جامع و علمی از زندگانی، منزلت الهی، بینش و منش و رفع شبهات و تعریفات از زندگانی حضرت فاطمه است. وی هدف دیگر را ارائه الگوی عینی برای زن مسلمان در عرصه‌های مختلف اجتماعی و خانواده و هدف سوم را تبیین حقوق و تکالیف زن، منزلت نهاد خانواده و حقوق و تکالیف ارکان آن از منظر اسلام و با تکیه بر سیره و کلام فاطمه زهرا می‌داند.

از مدیر دانشنامه فرهنگ فاطمی در ارتباط با رویکرد و محتوای آن می‌پرسم و از التزام به یکی از سه رویکرد «بنیادی» به منظور گسترش مرزهای معرفت دینی، «راهبردی» با هدف زمینه‌سازی برای انجام پژوهش‌های کاربردی و رویکرد «کارکردی» با به منظور تعمیق و تحکیم فرهنگ و اندیشه اسلامی را به عنوان اصول راهبردی این پروژه نام می‌برد. یوسفی اضافه می‌کند: ما در این دانشنامه سعی وافری بر احراز قابلیت برای «مرجعیت علمی» و «اهتمام به طرح استشهاد به کلام و کردار حضرت در مباحث» هرجا که مناسب و مقدور بوده، داریم. وی می‌گوید: حاصل پژوهش، باید حاوی مهم‌ترین، اساسی‌ترین و تحلیلی‌ترین اطلاعات در زوایای موضوع باشد و کم و بیش خواننده را از مراجعه به متون دیگر بی نیاز سازد و همچنین از حیث سطح علمی، قابلیت رجوع محققان به عنوان ماخذ را داشته باشد.

از حجت الاسلام یوسفی می‌پرسم برای دستیابی به اهداف مورد نظرتان از چه روش و سامانه‌ای در نگارش این دانشنامه استفاده می‌کنید و پاسخ او، به کارگیری روش‌های نوپژوهشی و نگارشی و التزام به حسن تالیف و سازمان علمی سخته مهم‌ترین روشی است که در تدوین دانشنامه فاطمی از ابتدا مورد توجه بوده است. ما معتقدیم علاوه بر اصول فنی تدوین و آرایش از مهم‌ترین و نخستین گام در عرصه نگارش، آن است که نویسنده، ضمن مهندسی نوشتار، آغاز، میانه و پایانه‌های پژوهش را از پیش در نظر گیرد که در این مسیر، ایجاد نظم و ترتیب منطقی میان اجزای پژوهش و هماهنگی، از اهمیت فراوانی برخوردار است. یوسفی، التزام به اخلاق و ادب علمی در نقد و نقل مطالب و آراء استناد به منابع معتبر و روزآمد و پرورش معانی را از دیگر روش‌ها و سامانه‌های این پژوهش ذکر می‌کند.

از مدیر دانشنامه فرهنگ فاطمی در ارتباط با ادبیات و نثر به کار گرفته شده در آن سؤال کردم و او از استخدام نثر شیوا و رسا نام برد که از طریق، دوری از عبارات طولانی، تکلف‌آمیز، تصنعی، کلیشه‌ای، مهجور و اصطلاحات ناآشنا و هرگونه تعقید و نامعواری در متن وی از به کار بردن ادبیات ویژه این موضوع و همچنین لحاظ کردن ذوق و سطح علمی مخاطبان و برگردان دقیق و امینانه عبارات غیرپارسی و گزیده‌نویسی به عنوان سایر اصول نگارشی دانشنامه فاطمی نام می‌برد و از «عنوان‌گذاری» با قطعه قطعه کردن متن و تعیین عناوین زیبا و گویا برای هر قطعه، به مثابه اقدامی که مخاطب را در بهره‌برداری از این اثر یاری می‌دهد، یاد می‌کند.

حجت الاسلام یوسفی، ارکان و تشکیلات دانشنامه فاطمی را شامل، سرپرست دانشنامه که وظیفه نظارت بر تمام واحدهای علمی، فنی و اجرایی را برعهده دارد و شورای علمی، معاون پژوهشی، معاون اجرایی و حلقه‌های کارشناسی ذکر می‌کند و در معرفی حلقه‌های کارشناسی می‌گوید: گروههای تخصصی مستند که زیر نظر شورای علمی دانشنامه و بمثابه بازوی کارشناسی معاون پژوهشی می‌باشند. تمام امور علمی دانشنامه در این حلقه‌ها کارشناسی می‌شود و آنگاه جهت تایید و تصویب، نهایی به شورای علمی ارسال می‌گردد. وی از سه حلقه کارشناسی که هم اکنون فعال است نام می‌برد که عبارتند از: تاریخ و سیره حضرت فاطمه (س)، حکمت فاطمی (س) و گروه زن و خانواده که خود دارای دو زیرحلقه فقه و حقوق و علوم اجتماعی می‌باشد.

براساس اطلاعات ارائه شده از سوی مدیر دانشنامه فاطمی، در گروه تاریخ و سیره تاکنون ۲۸ مدخل نهایی شد و ۲۸ مدخل نیز در مرحله پیش طرح است و تاکنون برای ۲۲ مدخل این بخش قرار داد منعقد شده که ۲۹ مقاله آن دریافت و مورد ارزیابی قرار گرفته است.

در گروه زن و خانواده از تعداد ۵۹ مدخل مصوب، برای ۱۵ مدخل قرارداد منعقد شده است. تعداد مدخل‌های نهایی شده در گروه حکمت فاطمی، ۲۰ مورد است که برای همه ۲۰ مورد نیز قرارداد مقاله منعقد شده و تاکنون ۱۲ مقاله دریافت و مورد ارزیابی قرار گرفته است.

یوسفی در ارتباط با پیشرفت امور دانشنامه می‌گوید: دانشنامه فرهنگ فاطمی فعالیت خود را عملا از نیمه دوم سال ۱۳۸۱ آغاز کرد و عمده تلاش‌های علمی بر روی حلقه‌ها قرار گرفت. هر یک از حلقه‌ها به بررسی اموری از قبیل: بررسی مدخل‌ها، تعیین نظام و ترتیب مداخل هرگروه، بررسی سرفصل‌ها، بررسی و شناسایی نویسندگان و نگارش مقاله پرداختند. وی مدت زمان پیش‌بینی شده برای تالیف دانشنامه فاطمی را ۶ سال ذکر می‌کند و ابراز امیدواری می‌کند که تا دو سال آینده کار نگارش آن پایان یابد.

یوسفی همچنین پیش‌بینی می‌کند که دایره‌المعارف فرهنگ فاطمی در ۸ جلد و به صورت یکجا منتشر شود و وی همچنین به برنامه‌ریزی‌های انجام گرفته برای ترجمه دانشنامه مزبور به عربی خبر می‌دهد و می‌گوید: چنانچه از این مجموعه استقبال مورد نظر به عمل آید، امکان ترجمه آن به سایر زبان‌ها و بویژه زبان انگلیسی وجود دارد.

از مدیر دانشنامه فاطمی در ارتباط با همکاری سایر موسسات و نهادهای علمی و فرهنگی در تدوین آن می‌پرسم و وی از همکاری دفتر مطالعات و تحقیقات زنان و جامعه‌الزهرا حوزه علمیه قم به عنوان مراکز دیگری که پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی را در کار نگارش این مجموعه یاری می‌دهند، نام می‌برد.

در ادامه اشاره می‌کنیم به مدخل‌های نهایی دانشنامه فرهنگی فاطمی (س) براساس گروه‌های سه گانه تشکیل دهنده آن.

گروه منزلت و شخصیت فاطمی

۱. زیست‌نامه حضرت فاطمه ۲/ ولادت حضرت فاطمه(س)۳/ حضرت خدیجه(س)۴/ حضرت فاطمه(س) در کنار پیامبر(ص)۵/ ازدواج حضرت فاطمه(س)۶/ حضرت فاطمه(س) در کنار امام علی(ع)۷/ حضرت فاطمه(س) پس از پیامبر(ص)۸/ فدک۹/ شهادت حضرت فاطمه(س)۱۰/ مدفن حضرت فاطمه(س)۱۱/ فرزندان حضرت فاطمه(س)۱۲/ نسل حضرت فاطمه(س)۱۳/ اولاد فاطمه(س) اولاد پیامبر۱۴/ فاطمیون۱۵/ سیره اخلاقی حضرت فاطمه(س)۱۶/ سیره عبادی و معنوی حضرت فاطمه(س)۱۷/ سیره همسرداری حضرت فاطمه(س)۱۸/ سیره تربیت فرزند حضرت فاطمه(س)۱۹/ سیره خانه‌داری حضرت فاطمه(س)۲۰/ سیره سیاسی حضرت فاطمه(س)۲۱/ سیره فرهنگی ـ اجتماعی حضرت فاطمه(س)۲۲/ خلقت نوری حضرت فاطمه(س)فیل از دنیا/ ۲۳/ اسما، اوصاف حضرت فاطمه(س)۲۴/ فضایل و مناقب حضرت فاطمه(س)۲۵/ کرامات حضرت فاطمه(س)/ ۲۶/ حضرت فاطمه(س) برترین زن عالم۲۷/ عصمت حضرت فاطمه(س)۲۸/ محدثه بودن حضرت فاطمه(س)۲۹/ حضرت فاطمه(س) در آخرت ۳۰/ علم حضرت فاطمه(س)۳۱/ حضرت فاطمه(س) از نگاه قرآن۳۲/ حضرت فاطمه(س) از نگاه پیامبر۳۳/ حضرت فاطمه(س) از نگاه امام علی(ع)۳۴/ حضرت فاطمه(س) از نگاه ائمه۳۵/ حضرت فاطمه(س) از نگاه همسران پیامبر(ص)۳۶/ حضرت فاطمه(س) از نگاه صحابه و تابعان۳۷/ حضرت فاطمه(س) از دیدگاه اندیشمندان ۳۸/ سیمای حضرت فاطمه(س) در کتب عامه۳۹/ روایات حضرت فاطمه(س)۴۰/ خطبه حضرت فاطمه(س)۴۱/ شرح خطبه حضرت فاطمه(س)۴۲/ مصحف و صحیفه حضرت فاطمه(س)۴۳/ حضرت فاطمه(س) در ادب و شعر فارسی۴۴/ حضرت فاطمه(س) در ادب و شعر عربی ۴۵/ کتابشناسی حضرت فاطمه(س)۴۶/ ادبیات فاطمی۴۷/ زنان همراه و خدمتگزار حضرت فاطمه(س)۴۸/ سیر فاطمه‌شناسی در طول تاریخ/ گروه حکمت فاطمی۴۹/ خداشناسی۵۰/ جهانشناسی۵۱/ عدل الهی۵۲/ وحی و نبوت۵۳/ قرآن‌شناسی۵۴/ امامت۵۵/ معاد۵۶/ شفاعت۵۷/ عبادت و عبودیت۵۸/ دعا۵۹/ ایمان، نفاق، کفر۶۰/ اخلاق و فضائل اخلاقی۶۱/ تعلیم و تربیت۶۲/ فلسفه احکام۶۳/ سیاست و عدالت۶۴/ دین و دنیا۶۵/ اوصاف شیعیان۶۶/ جامعه و تاریخ۶۷/ مهدویت.

گروه زن و خانواده (فقه و حقوق ـ علوم اجتماعی)

۶۹. متدلوژی و روش استنباط ۷۰/ مبانی و منابع استنباط ۷۱/ آسیب‌شناسی مطالعات زنان، علل و عوامل ۷۲/ ضرورت و روش طراحی الگوی جامع شخصیت زن مسلمان ۷۳/ جایگاه انسانی زن ۷۴/ جایگاه ارزشی زن ۷۵/ زن، مرد، تفاوت‌ها ۷۶/ نسبت میان زن و مرد

۷۷/ جنسیت و خطابات قرآنی ۷۸/ کیانی از نظام حقوق زن در اسلام/ ۷۹. برابری یا تناسب حقوقی زن و مرد۸۰/ بلوغ و رشد دختران۸۱/ زن و حجاب۸۲/ پوشش زنان از نگاه حقوقی ۸۳/ روابط زن و مرد (از نگاه فقهی) ۸۴/ مالکیت زن از نگاه حقوقی۸۵/ ارث زنان۸۶/ دیه و قصاص زن۸۷/ زن و قضاوت۸۸/ شهادت زن۸۹/ ولایت بر ازدواج۹۰/ مهریه۹۱/ نفقه۹۲/ مباحث حقوقی ازدواج موقت۹۳/ تعدد زوجات۹۴/ معاشرت به معروف۹۵/ مباحث حقوقی طلاق۹۶/ حضانت۹۷/ عده۹۸/ سرپرستی خانواده۹۹/ زن و ولایت/ ۱۰۰. شروط ضمن عقد ازدواج۱۰۱/ حقوق زنان، واقعیت‌ها و چالش‌ها

ب. مباحث علوم اجتماعی

۱۰۲. اسلام و تحول در شخصیت زن۱۰۳/ فمینیسم۱۰۴/ حضور اجتماعی زنان، راهبردها و شیوه‌ها ۱۰۵/ اشتغال زنان۱۰۶/ حجاب (از نگاه اجتماعی) ۱۰۷. روابط زن و مرد۱۰۸/ خانواده از نگاه اسلام۱۰۹/ ازدواج۱۱۰/ مدیریت خانواده۱۱۱/ تعدد زوجات (اجتماعی)۱۱۲/ مباحث اجتماعی ازدواج موقت/ ۱۱۳. طلاق۱۱۴/ مسائل اجتماعی زنان۱۱۵/ جنسیت و اخلاق۱۱۶/ اخلاق جنسی۱۱۷/ زن، اسوه۱۱۸/ مادری۱۱۹/ همسری۱۲۰/ تربیت دختران از نگاه اسلام/ ۱۲۱. جنسیت و تربیت۱۲۲/ عقل و احساس در زنان۱۲۳/ زن، زیبایی و تجمل/ ۱۲۴. زن و سیاست۱۲۵/ زن و اقتصاد۱۲۶/ زن و آموزش۱۲۷/ زن و هنر

سمیرا سامانی

ترجمه خطبه فدکیه

برای مخاطبان فرانسوی و انگلیسی

فریده مهدوی دامغانی، قریب به نوزده سال است که به کار ترجمه مشغول است. او تاکنون بیش از صد و هفتاد عنوان کتاب به زبان فارسی ترجمه کرده که اکثر آن، آثار کلاسیک قرون وسطایی اروپا است. در میان علاقه وی به معرفی آثار کلاسیک، ترجمه آثار عرفانی، روانشناختی، دینی و ماورای طبیعی از دیگر زمینه‌های فعالیت او محسوب می‌شود. مهدوی دامغانی در کنار برگردان متون غربی به زبان فارسی، با توجه به آشنایی که با زبان‌های فرانسه و انگلیسی دارد، به ترجمه متون دینی و شیعی نیز می‌پردازد. ترجمه کمدی الهی دانته، زندگانی نو دانته، مهمانی دانته، بهشت گمشده میلتون هیچکدام بهانه این گفت‌وگو نبوده است، آنچه ما را پای میز گفت‌وگو با فریده مهدوی دامغانی نشانده، ترجمه خطبه فدکیه حضرت زهرا(س) و خطابه ایشان به زنان انصار به زبان فرانسه و انگلیسی است.

با چه انگیزه‌ای خطبه فدکیه حضرت زهرا(س) را ترجمه کردید؟

سال گذشته در مرداد ماه، پیش از آنکه ولادت حضرت زهرا(س) فرا رسد، در خواب دیدم که باید خطبه فدک را به فرانسوی و انگلیسی ترجمه کنم، بنابراین به سرعت دست به کار شدم و در روز ولادت حضرت زهرا، هفدهم مرداد، برای نخستین بار هر دو متن را ترجمه کردم.

متن را از چه زبانی ترجمه کردید؟

متأسفانه متنی که در اختیارم بود، از اعتبار آکادمیک بسزایی برخوردار نبود و پدرم دکتر احمد مهدوی دامغانی پس از ملاحظه آن، دستور فرمودند که دیگر بار به ترجمه این خطبه همت گمارم. البته با وجود تسلطم به پنج زبان دنیا، متأسفانه و صدافسوس با زبان عربی آشنایی ندارم، بنابراین ناگزیر بودم که از ترجمه‌هایی که تاکنون به زبان فارسی صورت گرفته است، ترجمه خود را به انجام می‌رساندم.

ترجمه این خطبه این فرصت را به مردم اروپا می‌دهد که بیشتر با شیعیان و نحوه تفکرآنان آشنا شوند

طبعاً برخی از مترجمان، رعایت دقت و وظیفه اخلاقی خود را نسبت به فرمایشات حضرت زهرا(س) به انجام نرسانده‌اند به همین دلیل من هر بار با مشکلات بسیار زیادی روبارو می‌شدم، چنان که از سال گذشته تا هم اینک، یعنی یازده ماه است که این خطبه را بارها ترجمه کرده‌ام و هر بار، بسیاری از جملاتی که بنا به متون پیش رویم، به ترجمه آنها همت گماشته بودم هرگز از دهان مبارک حضرت زهرا خارج نشده و مترجمان دوران گذشته با معاصر، دستخوش آن اطمینان قلم، معمول شده و جملات با تفاسیر با مطالبی را بیش از آنچه در متن اصلی خطبه وجود دارد، در ترجمه‌های خود گنجانده بودند. لذا ترجمه من نیز، براساس بازگردانی دقیقی از متن اصلی صورت نمی‌گرفت. پدر عزیزم هر بار اشکالات تازه‌ای از ترجمه‌های این حقیر می‌گرفتند. من در طول این یازده ماه، ناگزیر شدم، پنج بار این متون را از نو ترجمه کنم. سرانجام پدرم گفتند که بهترین متن موجود، از نظر رعایت دقت در هنگام ترجمه، متعلق به حضرت آیت الله نقوی است. سرانجام پس از چهار بار تلاش نومیدانه این امکان برایم فراهم شد تا با متنی که بیش از سایر متون بر فرمایشات حضرت زهرا(س) نزدیک بود، به انجام پنجمین نوبت از ترجمه این متن مبادرت کنم.

بدیهی است که در بسیاری مراحل، پدرم نیز مداخله کردند و بسیاری از جملات را خود ایشان برایم به فارسی نگاشتند تا من براساس تفسیر و ترجمه دقیق ایشان به ترجمه فرانسوی و انگلیسی این خطبه بپردازم.

با توجه به مشکلاتی که در راه ترجمه این متن دینی با آن مواجه شدید، وضعیت سندهای تاریخی و دینی را چگونه ارزیابی می‌کنید و حرکت در این مسیرها را با چه آسیب‌هایی روبرو می‌دانید؟

در ابتدا باید به عرضتان برسانم، به هیچ وجه صلاحیت تشخیص و ارزیابی این امور را ندارم. زیرا کار من، اساسا و در وهله نخست، ترجمه آثار کلاسیک و قدیمی (قرون وسطایی) اروپا است. اما در زمینه آثار دینی با توجه به تجربه‌ای که برای ترجمه یکی از مهمترین آثار دینی و اسلامی داشته‌ام باید بگویم، هیچ ترجمه قابل اعتماد و دقیقی که از دخل و تصرف در امان مانده باشد، نداریم. برخی از مترجمان شریف و بزرگواری که دست همه آنان را خاضعانه می‌بوسم، متن را خلاصه‌تر از آنچه بوده به فارسی برگردانده‌اند، برخی دیگر، طولانی‌تر و مفصل‌تر و به عبارتی پرشاخ و برگ‌تر ترجمه کرده‌اند و دیگرانی نیز ترجمه‌شان را با گنجاندن انواع جملات نادرست و اشتباه همراه کرده‌اند. بنابراین برای افرادی مثل بنده نوعی که متأسفانه به زبان عربی آشنایی ندارد اما مشتاق به ترجمه آثار دینی شیعی به زبان‌های اروپایی است، به راستی ناتوان از انجام کاری درست، صحیح، آکادمیک و براساس معیارهای اروپایی نائل گردد. بنابراین شاید بد نباشد که بسیاری از این متون اساسی و مهم، در اسرع وقت به وسیله افرادی که تسلط کامل به زبان عربی دارند به زبان فارسی صحیح، شایسته، دقیق و پاکیزه ترجمه شوند تا محققان و مترجمان بتوانند به سرعت به این متون دسترس داشته باشند و طوری نباشد که مانند وضعیت به راستی غم‌انگیز بنده، یازده ماه برای یک ترجمه وقت صرف شود تا سرانجام در پنجمین نوبت به متن موردنظر دست یافت. البته نباید این واقعیت را از نظر دور داشت که بنده از راهنمایی‌ها، یاری‌ها و کمک‌ها و تفسیر و توضیحات دقیق و فراوان پدرم برخوردار بوده‌ام و باز با این همه مشکلات روبارو بوده‌ام، چه رسد به محققانی بنیانی که بدون هیچ یاری، درصدد ترجمه و تحقیق متون دینی و مذهبی باشند که هیچ ترجمه دقیقی به زبان فارسی در اختیارشان نیست.

با توجه به ارتباط مستمرتان در طول این یک سال با خطبه فدکیه حضرت زهرا(س)، اهمیت خطبه فدکیه را از چه ابعادی قابل بررسی می‌دانید؟

نخستین چیزی که در این خطبه، جلب توجه می‌کند، فصاحت بیان بانوی بانوان در بیان ظلمی است که به ایشان شده است و مهمتر از همه مظلومیت ،عصمت و پاکی ایشان است.

مظلومیت به این خاطر که حق ایشان را در نهایت وقاحت و بی‌شرمی پایمال کرده‌اند و آن حضرت را بی‌اندازه اندوهگین و ناراحت ساختند. در اینجا، با ویژگی اصلی خاندان عصمت و طهارت که همانا معصومیت و مظلومیت است، روبارو می‌شویم و به جرأت می‌توانم عرض کنم که هر خواننده جوان مسلمانی که به خواندن این متن مبادرت ورزد (خواه با مراجعه به متن فرانسوی، خواه به متن انگلیسی) به سرعت دستخوش انقلابی درونی می‌گردد و به وضوح از ظلم‌هایی که نسبت به آن بانوی توانای و مطهر شده است، پی می‌برد و به راستی هیچ خواننده‌ای، نخواهد توانست به خواندن این سطور مبادرت ورزد و همچنان بی‌تفاوت بر جای بماند. قسمت‌های خاصی از این خطبه با چنان شور و هیجان و با با چنان فریاد خاموش اما جگرخراشانه‌ای بیان شده است که آدمی، بی‌اراده، فضای تحمل ناپذیر و تنگنای ظالمانه‌ای را که حضرت فاطمه زهرا(س) ناگزیر از حضور در آن بوده‌اند، به خوبی درک می‌کند و دیگربار، دل بر حال آن در بهشتی می‌سوزاند و قطرات اشک، بی‌اراده از دیدگان آدمی جاری می‌شود. به گمانم فریادهای دلخراش و نومیدانه حضرت زهرا(س) یعنی حضرتی که به تازگی داغ از دست رفتن پدر بزرگوار و عظیم‌الشان خود را چشیده بودند، ماهیتی بیش از یک درامتیک می‌یابد و آدمی از ظلم‌هایی که نسبت به این خاندان عصمت و طهارت صورت گرفته بود، به شگفتی و خشم می‌افتد. در واقع به خوبی می‌توان مشاهده کرد که دشمنان حضرت علی(ع) که به هیچ وجه خواهان این نبودند که بازماندگان حضرت رسول اکرم(ص) را عاری از مال دنیا بر جای گذارند.

بنابراین شاید بتواند گفت که این خطبه، یکی از نخستین خطبه‌هایی است که برای «حقوق زن» در طول تاریخ بیان شده است! حضرت زهرا به عنوان یک بانوی مسلمان، به دفاع از حق خویش بر می‌خیزد و با فصاحت و بلاغت و سخنی شیوا و آکنده از انواع استعاره‌های ادبی و زیبا که برای آیندگانی که ما باشیم، از زیبایی و شگفتی آفرینی خاصی برخوردار است، به بیان وضعیت خود براساس تمامی احکام و دستورات و قوانین شرع اسلام می‌پردازد و با استناد گرفتن از آیات شریفه قرآن مجید، برای هر استدلالی که بیان می‌فرمایند، آیاتی از کتاب آسمانی را نیز در جهت تحکیم بخشیدن به فرمایشات خویش، اعلام می‌فرمایند. اما همان گونه که همه شیعیان، متأسفانه از آن واقعیت تلخ تاریخی مطلعیم، هرگز کسی شهامت و جوانمردی و شرافت لازم را نداشت تا حق پایمال شده حضرت زهرا(س) را به ایشان بازگرداند و یا به دفاع از وضعیت ایشان برخیزد و اجازه ندهد تا لوبکر یا دیگر قدرت‌طلبان، فدک را از حضرت زهرا(س) نگیرند، در نتیجه، ایشان بدون هیچ ارثیه‌ای بر جای ماندند و مظلومیت خود را با مرگ ناباهنگام و معصومانه خویش، دیگر بار ثابت کردند.

ترجمه این خطابه به انگلیسی و فرانسه با توجه به تبلیغات منفی که گاه از سوی کشورهای غربی مشاهده می‌کنیم چه تأثیری خواهد داشت؟

ترجمه این خطه این فرصت را به مردم اروپا می‌دهد که بیشتر با شیعیان و نحوه تفکر آنان آشنا شوند، زیرا هر قدر بیشتر بکوشیم متون شیعه را به زبان‌های دنیا ترجمه کنیم و مطالب بیشتری را در زمینه شیعه شناسی در دسترس خوانندگان غربی مسلمان یا غیرمسلمان قرار دهیم، بیشتر خواهیم توانست، گفتمانی دوستانه چه از نظر فرهنگی و چه از نظر دینی با سایر کشورهای جهان برقرار سازیم و احترامی متقابل به وجود آوریم.

شرح خاطره یک کتاب

حضرت گفت، بنویسم!

شرح‌های بسیار خوبی بر خطبه فدکیه فاطمیه زهرا (س) نوشته شده است اما شرحی که آیت الله عزالدین حسینی زنجانی نوشته است، حکایتی غریب و شنیدنی دارد به همین منظور به سراغ این بزرگوار ۸۲ ساله رفتیم تا بی‌هیچ واسطه‌ای نقل شرح نویسی او را بر خطبه فدکیه فاطمه زهرا(س) بشنویم.

خواب یک بعدازظهر

سال‌های بسیار دور در زنجان سالروز شهادت حضرت فاطمه زهرا سه روز تمام کرکره تمام حجره‌های بازار پایین کشیده می‌شد و همه مردم به عزاداری می‌پرداختند. سیدعزالدین حسینی زنجانی که از زمان نوجوانی خطبه فدکیه حضرت را از حفظ بود در این روزها به درخواست پیران و جوانان مسجد این خطبه را در منبر عنوان صحبت قرار می‌داد تا اینکه قریب به چهل سال پیش در ظهری از ایام فاطمیه خوابی غریب می‌بیند.

«در خواب مرحوم آقای حاج شیخ محمدحسین اصفهانی معروف به کمپانی را که از نوابغ منقول و معقول بودند دیدم. ایشان را در زمان حیات ندیده بودم اما اوصافشان را از پدرم شنیده بودم، مرحوم پدرم از شاگردان ایشان بود و در جایی فرموده بودند که بنا نیست خداوند همه جهات و کمالات را در یک فرد قرار بدهد. اما حاج شیخ محمدحسین اصفهانی از زمان غیبت کبری تا به امروز نظیرش نیامده است. خلاصه دیدم که آقا حاج شیخ محمد تشریف آوردند و فرمودند که حضرت صدیقه مرا فرستاده و امر کرده‌اند که خطبه ایشان را شرح کنی.»

بیدار می‌شود، حیران. می‌اندیشد چرا خطبه به این عظمت که تفسیرهای بسیار بر آن نوشته شده است را و باید تفسیر کند، به پرسش پرحیرت خود اینگونه پاسخ می‌دهد: «دیدم که ماموریت است، این خواب‌ها قریبه صدق‌شان پیش خودش است پس شروع به جمع آوری یادداشت‌هایی برای شرح خطبه کردم.»

اما درگیری‌های زمان محمدرضا شاه، انگونه آرامش را از او سلب کرده بود که دیگر فرصت برای پایان دادن به کارش پیدا نکرد و قرار به تهران را به قرار در زنجان ترجیح داد.

«در تهران با مردی دوست می‌شوم که به قولی از روی مصلحت کروانی بود و از ته هم ریشش را می‌تراشید، روزی آن دوست بدون آنکه از ماجرای آن خواب و شرح‌نویسی‌ام مطلع باشد، گفت که گویا بنا بود شما کتابی را شرح کنید آیا تمام شد. مانم برد، گفتم که کجاست، گفتم زنجان است، قصد داشت برود زنجان و دست‌نوشته‌ها را بیاورد، گفتم که نه آقا دوستی امین و عالم در زنجان دارم که می‌تواند آنها را پیدا کند و به تهران بیاورد.»

خلاصه دست‌نوشته‌ها به دستش می‌رسد و به تکمیل کردن آن می‌پردازد اما نه در تهران بلکه در مشهد چون محمدرضا شاه در آنجا به مشهد تبعید کرد. شرح‌نویسی خطبه همزمان با پیروزی انقلاب به پایان می‌رسد و برای چاپ آماده می‌شود اوایل انقلاب به دلیل درگیری‌ها و ناامنی‌های معمول، اماکن عمومی را به آتش می‌کشیدند. آیت الله سیدعزالدین حسینی زنجانی اینگونه ماجرا را ادامه می‌دهد: «از قضا یکی از آن مطبعه‌هایی که آتش زده بودند، مطبعه‌ای بود که ما برای چاپ کتاب به آن مراجعه کرده بودیم، همه چیز در آن مطبعه سوخت جز نسخه این کتاب که بی‌هیچ آسیبی از زباله‌های سوزان آتش سالم باقی مانده بود.»

اینگونه شد که شرح سیدعزالدین حسینی زنجانی بر خطبه فدکیه حضرت زهرا (س) برای نخستین بار زیر چاپ رفت تا آنکه گذر زمان بر آن هشت بار تجدید را ثبت کرد.

امیر حسینی

تحقیقات همه جانبه در صحیفه سجادیه

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام سیداحمد سجادی

به تازگی «مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان» اقدام به چاپ کتاب «لوامع الانوار العرشیة فی شرح الصحیفة السجادیة» نموده است این شرح در ۶ مجلد بوده و هم‌اکنون در بازار کتاب به علاقه‌مندان به کتاب‌های دینی عرضه شده است. چاپ این کتاب را بهانه کردیم و با حجت‌الاسلام سید احمد سجادی، مدیر عامل آن مرکز پیرامون روند فعالیت و ویژه رویکرد جدید آن در تحقیقات و پژوهشهای مکتوب از قبیل: یادگارنامه فیض الاسلام، حوزه اصفهان، احیای نسخه حسین اشکیب ازصحیفه سجادیه، وکتاب‌های دیگری که پیرامون صحیفه سجادیه از آن مرکز چاپ و یا در دست تحقیق است، گفتگو کرده‌ایم.

مرکز شما در سال های اخیر، هم در بخش نرم افزاری، با رویکرد کتاب و هم در ارائه آثار مکتوب معارف اسلامی فعالیت‌های در خور توجهی داشته است. لطفاً صحبت خود را در ارتباط با انگیزه‌تان از این تولیدات ، و همچنین معرفی اجمالی کارهایتان آغاز کنید.

پیرو تأکید مقام رهبری بر تلاش در عرصه نوسازی و اعتلای پژوهش‌های دینی و اسلامی با استفاده از روش‌ها و ابزارهای جدید، مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان به امر آیت‌الله حسین مظاهری در سال ۱۳۷۷ تأسیس و تاکنون گام‌های مؤثری در راستای پیشگیری و اعتلای تحقیقات اسلامی برداشته. از اهم تولیدات این مرکز می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

نرم‌افزار بصائر (۴): ارائه ترجمه تصویری آیات شریفه قرآن کریم با استفاده از تصاویر ثابت و متحرک (فیلم و انیمیشن)، موضوع آیات و نعمت‌های الهی، ترجمه، ترتیل و احادیث ائمه اطهار در خصوص آیه شریفه مورد نظر، شرح نکات علمی و شگفتی‌های خلقت پیرامون آیات شریفه مربوطه، به سه زبان فارسی، عربی و انگلیسی.

نرم‌افزار بصائر (۴): ارائه ترجمه قرآن کریم با استفاده از ابزار تصویری ثابت و متحرک با موضوع مثل‌ها و تشبیهات قرآن کریم، نمایش تابلوهای نقاشی رنگ و روغن مناسب با موضوع هر یک از امثال، مثل‌های زیبا همراه با ترتیل و ترجمه‌ای روان و صوت و تفسیر مربوط به آیات موجود، اشعار مرتبط با آیات، بیش از ۶۰ دقیقه انیمیشن.

نرم‌افزار طنین وحی: متن قرآن کریم به همراه معجم و امکان جست‌وجو در آیات قرآن کریم، ۷ ترجمه فارسی و لاتین، امکان مقایسه ترجمه‌های قرآن با یکدیگر، صوت مرحوم عبدالباسط با امکان استفاده در دستگاه‌های MP3 املای لاتین آیات قرآن کریم برای اولین بار، محیط کاربری دوزبانه.

نرم‌افزار دانشنامه جامع نهج‌البلاغه: متن نهج‌البلاغه به همراه ۴۰ ترجمه و ۲۵ شرح تطبیق متون ترجمه و شرح‌های نهج‌البلاغه با یکدیگر، نمایش ۱۶۰۰۰ عنوان موضوع به صورت ساختار درختی و امکان دسترسی از متن، اعلام، مصادر، آیات، احادیث نبوی، نسخه‌های بدل، امثال به صورت فعال در متن، محیط کاربری سه‌زبانه (فارسی، عربی، انگلیسی)، لغت‌نامه فعال در متن، نمایش نسخه خطی، راهنمای کامل برنامه به صورت فیلم.

نرم‌افزار فیض تمام: متن کامل قرآن کریم، نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه، ترجمه قرآن (آیت‌الله مکارم شیرازی)، نهج‌البلاغه (مرحوم فیض‌الاسلام)، صحیفه سجادیه (مرحوم فیض‌الاسلام)، تفسیر نمونه (۲۷ جلد)، شرح کامل نهج‌البلاغه ابن میثم (۵ جلد)، شرح صحیفه سجادیه (دیار عاشقان، ۷ جلد)، ترتیل قرآن کریم، آوای نیایش‌های صحیفه سجادیه، جستجوی دقیق در متون قرآن کریم، نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه.

نرم‌افزار ریحانه: متن ۱۲۶ جلد کتاب پیرامون حضرت زهرا سلام‌الله علیها، امکان فهرست‌بندی مطالب، دسترسی به کتب به صورت ساختار درختی، جستجوی پیشرفته در متن کتاب‌ها، زیارتنامه حضرت زهرا سلام‌الله علیها به همراه صوتی دلنشین، قابل اجرا در دستگاه‌های MP3 آلبوم تصاویر، معرفی بیش از ۲۴۰۰ عنوان کتاب پیرامون حضرت زهرا سلام‌الله علیها.

و هم‌اکنون مشغول به تولید نرم‌افزاری با عنوان باب‌العلم هستیم که دربر دارنده متن بیش از ۹۰۰ عنوان کتاب و مقاله، پیرامون حضرت علی علیه السلام می‌باشد. البته تولیدات دیگری نیز داشته‌ایم که در این مجال نیازی به توضیح آن نمی‌بینم.

در وادی تحقیق و پژوهش علاوه بر کارهایی که اشاره کردید، ظاهراً کام‌های نیز در جهت چاپ و نشر کتاب برداشته آید. لطفاً در این زمینه هم توضیح دهید.

به صورت فهرست وار به آنها اشاره می کنم:

۱. فرهنگ لغات صحیفه سجادیه: در این کتاب برای اولین بار تمامی کلماتی که معنای آنها در فهم عبارات صحیفه سجادیه مؤثر بوده، به زبان فارسی ترجمه شده است.

۲. فرهنگ موضوعات صحیفه سجادیه: در این کتاب برای اولین بار دسترسی به تمامی موضوعات صحیفه سجادیه در پیش از یکهزار نمایه اصلی و چندین هزار نمایه فرعی میسر شده است. این کتاب در دست تحقیق است که امیدواریم امسال به مرحله چاپ برسد.

۳. لوامع الانوار العرشیة فی شرح الصحیفة السجادیة: این کتاب که در ۶ جلد به چاپ رسیده، اثر مرحوم سید اجل، میرزا محمدباقر بن محمد موسوی حسینی شیرازی، مشهور به ملاباشی که شرحی است حکیمانه و دراز دامن و در سال ۱۳۳۲ ه.ق به پایان رسیده و هم‌اکنون توسط یکی از محققان این مرکز احیا و با فهرست‌های تحقیقی به چاپ رسیده است.

۴. صحیفه سجادیه به روایت حسین بن اشکیب: این کتاب یکی از روایت‌های معتبر صحیفه سجادیه است. توضیح اینکه صحیفه سجادیه دارای شش روایت اصلی (ابن مظهر، ابن مالک، ابن اعلم، ابن فضل، ابن حماد و ابن اشکیب) است که این کتاب دربردارنده روایت فوق‌الذکر با ذکر اختلافات آن با صحیفه مشهوره (ابن اعلم و ابن مظهر) است که به همراه مقدمه‌ای تحقیقی و لوح فشرده عکس‌های نسخه اصلی، تقدیم علاقه‌مندان گردیده است.

شما که در عرصه تولید نرم‌افزار فعالیت داشته‌اید، چرا به سمت و سوی تحقیق متون و احیای تراث قدم گذارده‌اید؟

در سال ۱۳۸۰، این مرکز در راستای تولید نرم‌افزارهای خود گام برمی‌داشت و پس از تولید موفق «دانشنامه جامع نهج‌البلاغه» که حاوی ۲۵۰ جلد شرح و ترجمه بود، تصمیم بر آن گرفته شد که دانشنامه جامعی جهت زبور آل پیامبر(ص) یعنی صحیفه سجادیه، طراحی و تولید کند. تمام مقدمات علمی و فنی آن فراهم شد. در حین کار متوجه شدیم نقیصه‌های بسیاری را در کار داریم که بایستی جبران گردد تا بتوان ادعا نمود نرم‌افزار تولیدی، دانشنامه جامعی از صحیفه سجادیه ارائه داده است.

اولین نقیصه آن بود که شرح‌های زیادی بر صحیفه سجادیه نگاشته شده که متأسفانه به صورت خطی و یا نسخه‌های محدود سنگی در کتابخانه‌ها نگه‌داری می‌شود. این شرح‌ها عمدتاً متعلق بود به قرن‌های نهم به بعد. لذا بایستی اهتمامی بر احیای این متون می‌شد تا بتوان نرم‌افزاری ارائه داد که شامل شرح‌ها و ترجمه‌های متقن باشد و بتوان تشنگان این وادی را از فیوضات صحیفه، سیراب نمود.

دومین کمبودی که احساس می‌شد، ارائه لغت‌نامه‌ای جامع برای صحیفه سجادیه بود. که این امر در مرکز انجام شد و به چاپ رسید.

کمبود سوم، وجود فرهنگنامه‌ای موضوعی برای صحیفه سجادیه بود. در سال‌های قبل فرهنگ موضوعی صحیفه، توسط جناب حجت‌الاسلام مظفر، با عنوان «الدلیل الی موضوعات صحیفه سجادیه» نگاشته شده بود، ولی با توجه به اینکه موضوعات بیشتری در صحیفه نهفته است، عزم دیگری را طلب می‌کرد تا این امر به پایان برسد. بحمدالله این کار نیز در مرکز شروع شد و امسال انشاء الله در چند جلد به چاپ خواهد رسید. پرداختن به امور احیا، ما را وارد محیط تحقیقی جدید احیای تراث نمود و در پی آن برآمدیم که اولاً شرح‌هایی که در دسترس است و به صورت خطی وجود دارد را احیا نموده و پس از آن از همین محققین جهت احیای آثار عالمان گذشته که در اصفهان تحصیل نموده‌اند، استفاده ببریم و علاوه بر تحقیق و ارائه نرم‌افزار، تحقیق و ارائه و نشر کتاب را نیز در دستور کار مرکز قرار دادیم.

چه تعداد شرح بر کتاب صحیفه سجادیه از عالمان گذشته وجود دارد، که احیا نشده و چاپ نگردیده است؟

معرفی شرح‌های صحیفه سجادیه، چندین بار به اشکال مختلف انجام گرفته. شیخ آقابزرگ تهرانی در کتاب الذریعة ج ۱۳، ص ۳۵۹-۳۴۵ از حدود ۶۴ شرح و ترجمه صحیفه یاد کرده است. فؤاد سزگین -دانشمند ترک- نیز در کتاب تاریخ نگارش‌های عربی جلد ۱، به اجمال ۲۰ شرح صحیفه را معرفی می‌کند.

پس از آن نیز جناب سید محمدحسین حسینی جلالی در کتاب مفصل خود، برای صحیفه سجادیه به تهیه سالشمار رویدادهای فرهنگی صحیفه سجادیه پرداخته است. اما تنها کتاب‌هایی که جداگانه موضوع صحیفه سجادیه را بررسی کرده‌اند، کتابی است با عنوان کتابنامه صحیفه سجادیه، نوشته محقق ارجمند جناب آقای حسین درگاهی و کتاب نسخه‌های خطی و شروح و ترجمه‌های صحیفه سجادیه نگارش جناب آقای سید محمدحسین حکیم، که در چند بخش به معرفی نسخه‌های خطی، چاپ‌ها، اسناد، ملحقات، شرح‌های فارسی، شرح‌های عربی، ترجمه‌ها و مستدرکات صحیفه سجادیه پرداخته‌اند.

از مجموع این کتاب‌ها می‌توان به بیش از ده‌ها شرح پیرامون صحیفه پی برد. صاحب الذریعة به بیش از ۶۰ شرح اشاره کرده که خود دیده و یا یقین به وجود آن داشته است. متأسفانه بسیاری از آن شروح هنوز به صورت نسخه‌های محدود خطی باقی مانده که جای آن دارد احیاگران تراث شیعی ، اهتمامی بیشتر بر احیا داشته باشند.

کتاب لوامع الانوار، چه ویژگی‌ای داشته که مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان، به احیای آن همت گمارد؟

این اثر توسط عالمی از شهر شیراز به نام سید محمدباقر موسوی حسینی شیرازی معروف به ملاباشی نوشته شده. وی که حکیم و عارف بوده، با نظر عرفانی و کلامی به شرح صحیفه سجادیه پرداخته است. وی شرح این کتاب را در اواخر سال ۱۲۳۸ شروع کرده و در شعبان ۱۲۳۳ آخرین دعای صحیفه را تمام می‌کند. یعنی قریب به پنج سال شرح صحیفه توسط او، به طول می‌انجامد.

ویژگی‌های این شرح آنچنان زیاد است که بعضی همچون علامه آقابزرگ تهرانی آن را با شرح ریاض‌السالکین که توسط سید علی‌خان نگاشته شده، برابر می‌داند. وی در الذریعه ج ۱۳ ص ۳۴۷ در توصیف کتاب لوامع می‌نویسد: «یقرب من شرح السید علیخان لکنه ادق من شرح ابن میثم کما حکاه جماعة»، و محدث بزرگوار شیخ عباس قمی، آن را بزرگتر از شرح سید علی‌خان می‌داند و علامه تبریزی، آن را مبسوطتر از شرح ریاض‌السالکین شمرده است.

از این کتاب چند نسخه خطی در دسترس بوده است. با شناسایی‌ای که صورت گرفت، این کتاب در چهار کتابخانه نگهداری می‌شود که بعضی به صورت عکس دارند و بعضی نسخه خطی آن را دارا می‌باشند:

۱. کتابخانه خطی مجلس شورای اسلامی، به شماره ۷۱۶۳.
۲. کتابخانه رضوی، به شماره ۹۳۲۰.
۳. کتابخانه آیت‌الله مرعشی، به شماره ۵۰۵۴.
۴. کتابخانه ملک، به شماره ۱۲۲۰ و شماره ۱۳۱۱.

علاوه بر این چهار کتابخانه، نسخه‌ای از این شرح، نزد حضرت حجت‌الاسلام دکتر سید احمد نویسرکانی نیز وجود دارد. البته بعضی از قسمت‌های این کتاب، به صورت سنگی چاپ شده است.

تصحیح این شرح به چه صورتی انجام شد؟

تصحیح این کتاب و تعلیقات آن تماماً توسط دوست عزیز و ارجمندم، محقق گرامی جناب آقای مجید هادی‌زاده صورت گرفت که جای آن دارد از زحمات ایشان در تصحیح و تعلیقات زیبایشان، تشکر کنم و از حضرت امام سجاد زین‌العابدین طلب اجر و مزد وافعی برای ایشان دارم.

علاوه بر شرح صحیفه، شما اشاره‌ای به شرح‌های دیگر نیز داشته‌اید. آیا در این مرکز امر احیای آن شرح‌ها پیگیری می‌شود؟

هم‌اکنون این مرکز، احیای شرح دیگری از صحیفه سجادیه را که نگارش شیخ محمد بن محمدرضا قمی مشهدی خیاط، صاحب تفسیر کنزالدقائق است را در دستور کار خود دارد که کار تحقیق آن کتاب نیز به پایان رسیده و به زودی به چاپ خواهد رسید.

اشاره به تولید نرم‌افزار جامع صحیفه سجادیه داشتید. این نرم‌افزار در چه مرحله‌ای از تولید است؟

امر تولید آن به پایان رسیده و ما منتظر چاپ شرح‌های جدید و آماده شدن موضوع‌نگاری هستیم.

بحمدالله در سال‌های اخیر حرکت‌های زیبایی در امر احیا و شرح و ترجمه این کتاب صورت گرفته. در قم حجت‌الاسلام مهدوی‌راد امر احیای بعضی از شروح صحیفه را آغاز کرده‌اند و بعضی دیگر از محققین همچون جناب حجت‌الاسلام خلجی به شرح فارسی صحیفه، همت گمارده‌اند. تمامی اینها با اخذ اجازه از صاحبان اثر در نرم‌افزار اضافه خواهد شد و تا پایان امسال، نرم‌افزار دانشنامه صحیفه سجادیه، عرضه خواهد شد.

در ارتباط با چاپ به لغت‌نامه صحیفه نیز اگر توضیحی را لازم می‌دانید، بفرمایید.

این اثر در سال ۱۳۸۲ در ۳۵۰ صفحه به چاپ رسید و مورد استقبال گسترده‌ای قرار گرفت. در این اثر به ترجمه لغات و واژگان پرداخته شده و هر لغت را در معنی به کار رفته در آن جمله، مورد توجه و ارزیابی قرار داده است.

حسین اشرفی

گفت و گو با حجت الاسلام محمدتقی خلجی، پژوهشگر و مؤلف

اسرار خاموشان

صحیفه سجادیه، زبور آل محمد و انجیل اهل بیت، میراث جاویدان از آل محمد(ص) است که پس از شهادت شهیدان و اسارت اسیران در شکل و قواره دعا شکل گرفت. در روزگار سلطه و عصر سکوت سیاه آل ابوسفیان و آل مروان، در آن وحشت‌آباد ستم و بیداد و آنگاه که استبداد نفس‌گیر حاکم بود و از سوی دیگر، عالمان با ترازوی دین متاع زندگی دنیا را طلب می‌کردند و سر در آخور قدرت داشتند و خطیبان زبان باز نعره‌پرداز (وعاظ السلاطین) از هر سو، در سنگر محراب و منبر، در شهر و روستا به تحریف حقایق دین پرداخته بودند، امام سجاد(ع) بی آن‌که امکان تأسیس مجلس درس یا حلقه بحثی داشته باشد، این اثر ماندگار را آفرید و به دو فرزند گرامی اش، امام محمد باقر و زید شهید، املا فرمود.

در حقیقت امام به مدد دعا و گفت و گوی با خداوند، به روش تربیتی و اسلوب تعلیمی مبتنی بر رابطه انسان با خداوند، به همه جوانب حیات مادی و معنوی آدمی و نیازهای انسانی او پرداخت. به روش و اسلوبی بدیع، مباحث نظری و بحث‌های دقیق علمی در حوزه‌های معرفت را تبیین کرد.

صحیفه سجادیه اثر جاودان و ماندگاری است که در طول سال‌ها و قرن‌ها، شرح و تفسیرهای زیادی بر آن نوشته شده است. اما هنوز هم اسرار و نهان‌های بسیاری برای جست و جو و کشف حقیقت در آن وجود دارد. جلد یک از مجموعه «اسرار خاموشان» شرح و تفسیر دیگری بر این اثر همیشه جاویدان است که به خامه محمدتقی خلجی بازتگی توسط انتشارات پرتو خورشید، منتشر شده است.

این کتاب دارای مقدمه‌ای مبسوط و خواندنی در مفهوم دعا است که خود شاید می‌توانست دفتر مستقلی شود.

با محمدتقی خلجی همراه می‌شویم تا از موضوع و محتوای کتابش بیشتر بدانیم.

در دین اسلام، دعا از چه جایگاهی برخوردار است؟

در آموزه‌های اسلامی، چه در قرآن کریم، که نخستین منبع معارف اسلامی است و چه در سنت به معنای شیعی آن، یعنی روایات رسیده از پیامبر و امامان معصوم(ع) که دومین منبع این معارف است بخش عظیمی از آنها، معارف مربوط به دعااست و پاره‌ای از عبادت‌ها، چون نماز همه‌اش دعاست و پاره‌ای دیگر، دعا در آنها گنجانده شده است، مانند روزه و حج که مناسک آن همراه با دعاست و همین طور دعای روزها و هفته‌ها و ماهها و لحظه‌های ویژه و عیدها.

به تعبیر روشن‌تر، دعا یکی از قطعی‌ترین امور دینی به تعبیر فقهی آن از ضروریات اسلام است و پیشوایان ما به پیروان خود آموخته‌اند تا در لحظه‌های مناسب و به هنگام نیاز با خدای خویش، سخن بگویند و حاجت‌های خود را با او در میان بگذارند و برآوردن نیازهای خود را از او بخواهند و اساسا در تعالیم دینی ما، مطلوب خداوند است که آدمیان به درگاه او زبان به نیایش بگشایند، خواه این دعا سخن گفتن محض باخدا باشد، بدون حاجت خواهی و خواه همراه با حاجت خواهی، برآورده شود یا نه.

چهار عنصر اصلی در دعاهای اسلامی و به‌ویژه صحیفه سجادیه وجود دارد

گفته می‌شود که در میان همه پیشوایان و الگوهای بشر، امامان شیعه، بیشترین منابع دعا هستند، دیدگاه جنابعالی در این باره چیست؟

ادعای کاملا درستی است. امام شیعه، مهم‌ترین و باشکوه‌ترین منابع سرشار دعا و مناجات و سخن گفتن با خداوند متعالند. اساسا آن بزرگواران، منطق دعا را به ما آموختند و چراغ معرفت و توحید ناب را در دل ما برافروخته و ما را به رسم و آیین سخن گفتن با خدا آشنا کردند.

دعای کمیل و مناجات شعبانیه که همه ما به پیروی از پدر بزرگوار خویش به وسیله آن با معبود خویش سخن می‌گفتند و دعای عرفه گنجینه‌های سرشار دعا و مناجات باخداست که از این منابع الهی در اختیار ماست.

به نظر شما عناصری که دعاهای اسلامی را به‌طور عام و صحیفه سجادیه را به‌طور خاص، شکل می‌دهند، چه چیزهایی هستند؟

به نظر من چهار عنصر اصلی در دعاهای اسلامی و به‌ویژه صحیفه سجادیه وجود دارد. عنصر اول، فصاحت و بلاغت زبان است. متن دعاهای اسلامی، از جمله صحیفه سجادیه از زیباترین متون ادبی و هنری و عالی‌ترین نثر در زبان و بهترین نمونه به کارگیری فصاحت و بلاغت در بیان حقایق لطیف و دقایق ظریف معارف الهی است و این نشانگر آن است که پیشوایان دین، به زیبایی و هنر، مشروط به آنکه در خدمت تکامل و تعالی روح انسانی باشد، نه تنها اهمیت داده‌اند، بلکه خود، تاکید فراوان به بهره گیری درست وتعالی بخش از آن نموده‌اند.

عنصر دوم، داشتن موسیقی کلام است. به نظر من هر دعا، سه موسیقی جدا از هم دارد. یکی موسیقی کلمه است که به هماهنگی کلمات از نظر اتفاق و از نظر سجع مربوط می‌شود و نیز هر کلمه‌ای از نظر حروف تشکیل دهنده‌اش (اصوات) دارای موسیقی حساب شده‌ای است. موسیقی دیگر، موسیقی جمله است که براساس آن جمله دارای یک آهنگ عبارتی است و موسیقی آخر، موسیقی متن است. تمام متن یک متحنی صوتی متناسب و معنی‌دار و هماهنگ با مضمون دعا دارد. تاثیر این آهنگ و تاثیر زیبایی‌های کلام و روح انسان، چنان است که برای در پناه عشق درآمدن و در مقابل خداوند حضور یافتن و تاثیر پذیرفتن بیشتر در برابر دعا به روح آدمی کمک می‌کند.

عنصر دیگر، وجود عنصر فکری در دعاست. عنصر فکری بدین معنا که تمام متن دعا به‌ویژه صحیفه سجادیه، از آغاز تا پایان، درباره خداشناسی، انسان‌شناسی، اصول اخلاقی و اصول اجتماعی و حقوق افراد نسبت به یکدیگر و طبقات اجتماعی نسبت به هم و بیان ایده‌آل‌های بشری و همچنین ترس و گریز از خطرها و پستی‌های اجتماعی و فردی و اخلاقی است.

این یک نوع درخواست است، نه تنها مطالبه کردن چیزی از کسی، بلکه خواستن به معنای اعلان نیازمند بودن من و همواره خواستار و خواهان این مطلوب‌ها بودن من، اعلام شعارها، نیازها، شخصیت و تعهدات من و معنای زندگی در نظر من است.

و بالاخره چهارمین عنصر، وجود عنصر سیاسی و اجتماعی در دعا است. به نظر من این عنصر بخصوص در صحیفه سجادیه، این اثر جاودانه و میراث ماندگار آل محمد، بسیار برجسته است؛ چرا که دعاها و راز و نیازهای برجای مانده از این خاندان بزرگ، اگر چه بیشتر به ساحت‌های معنویت و معرفت و تربیت و پالایش امت و راز و نیاز با خدای بی نیاز شهرت یافته است، برهمه از ساحت‌های اجتماعی و سیاسی امت اسلامی نیست، و امامان معصوم ویژه امام سجاد حتی در سخت‌ترین شرایط و تاریک‌ترین عرصه‌های حیات اجتماعی و در روزگار سلطه دیکتاتورترین حاکمان، از طرح مسائل حساس سیاسی و اجتماعی و تصحیح جریان‌های نامیزون روزگار خود غفلت نورزیده‌اند.

به نظر شما زمینه‌های شکل گیری «صحیفه سجادیه» چه چیزهایی می‌باشد؟

صحیفه سجادیه اگر چه موضوع آن دعاست ولی همگی مباحث و مطالب آن بر محور دعا و تضرع و زاری «بیان حاجت و عرض مسالت نیست، بلکه بسیاری از دقایق دانش های نظری، فلسفی، عرفانی، کلامی و هندسه معرفتی اسلام و احکام شرعی و مسائل حساس سیاسی و اجتماعی و تربیتی و اخلاقی است که در شکل و قالب «دعا» مطرح شده است و حکمت آن که این همه حقایق والا در صورت دعا بیان شده، این است که روزگار امامت امام چهارم حضرت علی بن حسین تاریک‌ترین روزگارهای ستم و بیداد و جور و استبداد است، روزگاری که جهان اسلام زیر نگین آل ابوسفیان و فرزندان مروان بوده است.

شما به روزگار امام سجاد اشاره کردید. روزگار ایشان چه ویژگی‌هایی داشته که منجر به شکل گیری صحیفه سجادیه توسط وی شده است؟

ویژگی اول روزگار ایشان فضای ترس و وحشت بوده است. پدیده کربلا و اسارت خاندان پیامبر، ضربه سختی به ارکان تشیع وارد کرد. کشتار و تعقیب، زندان و شکنجه، امری بی سابقه نبود، اما کشتن پسران پیامبر و اسارت و گرداندنشان در شهرها و آبادی‌ها، جنایتی بی سابقه و امری مهیب بود که جهان اسلام را دچار بهت و سردرگمی کرده بود. شعری که به حضرت زینب، منسوب است تامل برانگیز است:

ما توهمت یا شقق فوادی
کان هذا مقدرا مکتوبا

ای پاره دلم! هرگز نمی پنداشتم که قلم تقدیر، چنین روز باورنکردنی‌ای را برایم رقم زده است.

چنانچه انتساب این شعر به دختر بزرگوار علی(ع) درست باشد، بی تردید به همین ناباوری اشاره دارد و این نه تنها زبان حال زینب است، بلکه برداشت همه مردم و تلقی عمومی ذهن جامعه آن روز است.

ویژگی دوم روزگار امام سجاد و پدایی صحیفه سجادیه، انحطاط فکری جامعه است. مردم در اثر دور نگه داشته شدن از تعالیم و آموزه‌های قرآنی و روش و سنت پیامبر، دچار بی ایمانی و ضعف و اختلال اعتقادی شده بودند و کار به جایی رسیده بود که مردم، زیر تاثیر تبلیغات دستگاه خلافت، علیه رابرتز از پیامبر و مرتبه خلافت را بالاتر از نبوت می دانستند. نظریه‌ای که امویان بر پایه آن به حکمرانی می‌پرداختند. آنان برای آن‌که دیدگاه خود را تقویت کنند، «آیین جبربگری» را گسترش دادند. بر این پایه، تعیین خلیفه و حکومت، تنها از سوی خداست و مردم در آن، رای و نظری ندارند. شاعران نیز به عنوان موثرترین نیروی فرهنگی، در حمایت از این نظریه، یعنی نظریه «تفویض خلافت به بنی امیه» و شرح و بسط آن، از هم پیشی جستند و آنان را سزاوارترین و نیرومندترین مردمان در امر خلافت شمردند.

فساد سیاسی ویژگی دیگر عصر امام سجاد است. بسیاری از شخصیت‌های بزرگ، مانند محمدبن مسلم بن عبدالله بن شهاب زهری، که سخت مورد انتقاد امام سجاد(ع) قرار گرفت و سر در آخور خواهش‌های مادی که به وسیله رجال حکومتی برآورده می شد، داشتند و با این که حقیقت را می دانستند، ولی آن را فدای مصلحت می‌کردند.

شیعه و رهبری تشیع از روزگار امام چهارم، به‌طور کلی از نظر ظاهر در نهایت سختی و شدت قرار گرفت و ستم و بیداد، به اوضاع و احوال

و سرنوشت توده مردم، سلطه یافت. هیچ گونه تلاشی، نه نظامی و نه سیاسی، انجام نمی گرفت و هیچگونه امیدی برای ادامه راه شهیدان کربلا وجود نداشت و اصولا اوضاع و شرائط اجتماعی و سیاسی به گونه‌ای بود که خطر نابود شدن و به فراموشی سپردن این فکر و نهضت عدالتخواهانه، پیش رو بود. خطر تا آنجا بود که روح امامت اهل بیت و مکتب تشیع نزدیک بود تا برای همیشه نابود گردد و از سویی نیز همه امکانات و ابزارهای تبلیغاتی، محراب‌ها، منبرها، خطابه‌ها، مسجدها، قاضیان وابسته به قدرت و عالمان مرعوب قدرت و دلبازانی که با ترازوی دین، دنیا می خریدند، همه و همه در اختیار خاندانی بود که می کوشید تا همه آثار وحی و دینداری را یکجا محو و نابود کند. در چنین شرایط سخت و دشواری بود که امام علی بن حسین صحیفه سجادیه را پدید آورد، در شکل یک پناهگاه، بلکه یک کمینگاه برای یورش به حزبی که می کوشید تا همه آثار رسالت محمد را برای همیشه نابود کرده، از ذهن‌ها بزداید.

آیا می‌توان از صحبت‌های جنابعالی به این نتیجه رسید که صحیفه سجادیه اگر چه در قالب دعا نوشته شد، اما وسیله‌ای مهم و شاید تنها ابزار برای نشر انواع مسائل تربیتی فردی و اجتماعی و اعتقادی بوده است؟

دیدگاه کاملا صحیحی است. امام سجاد با توجه به شرایط سخت و نامساعد، فرصت آن را نمی‌یافت که مجلس درس یا حلقه بحثی تشکیل دهد. از این رو ناگزیر بود در زوایا و پشت ستون‌های مسجد پیامبر، دور از چشم رقیبان حسود و گوینش جاسوسان حکومت، در حالت قنوت و نیاش، و در میان تسبیحات و تعقیبات نماز، به نشر دانش بپردازد. از این روست که صحیفه سجادیه، نه تنها به عنوان یک کتاب دعا که صرفا به قصد ثواب و طلب حاجت خوانده می‌شود، بلکه به صورت کتابی علمی، سیاسی، اعتقادی، اجتماعی و تربیتی و به تعبیر دیگر یک مقوله جامع، یک مکتب و یک مدرسه عمومی، شایسته دقت و تأمل و درس آموزی است.

چه انگیزه‌ای باعث شد که شما اقدام به شرح و تفسیر و ترجمه صحیفه سجادیه کنید؟

در سال‌های اول پیروزی انقلاب و بعد از یکی دو سخنرانی که در خدمت امام خمینی در زمان اقامتشان در قم داشتم، مرحوم اسلامی، مدیر مرکز تعلیمات اسلامی، به بنده سفارش اکید کردند که انس و الفت با چند کتاب را در برنامه‌های خود داشته باشید، ایشان یکی از این کتاب‌ها را صحیفه سجادیه ذکر کرد و من بعد از آن سفارش در ابتدا تصمیم به ترجمه و سپس به شرح صحیفه سجادیه گرفتم.ش

چگونه شد که عنوان «اسرار خاموشان» را برای کتابتان برگزیدید؟

این نام را از بیدل دهلوی گرفتم آنجا که به زیبایی هر چه تمام‌تر می‌سراید:

محرم اسرار خاموشان زبان و گوش نیست
من شکست رنگم آوازم ز دل باید شنید

شرح و تفسیر شما بر صحیفه سجادیه چند جلد می‌شود و برنامه آینده چاپ آن چگونه است؟

اسرار خاموشان در ۱۰ جلد آماده می شود و جلد دوم آن که نیایش دوم تا پنجم را در بر می گیرد آماده برای انتشار است. انتشار مجلدات کتاب نیز به گونه‌ای است که هر کس حتی اگر یک جلد را هم تهیه کند مطالب آن جلد به صورت کامل در آن وجود دارد و شرح و تفسیر نیایش‌ها به گونه‌ای است که در پایان هر جلد مطالب مربوط به دعا و نیایشی که آغاز شده به صورت تمام و کامل ذکر شود و به جلد بعد ارجاع داده نشود.

آیا غیر از مجموعه «اسرار خاموشان» کار دیگری هم در دست دارید؟

بله، به بازنگری و ویرایش مجدد ترجمه صحیفه سجادیه که تاکنون ۸ بار چاپ شده است، مشغول هستم. کتاب دیگری که مشغول آن هستم، شرحی است بر دو خطبه حضرت زهرا که در ۲۰۰صفحه تنظیم شده و مراحل نهایی را می گذراند.

کار دیگری که در مقدمات آن هستم، نوشتن شرح حال امام سجاد است، به گونه‌ای که برای عموم مردم قابل استفاده باشد.

کتاب امام سجاد(ع)

۲۵۹ عنوان کتاب از سال ۷۳ تا ۱۸ تیرماه ۸۴ با موضوع امام سجاد(ع) به چاپ رسیده است

در این دوره ده ساله، بیشترین تعداد کتاب ۲۵ عنوان و چاپ شده در سال ۸۴ است. کمترین تعداد کتاب نیز ۷ عنوان، چاپ شده در سال ۷۶ است.

گفتنی است، در سال ۲۸ تا ۱۸ تیرماه نیز ۷ عنوان کتاب چاپ شده است. در این میان کتاب «پرسش و بخشش، راه نجات» نوشته منصوره کریمیان چاپ شده در سال ۸۳، با ۱۲ صفحه کمترین تعداد صفحه را دارد. بیشترین تعداد صفحه نیز ۹۸۴ صفحه متعلق به کتاب Abu al-Hasan musa al-rida The life of نوشته باقر شریف است.

در این دوره ده ساله کتاب «سجاده» نوشته قدرت الله صلح میرزایی با ۴۰۰ ریال کمترین بها و کتاب «رساله الحقوق للامام علی بن الحسین؛ زین العابدین (ع)» از مؤسسه انصاریان للطباعه والنشر با ۵۵۰۰۰ ریال بیشترین بها را دارد.

بیشترین شمارگان در بین کتاب‌های منتشره در این دوره، ۲۵۰۰۰ نسخه و متعلق به کتاب «طریق نور» نوشته سیدمسعود حجازی است این کتاب در سال ۸۰ منتشر شده است.

کمترین شمارگان نیز ۱۰۰۰ نسخه است که به کتاب‌های «زندگانی امام زین‌العابدین(ع)» نوشته عبدالرزاق موسوی مقدم چاپ شده در سال ۷۴، «ریاض‌العابدین(ع)» نوشته بدیع‌الزمان فهیمی، «ادعیه الامام زین العابدین (ع)» نوشته جواد قیومی اصفهانی چاپ شده در سال ۷۸، «الصحیفة السجادیه» اثر محمدجواد حسینی جلالی چاپ شده در سال ۸۰، «صحیفه سجادیه کامله» ترجمه عبدالرحیم عقیقی چاپ شده در سال ۸۱، «آشنایی با صحیفه سجادیه» نوشته احمد باقریان چاپ شده در سال ۸۲، «نسخه‌های خطی» نوشته سیدمحمدحسین حکیم چاپ شده در سال ۸۳، «زلال نیایش، ترجمه و شرح موضوعی صحیفه سجادیه...» نوشته سیدجواد هاشمی چاپ شده در سال ۸۴ و... تعلق دارد.

۱۳۷۴

در این سال ۳۲ عنوان کتاب چاپ اول با موضوع امام سجاد(ع) به چاپ رسیده است.

کمترین تعداد صفحه در این سال ۳۲ صفحه برای کتاب «سجاده» نوشته قدرت الله صلح میرزایی است.

بیشترین تعداد صفحه نیز به کتاب «تحلیلی از زندگانی امام سجاد(ع)» نوشته باقر شریف قریشی با ۶۶۶ صفحه تعلق دارد.

در این بین کتاب «سجاده» نوشته قدرت الله صلح‌میرزایی با ۴۰۰ ریال و کتاب «زندگانی امام حسین(ع)» نوشته حسین عمادزاده با ۲۲۰۰۰ ریال به ترتیب کمترین و بیشترین بها را دارند.

۱۰۰۰ نسخه کمترین شمارگان و ۱۰۰۰۰ نسخه نیز بیشترین شمارگان در این سال است. کتاب‌های The Fourth leader spiritual Eimam sajjad A.S. نوشته سعید ارجمند، «زندگانی امام زین العابدین (ع)» نوشته عبدالرزاق موسوی‌مقدم، «النظریه السیاسیه لدی للامام زین العابدین» نوشته محمود بغدادی کمترین شمارگان و کتاب‌های «سجاده» نوشته قدرت‌الله صلح‌میرزایی و «الصحیفه السجادیه» از دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی نیز بیشترین شمارگان را دارند.

۱۳۷۵

۸ عنوان کتاب در این زمینه در سال ۷۵ منتشر شده است.

در این بین ۱۶ صفحه، کمترین تعداد صفحه است و به کتاب «اسرار الحج فی حواریین الامام زین العابدین(ع)» و الشبلی» نوشته اعظم عسگری تعلق دارد. بیشترین تعداد صفحه نیز ۵۳۴ صفحه برای کتاب «یاران باوفای حسین(ع)» از نشر گلبهار است.

۵۰۰ ریال کمترین بها و ۱۵۰۰۰ ریال بیشترین بهای کتاب در این سال است که به کتاب‌های «اسرار الحج فی حواریین الامام زین العابدین (ع) والشبلی» نوشته اعظم عسگری و «آشنایی با معصومین(ع) به زبان تاجیکی: حضرت زین العابدین(ع)» نوشته سیدمهدی آیت اللهی تعلق دارد.

کمترین شمارگان نیز برای کتاب «ریاض العابدین؛ فی شرح صحیفه مولانا و مولی المومنین علی بن الحسین زین العابدین سلام الله علیه و آله» نوشته بدیع الزمان فهیمی با ۱۰۰۰ نسخه است.

بیشترین آن نیز ۷۰۰۰ نسخه متعلق به کتاب «دانستنی‌های صحیفه سجاده» نوشته محمد سپهری است.

۱۳۷۶

در سال ۷۶ تنها ۷ عنوان کتاب چاپ اول در این حوزه چاپ شده است.

در بین این ۷ عنوان، کتاب «آشنایی با معصومین(ع)» حضرت امام زین العابدین(ع) معصوم ششم» نوشته سیدمهدی آیت‌اللهی با ۲۴ صفحه، کمترین تعداد صفحه را دارد و بیشترین آن نیز متعلق به کتاب «آینه مکارم، شرح دعاوی مکارم الاخلاق امام سجاد(ع)» نوشته روح الله خاتمی با ۶۱۰ صفحه است.

کتاب «آشنایی با معصومین(ع)» حضرت زین العابدین (ع) معصوم» در این سال کمترین بها و بیشترین شمارگان را دارد. این کتاب با بهای ۱۰۰۰ ریال و در ۵۰۰۰ نسخه منتشر شده است.

همچنین کتاب «الصحیفه الکامله السجادیه» Abideen Ali e perfect ترجمه Book of imam Zaynul willame.c. chtlick بیشترین بها و کمترین شمارگان را در سال ۷۶ دارد. این کتاب با بهای ۱۴۰۰۰ ریال و در ۲۰۰۰ نسخه به چاپ رسیده است.

۱۳۷۷

۲۰ عنوان کتاب در این سال چاپ شده است. کتاب «دعای مکارم الاخلاق حضرت زین‌العابدین» نوشته سیدحسین حسینی در این بین، کمترین تعداد صفحه و بها را به خود اختصاص داده این کتاب در ۳۲ صفحه و با بهای ۵۰۰ ریال منتشر شده است.

کتاب «ادعیه امام زین العابدین(ع)» نوشته جواد قیومی اصفهانی نیز بیشترین تعداد صفحه و بها را دارد این کتاب در ۸۸۸ صفحه و با بهای ۳۱۰۰۰ ریال به چاپ رسیده است.

در این سال کمترین شمارگان ۲۰۰۰ نسخه و متعلق به کتاب‌های Abedin Der sechste keusch Hasrate seinull نوشته مهدی آیت‌اللهی، «سجاده‌ای معبد خون»، «منظومه عسرت» سروده فرهنگ رازقی و «الصحیفه الکامله السجادیه للامام علی بن الحسین زین العابدین(ع)» از نشر انصاریان است.

بیشترین شمارگان نیز به کتاب «الصحیفه الکامله السجادیه: ... Of ne perfect Book از انتشارات سازمان حج اوقاف و امور خیریه اسوه با ۱۰۰۰۰ نسخه تعلق دارد.

۱۳۷۸

در این سال نیز ۱۸ عنوان کتاب با موضوع امام سجاد(ع) منتشر شده است.

در این بین کتاب «ادعیه الامام زین العابدین(ع)» نوشته جواد قیومی اصفهانی بیشترین تعداد صفحه، بیشترین بها و کمترین شمارگان را به خود اختصاص داده است. این کتاب با ۸۵۶ صفحه، با بهای ۲۲۰۰۰ ریال و در ۱۰۰۰ نسخه به چاپ رسیده است. کمترین تعداد صفحه نیز در این سال ۲۸ صفحه است که به کتاب «الامام علی بن الحسین(ع)» نوشته سیدمهدی آیت‌اللهی تعلق دارد. کتاب «جرعه‌های نیایش، گامی نو در معرفی صحیفه سجادیه به نوجوانان» نوشته علی حسن زاده با بهای ۱۵۰۰ ریال، در این بین کمترین بها را دارد.

بیشترین شمارگان ۵۵۰۰ نسخه و متعلق به کتاب‌های «شش سرگردان: مجموعه دوازده قصه از زندگی امام سجاد(ع)» از انتشارات پیام آزادی و «باغ آسمان: چهل قصه از زندگی امام سجاد(ع)» نوشته ناصر نادری است.

۱۳۷۹

در سال ۷۹، ۳۶ عنوان کتاب در این زمینه منتشر شده است. در این سال کتاب «فضائل السجاد(ع)» نوشته علی اکبر تلافی کمترین تعداد صفحه، کمترین بها و بیشترین شمارگان و کتاب «مسندالامام السجاد (ع)» نوشته عزیزالله عطاردی قوچانی نیز بیشترین تعداد صفحه، بیشترین بها و کمترین شمارگان را دارند.

کتاب «فضائل السجاد(ع)» در ۴۰ صفحه، بهای ۵۵۰ ریال و در ۱۰۰۰۰ نسخه به چاپ رسیده است. کتاب «مسندالامام السجاد(ع)» نیز در ۵۴۴ صفحه، بهای ۵۰۰۰۰ ریال و در ۱۵۰۰ نسخه منتشر شده است.

۱۳۸۰

در این سال شاهد چاپ ۳۴ عنوان کتاب در این حوزه هستیم.

در این بین کمترین تعداد صفحه، ۳۳ صفحه و بیشترین آن ۹۸۴ صفحه است. کتاب‌های «سخنان گهربار امام سجاد(ع)» از نشر اشرفی و «در قله سجود حضرت امام سجاد(ع)» نوشته امیرمهدی مرادحاصل کمترین تعداد صفحه را دارند و کتاب The life of al bin musa al-rida نوشته باقر شریف نیز بیشترین تعداد صفحه را دارد.

۱۰۰۰ ریال کمترین بهاست و به کتاب «سخنان گهربار امام سجاد(ع)» نوشته منصور کریمیان تعلق دارد.

بیشترین بها نیز ۵۰۰۰۰ ریال برای کتاب The life of ali musa al-rida bin نوشته باقر شریف است.

کتاب‌های «گزیده مفاهیم طبی و بهداشتی از صحیفه سجادیه از انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز و شرکت تعاونی ناشران فارس، «الصحیفه السجادیه» اثر محمدجواد حسینی جلالی و «دعای عاشقان (زیارت‌نامه - ادعیه - نماز) امام زین العابدین (ع)» نوشته عباس قمی در ۱۰۰۰ نسخه به چاپ رسیده‌اند که در این سال کمترین شمارگان محسوب می‌شود.

بیشترین شمارگان نیز ۲۵۰۰۰ نسخه و متعلق به کتاب «طریق نور» نوشته سیدمسعود حجازی است.

۱۳۸۱

از بین ۳۰ عنوان کتاب‌های منتشره در این سال کتاب «پنجاه و هفت درس زندگی از سیره عملی حضرت امام سجاد(ع)» از نشر عابد با ۴۰ صفحه کمترین تعداد صفحه را دارد و بیشترین آن متعلق به کتاب «حقوق از دیدگاه امام سجاد علی بن الحسین زین العابدین (ع)» نوشته قدرت الله مشایخی با ۵۹۲ صفحه است.

کمترین بها در این سال ۱۰۰۰ ریال برای کتاب «دعای معراج؛ به انضمام دعای ایام هفته از امام زین العابدین» نوشته عبدالله عبدالله‌پی است و کتاب‌های «صحیفه السجادیه کامله» ترجمه عبدالرحیم عقیقی بخشایشی و «بر سجاده شعر: مجموعه‌ای برگزیده از اشعار فارسی قرون متمادی» نیز با ۲۲۰۰۰ ریال بیشترین بها را دارند.

کمترین شمارگان در سال ۸۱، ۱۰۰۰ نسخه و بیشترین آن نیز ۲۰۰۰۰ نسخه است که به ترتیب به کتاب‌های «صحیفه سجادیه کامله» ترجمه عبدالرحیم عقیقی بخشایشی و «دعای معراج؛ به انضمام دعای ایام هفته از امام زین العابدین» نوشته هادی عبداللهی تعلق دارد.

۱۳۸۲

بیشترین تعداد کتاب منتشره در این دوره ده ساله ۲۵ عنوان است که در سال ۸۲ به چاپ رسیده است. در این سال کتاب «مثل آسمان (امام سجاد(ع)» سروده مهدی وحیدی صدر با ۱۲ صفحه و کتاب «سیری در رساله حقوق امام سجاد(ع)» از انتشارات فرهنگ آفتاب با ۵۹۴ صفحه به ترتیب کمترین و بیشترین تعداد صفحه را دارند.

۱۵۰۰ ریال، کمترین بها و متعلق به کتاب «گام به گام با خطبه‌های کوفه تا شام» نوشته جواد حبیبی‌تبار است. بیشترین بها نیز ۳۵۰۰۰ ریال است که به کتاب «حیاةالامام زین العابدین(ع)» نوشته عبدالرزاق موسوی مقدم تعلق دارد.

کتاب‌های «آشنایی با صحیفه سجادیه: تجلی پیام جاوید عاشورا» نوشته احمد باقریان، «شرح الصحیفه السجادیه» نوشته سیدمحمد حسینی شیرازی و «دعای سجادیه» از نشر مهر ثامن الائمه (ع) با ۱۰۰۰ نسخه، کمترین شمارگان را دارند و بیشترین شمارگان نیز ۲۰۰۰۰ ریال و متعلق به کتاب «صحیفه کامله سجادیه» ترجمه احمد سپهر خراسانی است.

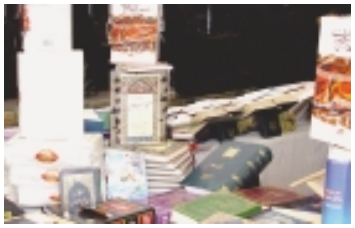

۱۳۸۳

۳۲ عنوان کتاب نیز با موضوع امام سجاد(ع) در این سال منتشر شده است.

کتاب «پرسش و بخشش، راه نجات: داستانی از زندگانی حضرت امام حسین(ع) و حضرت امام سجاد(ع)» نوشته منصوره کریمیان با ۱۲ صفحه، کمترین تعداد صفحه را دارد و بیشترین آن نیز متعلق به کتاب «شهرود شناخت: ترجمه و شرح صحیفه سجادیه» نوشته حسن ممدوحی با ۶۱۶ صفحه است.

۲۰۰۰ ریال کمترین بها در این سال است که به کتاب «وصایای چهارده معصوم علیهم السلام» نوشته سیدرضا موسی کاظمی نایینی تعلق دارد. بیشترین بها نیز متعلق به کتاب «رساله الحقوق للامام علی بن الحسین، زین العابدین(ع)» از مؤسسه انصاریان للطباعه و النشر با ۵۵۰۰۰ ریال است.

۱۰۰۰ نسخه کمترین شمارگان و ۱۰۰۰۰ نسخه بیشترین شمارگان و متعلق به کتاب‌های «نسخه‌های خطی: شروح و ترجمه‌های صحیفه سجادیه» نوشته سیدمحمدحسین حکیم و «الآلای معصومین ﷺ امام زین العابدین(ع)» سروده رضوان داستانپور است.

۱۳۸۴

۷ عنوان کتاب در این سال تا هجدهم تیرماه به چاپ رسیده است.

از بین این ۷ عنوان کتاب «شخصیت و سیره امام سجاد، امام باقر و...» از مؤسسه فرهنگی قدر ولایت با ۱۷۴ صفحه و بهای ۷۰۰۰ ریال به ترتیب کمترین تعداد صفحه و کمترین بها را دارد.

کتاب «آئینه حقوق؛ حقوق از دیدگاه امام سجاد(ع)» نوشته قدرت‌الله مشایخی نیز با ۵۴۲ صفحه بیشترین تعداد صفحه را داراست.

همچنین کتاب «صحیفه کامله سجادیه امام زین العابدین(ع)» با ترجمه منظوم، ترجمه ناصر اصغری هشترودی با ۳۰۰۰۰ ریال در این سال بیشترین بها را به خود اختصاص داده است. ۱۰۰۰ نسخه کمترین شمارگان و ۳۰۰۰ نسخه بیشترین شمارگان در این بین است. کتاب‌های «زلال نیایش، ترجمه و شرح موضوعی صحیفه سجادیه نیایش عارفانه امام سجاد(ع) در ستایش خداوند» نوشته سیدجواد هاشمی و «نغمه‌های آسمانی، با (صحیفه سجادیه منظوم) شامل ۳۸۰۵ بیت» سروده سیدحسین شاعرنژ به ترتیب کمترین و بیشترین شمارگان را در این سال دارند.

بر نگین نشر

تاریخ اسلام در عصر امامت امام سجاد و امام باقر علیهما السلام

نگارنده با هدف آشنایی خوانندگان با «سیره اخلاقی» و «عملی امام سجاد(ع) و «امام باقر»(ع) اثر حاضر را تألیف کرده است. وی نخست خلاصه‌ای از زندگانی امامان قبل از امام سجاد(ع) را بیان کرده، سپس تصویری از موقعیت اجتماعی و سیاسی اسلام در دوره امامت و رهبری امام سجاد (ع) ارائه می‌نماید. آنگاه درباره ویژگیها و فضایل اخلاقی امام محمد باقر(ع)، شرایط سیاسی و اجتماعی دوران امامت، موضع گیریهای آن حضرت در برابر رویدادها و حوادث آن دوره و نیز فعالیتهای علمی و فرهنگی و تربیتی وی سخن می گوید. مؤلف در فصل پایانی زندگی امامان، بعد از امام محمد باقر(ع) را به اجمال مورد بررسی قرار می دهد.

تهیه و تنظیم مطالب این اثر را پژوهشکده تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه بر عهده داشته و نشر سپهر اندیشه نیز آن را در ۱۵۰۰ نسخه چاپ ومنتشر کرده است.

متن کامل صحیفه سجادیه

متن کامل و ترجمه سلیس و گویای صحیفه سجادیه است. صحیفه سجادیه که به زبور آل محمد شهرت یافته حاوی عمیق ترین و جانگدازترین نیایشها و مناجاتهای شخصیتی بس بزرگ با خدای یکتاست. دعاهای این مجموعه ۵۴ مورد و در مضامین و موضوعات متنوع از جمله دعا هنگام مواجهه با مشکلات، دعا در اشتیاق مغفرت از خداوند، دعا در اعتراف به گناه، دعا برای همسایگان و دوستان، دعا برای عافیت و سلامتی و... بیان شده است. متن دعا در سمت راست صفحه و ترجمه آن در مقابل به صورت شماره گذاری شده و بسیار زیبا و چشم نواز ارائه شده است. در ترجمه سلامت و روانی و دوری از عبارات تفسیری و به کارگیری از کلمات و الفاظ متعارف، مد نظر مترجم بوده است. نویسنده این کتاب شریف امام علی بن حسین (ع)، امام چهارم است و محمد رسولی آن را به فارسی برگردان کرده است و، انتشارات فاطمة الزهراء آن را در شمارگان ۵۰۰۰ عرضه کرده است.

مبانی عرفانی در صحیفه سجادیه

بازیابی و مطالعه ای مختصر و منظم از مبانی عرفان عملی و نظری در فرازهای کتاب صحیفه سجادیه است. صحیفه سجادیه از جمله کتابهای به یادگار مانده از امامان شیعی است که در آن، نه تنها چگونگی راز و نیاز و بندگی خدا به تصویر کشیده می شود، بلکه گویای مجموعه‌ای از معارف اسلامی نیز می باشد. صحیفه سجادیه امام چهارم شیعیان که به زبور آل محمد نیز معروف شده، دارای ۵۴ فراز دعا و مناجات آن امام است و بر آن شروح مختلفی نیز نگاشته شده است. مؤلف در این اثر، محتوای غنی این کتاب ماندگار را در زمینه های دعا، اخلاق، عرفان و معارف اسلامی در ابواب و فصول منظمی ارائه می کند. عمده توجه نویسنده در این اثر، تقسیم موضوعی فرازهای دعاهای صحیفه در دو باب عرفان نظری و عملی و بیان موارد آن از نگاه صحیفه است.

نویسنده کتاب مریم بختیار است که آن را در ۳۳۱ صفحه به سامان رسانده و برای چاپ وانتشار در اختیار انتشارات خاتم سبز شهرستان اهواز قرار داده است.

اسرار خاموشان (شرح صحیفه سجادیه)

شرح و توضیحی بر دعاهای «صحیفه سجادیه» است. صحیفه کتابی به ظاهر دعا، و به باطن هم دعا و هم منبع استناد در شناخت دین و هم متن متقن علمی، فلسفی و عرفانی و اخلاقی است. نویسنده در مقدمه‌ای به بررسی «مفهوم دعا»، شرایط و آداب دعا و اهمیت و زمینه شکل گیری صحیفه سجادیه پرداخته و ارزش تربیتی این کتاب و فلسفه مبارزاتی امام سجاد(ع) در مبارزه با طواغیت عصر خود را تحلیل نموده و سپس با نقل دعاها ترجمه روانی از آن به دست داده و سپس به تفسیر و تشریح مفاهیم پرداخته است. نویسنده به مناسبت اشعار تربیتی و عرفانی مثنوی، به معنوی استناد کرده است.

جلد اول این اثر در قطعی مناسب و با جلد و رنگ بسیار زیبا و چشم نواز منتشر شده است. این کتاب ۵۳۳ صفحه‌ای، دفتر اول از مجموعه‌ای ۱۰ جلدی است که کار تألیف آن را محمد تقی خلجی برعهده دارد و انتشارات پرتو خورشید آن را در شمارگان ۲۰۰۰ منتشر کرده است.

شرحی برخطبه امام سجاد(ع) در نزدیکی مدینه

توضیح و تفسیر یکی از «خطبه های امام سجاد»(ع) است که پس از «واقعه عاشورا» هنگام برگشت به مدینه آن را ایراد کرده است. این خطبه حاوی عالی ترین مضامین عرفانی و سپاسگزاری از خداوند به خاطر مواهب و نعمانی که به اهل بیت(ع) داده است، می باشد. امام سجاد «عظمت شهادت» و مصیبت امام حسین(ع) و بارانش را با کلماتی اندوهبار و عبارانی عارفانه بیان می کند. در شرح هر فراز از خطبه حوادث و صحنه های حادثه کربلا و مقام و منزلت امام حسین تبیین می شود. شارح ضمن نُه گفتار از مقدمات ورود اسرا به مدینه، موضع گیری امام سجاد(ع)، زخم زبانهای دشمنان به اهل بیت، جنایات آل سفیان، تحلیل جامع نهضت حسینی ، گریه بر امام حسین و آثار شهادت او بحث نموده است. در پایان هر گفتار ذکر مصیبت و روضه امام حسین(ع) و اهل بیت آمده است. مطالب تاریخی کتاب عمدتا از لهوف سید بن طاووس گرفته شده است. این شرح به کوشش غلامعلی نعیم آبادی فراهم آمده و نشر توسعه قلم آن را در شمارگان ۳۰۰۰ نسخه روانه بازار کتاب کرده است.

علی بن الحسین زین العابدین (ع) (الامام الرابع)

علی بن الحسین زین العابدین (ع) (الامام الرابع)، لجنة التحریر فی طریق الحق (عربی)، ترجمه: الخاقانی، محمد عبدالمنعم، قم: مؤسسه فی طریق الحق، ۳۰۰۰ نسخه.

صحیفه سجادیه، روایت حسین بن اشکیب مروزی

صحیفه سجادیه از نخستین کتابهایی است که در سده آغازین ظهور اسلام به بیان و بنان امام معصوم تألیف و تصنیف شده است و بدین سبب در شمار امهات تراث حدیثی اهل بیت عصمت و طهارت قرار دارد و البته تنها کتاب مقدسی است که از آثار حضرات معصومین به دست ما رسیده است، زیرا دیگر کتابهای منسوب به آن بزرگواران مخزون در نزد آنان مانده است. این کتاب شریف در طول قرون متمادی اسلامی همواره مورد توجه ویژه و دستگردان مشایخ کرام و رجالیان نامدار و راویان حدیث و آثار بوده و آنان به روایت و درایت و قرائت آن و به تدریس و سماع و استنساخ آن و به شرح و تحشیه آن مشغول بوده‌اند. طرق اصلی صحیفه مبارکه سجادیه، که تاکنون مورد شناسایی صحیفه پژوهان واقع شده، انگشت شمارند. یکی از روایت های اصلی صحیفه سجادیه به روایت ابن اشکیب است. این روایت را محمدبن الوارث از جناب حسین بن اشکیب مروزی از عمیر بن المتوکل نقل می نماید که چندی پیش محققان صحیفه پژوه از این روایت به عنوان دریکتای مفقود یاد می کرده و نسخه‌ای از آن را شناسایی نمی کردند. اما مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان نسخه منحصر به فرد این روایت را که در زمره گنجینه فاخر قرار دارد، برای اولین بار همراه با تحقیق و مقدمه و پژوهش سید احمد سجادی و به همراه تصاویر در شمارگان

۲۰۰۰ نسخه چاپ و عرضه کرده است

فرهنگ و آداب کار در کلام امام سجاد علیه السلام

تهیه و تنظیم : وزارت کار و امور اجتماعی دفتر امور فرهنگی، زیر نظر: سیدمحمدصالح طاهری خرم آبادی و سیدحسین ناطق الاسلام، شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه، تهران، دفتر نشر برگزیده، محقق، مؤسسه پژوهشی علمی فرهنگی طلیعه منطق به سفارش دفتر امور فرهنگی.

صحیفه کامله سجادیه

ترجمه سلیس و روان متن کامل «صحیفه سجادیه» است. صحیفه سجادیه از متون دعایی معتبر شیعه است که افزون بر بلاغت و فصاحت، مشتمل بر عالی ترین مضامین تربیتی، خانوادگی، اخلاقی، اجتماعی، عرفانی، کلامی، سیاسی و علمی است. ویژگیهای این ترجمه عبارت است از: روان و عمومی بودن ترجمه، شماره گذاری متن عربی و ترجمه، توضیح برخی جملات و کلمات در پاورقی و ذکر نشانی آیات و پیدا کردن آیاتی که به صورت تلمیحی در صحیفه آمده است، ذکر برخی از اشعار زیبا به مناسبت در پاورقی، استفاده از شرح «ریاض السالکین» در توضیح جملات متن.

مترجم افزون بر اینها سیاهه موضوعی مفاهیم و موضوعات را در پایان سامان داده است، مترجم این اثر علیرضا رجالی تهرانی است که ترجمه خود را در ۴۷۹ صفحه سامان داده و نشر خادم الرضا(ع) نیز آن را در شمارگان ۳۱۰۰ نسخه عرضه کرده است.

شبو دو شناخت

صحیفه سجادیه حضرت زین العابدین، امام چهارم شیعیان، از جمله کتاب های به یادگار مانده از امامان شیعه است که دارای مرتبه‌ای عالی و صدور آن در توان معمولی نیست. این کتاب پر محتوا و سرشار از معارف اسلامی به زبور آل محمد شهره شده است.

از آن امام همام اگر چه رساله‌ای در حقوق نیز به ثبت رسیده و بر آن شرح هایی زده شده اما صحیفه وی از نوع دیگر است و این کتاب از نخستین کتابهایی بوده که بعد از قرآن مجید از امامان جمع آوری و تألیف شده است.

شرح وتفسیر این کتاب ارزشمند از ابتدا مورد اهتمام عالمان شیعی بوده و حکایت این توجه و شرح و تفسیر و ترجمه آن، در میان عده‌ای همچنان ناقیست تا جایی که تعداد شروح آن به ۴۱ عدد رسیده است.

مهمترین شرح هایی صحیفه سجادیه عبارتند از:

۱. شرح کفعمی ۲. شرح شهید ثانی ۳. شرح محقق ثانی ۴. شرح شیخ بهائی ۵. شرح مجلسی اول ۶. شرح مجلس دوم ۷. شرح بلاغی نجفی و شرح رشتی و از همه بهتر و مهمتر شرح سید علی خان دشتکی شیرازی به نام «ریاض السالکین فی شرح الساجدین» است که مشتمل بر ۵۴ روضه می باشد. نویسندگان و دانشوران معاصر نیز به این کتاب توجه خوبی داشته‌اند که می توان به شرح هفت جلدی شیخ حسین انصاریان با عنوان «دیار عاشقان» اشاره کرد که در واقع ترجمه و پرداخته‌ای از شرح سید علی خان است.

همچنین کتاب عرفان در صحیفه سجادیه نوشته خانم دکتر مریم بختیار رانیز، اگر چه نمی توان شرح بر صحیفه دانست اما در فهم محتوای صحیفه می توان از آن بهره خوبی برد.

مجموعه چهار جلدی شهود و شناخت تالیف آیت الله حسن ممدوحی که به تازگی توسط انتشارات بوستان کتاب قم، منتشر شده است نیز شرحی عرفانی، فلسفی و پر محتوا بر صحیفه سجادیه به شمار می رود. آن چنان که نویسنده این اثر معتقد است : شرح وی می تواند برخی از خلاءهای دیگر شرح های صحیفه سجادیه را جبران کند